

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

DARIUS REMEIKA

PIRMINIO PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS IŠORINIO
VERTINIMO VEIKSMINGUMAS

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

doc. dr. Algirdas Monkevičius

VILNIUS

2014

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS

PIRMINIO PROFESINIO MOKYMO KOKYBĖS IŠORINIO
VERTINIMO VEIKSMINGUMAS

Švietimo politikos ir vadybos magistrantūros nuolatinių studijų programos
magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 621L20009

Vadovas

_____ doc. dr. Algirdas Monkevičius

2014 - -

Recenzentas

2014 - -

Atliko

_____ stud. D. Remeika

2014 - 04 - 01

VILNIUS

2014

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	4
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
PRIEDŲ SĄRAŠAS	6
IVADAS	7
1. ŠVIETIMO KOKYBĖ IR JOS UŽTIKRINIMAS	12
1.1. Kokybės samprata	12
1.2. Švietimo kokybė	13
1.3. Lietuvos švietimo kokybė ir jos užtikrinimas	14
2. PROFESINĖS MOKYKLOS IŠORINIO KOKYBĖS VERTINIMO ANALIZĖ	17
2.1. Lietuvos profesinės mokyklos ir jų mokymo teisinės bazės sandara	17
2.2. Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąsajos	19
2.3. Pirminio profesinio mokymo išorinio vertinimo teisinė problematika	20
3. BENDROJO UGDYMO IŠORINIO VERTINIMO UŽTIKRINIMO SISTEMA	24
3.1. Bendrojo ugdymo išorinio vertinimo teisinė bazė	24
3.2. Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistema	25
3.3. Bendrojo ugdymo išorinis vertinimas	26
4. PROFESINIO MOKYMO SISTEMOS IR JŲ PRIEINAMUMO ASPEKTAI: LIETUVA, VOKIETIJA, OLANDIJA, AUSTRIJA	28
4.1. Lietuvos profesinio mokymo sistemos apžvalga	28
4.2. Vokietijos profesinio mokymo sistemos apžvalga.....	29
4.3. Olandijos profesinio mokymo sistemos apžvalga	31
4.4. Austrijos profesinio mokymo sistemos apžvalga	32
4.5. Europos šalių pasirinktų profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų palyginimas	34
5. EKSPERTŲ NUOSTATOS DĖL PIRMINIO PROFESINIO MOKYMO VEIKLOS KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO VEIKSMINGUMO TYRIMAS	38
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	60
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	63
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67
PRIEDAI	

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė.* Kokybės apibrėžimo grupės
- 2 lentelė.* Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo programos, jų rengimas ir atitikimas standartams
- 3 lentelė.* Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo kompetencijų vertinimas ir jų pripažinimas
- 4 lentelė.* Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo kokybės užtikrinimas ir kokybės išorinis vertinimas
- 5 lentelė.* Pasirinktų šalių socialinių rodiklių lentelė
- 6 lentelė.* Profesinio mokymo kokybės samprata
- 7 lentelė.* Išorinio kokybės vertinimo būdai
- 8 lentelė.* Išorinio kokybės vertinimo kriterijai
- 9 lentelė.* Reikšmingiausi išorinio kokybės vertinimo kriterijai
- 10 lentelė.* Kokybės ypatumai atstovaujamoje švietimo sistemos grupėje
- 11 lentelė.* Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijai
- 12 lentelė.* Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas vertinime
- 13 lentelė.* Kokybės atspindėjimas išorinio vertinimo metu
- 14 lentelė.* Požiūris į esamą išorinį kokybės vertinimą
- 15 lentelė.* Veiksmingesnis išorinio kokybės vertinimo organizavimas
- 16 lentelė.* Ekspertų įžvalgų dėl pirminio profesinio mokymo veiklos kokybės išorinio vertinimo veiksmingumo SSGG analizė

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1. Profesinio mokymo įstaigos Lietuvoje (2014 m.)
2. Profesinio mokymo sistemos teisinės bazės sandara
3. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąsajos su bendrojo lavinimo kokybės užtikrinimo sistema
4. Bendrieji kokybės užtikrinimo principai bendrajame ugdyme
5. Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistema
6. Bendrojo ugdymo išorinio vertinimo etapai
7. Profesinio mokymo vieta Lietuvos švietimo sistemoje (2011 m.)
8. Profesinio mokymo vieta Vokietijos švietimo sistemoje (2011 m.)
9. Profesinio mokymo vieta Olandijos švietimo sistemoje (2011 m.)
10. Profesinio mokymo vieta Austrijos švietimo sistemoje (2011 m.)
11. Profesiniame mokyme dalyvaujančių 15-19 m. amžiaus grupės mokinių skaičius (% , 2011 m.)
12. Profesiniame mokyme dalyvaujančių 20-24 m. amžiaus grupės mokinių skaičius (% , 2011 m.)
13. Metinis švietimo sektoriaus profesinio mokymo finansavimas (% nuo BVP, 2010 m.)
14. 15-24 m. amžiaus grupės žmonių, baigusių profesinį mokymą (ISCED 2, ISCED 3, ISCED 4), užimtumo lygis, (%)
15. Analizuojamus rodiklius apibendrinantis grafikas

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Metinis Europos šalių švietimo sektoriaus profesinio ugdymo finansavimas (% nuo BVP), 2008, 2009, 2010 m.
- 2 priedas. Ekspertų apklausos klausimynas
- 3 priedas. 1 EK interviu transkribavimas
- 4 priedas. 2 EK interviu transkribavimas
- 5 priedas. 3 EK interviu transkribavimas
- 6 priedas. 4 EK interviu transkribavimas
- 7 priedas. 5 EK interviu transkribavimas
- 8 priedas. 6 EK interviu transkribavimas
- 9 priedas. 7 EK interviu transkribavimas

IVADAS

Aktualumas. Profesinį mokymą vykdančių švietimo įstaigų vertinimo sudėtingumas išplaukia iš jų skirtingų formaliojo švietimo programų – tai įstaigos, tuo pačiu metu suteikiančios vidurinį išsilavinimą (vadovaujasi Švietimo įstatymu) ir vykdančios profesinį mokymą (vadovaujasi Profesinio mokymo įstatymu). Tačiau dar vienas sunkumas iškyla analizuojant įstaigas pagal jų pavaldumą. Tai lemia, kad siekiant atlikti profesinio mokymo kokybės išorinį vertinimą, reikia naudotis ne vienu, o keliais Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančiais įstatymais ir teisės aktais, kuriuose kai kurie rodikliai ar net kriterijai skirtingose situacijose gali turėti labai skirtingą reikšmę.

Visi profesinio mokymo teikėjai privalo teikti kokybišką mokymą, kuris užtikrintų absolventų sėkmę darbo rinkoje. Nacionaliniu lygmeniu įsteigtas Studijų ir mokymo programų registras, mokymosi formos yra įvairios ir grindžiamos visuomenės poreikių analize, kvalifikacijoms apibūdinti rengiami profesinio rengimo standartai, prieš išduodant licenciją vykdyti formalųjį profesinį mokymą visuomet yra vertinama teikėjo parengta programa ir turimi materialieji bei žmogiškieji ištekliai, yra vykdoma valstybinė profesinio mokymo priežiūra ir kt.

Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras įgyvendino projektą „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“¹, kuriuo buvo siekiama sukurti vieningą, Europos Sąjungos strategines nuostatas atitinkančią bei prielaidas nuolatiniam mokymo kokybės tobulinimui sudarančią profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą. Dar vienas kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro įgyvendinamas projektas - „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“², skirtas profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo vykdymui. Jo metu planuojama atlikti formaliojo pirminio profesinio mokymo programų įgyvendinimo kokybės vertinimą, profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo rezultatų analizę ir parengti rekomendacijas profesinio mokymo programoms ir kokybės užtikrinimo sistemai tobulinti.

Studija „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis“³ paremta Europos Sąjungos ir Lietuvos švietimo strateginių dokumentų, Lietuvos teisės aktų, statistinių duomenų apie švietimo būklę, paskelbtų kokybės problemai skirtų tyrimo darbų ir kitos spausdintos bei internete paskelbtos informacijos analize.

¹„Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas, 2005-2008“, prieiga per internetą <<http://projektai.kpmc.lt/index.php?id=113>>, (žiūrėta 2013 03 14)

² „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“, prieiga per internetą <http://www.kpmc.lt/kpmc/?page_id=1366>, (žiūrėta 2013 02 21)

³ Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis, 2008

Išstudijavus Europos Sąjungos šalių profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemas ir jas patvirtinančius teisės aktus bei vadovaujantis Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo koncepcija, buvo parengtas "Profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybės standartas)"⁴. Jis skirtas profesinio mokymo kokybės apibrėžimui, kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių bei reikšmingiausių veiklos sričių nustatymui.

Straipsnyje „Daugiakriterinis profesinio mokymo kokybės valdymo vertinimo modelis" autoriai pateikia profesinio mokymo kokybės valdymo daugiakriterinio vertinimo modelį. Be to, pristatant atliktos profesinio mokymo kokybės valdymo kiekybinio bandomojo ekspertinio vertinimo rezultatus, aptariamas profesinio mokymo įstaigų kokybės valdymo kriterijų reikšmingumo ir reikšmių ekspertinio vertinimo suderinamumo nustatymas, mokyklų kokybės valdymo daugiakriterinis vertinimas, kurio pagrindu mokyklos ranguojamos pagal darbo kokybę.

Narystė Europos Sąjungoje įpareigojo Lietuvą plėtoti profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą. Daugelį metų Europiniu lygiu profesinio rengimo politikoje nebuvo jokių didelių iniciatyvų lyginant su Aukštuoju išsilavinimu ir Bolonijos procesu. 2002 m. lapkričio mėnesį ES valstybių narių, Kroatijos, Makedonijos, Turkijos, Islandijos, Lichtenšteino, Norvegijos švietimo ministrai, socialiniai partneriai ir Europos komisija pasirašė Kopenhagos deklaraciją dėl glaudesnio europinio bendradarbiavimo profesinio mokymo srityje. Nustatytų prioritetų įgyvendinimas, peržiūra ir atnaujinimas pavadintas "Kopenhagos procesu", kurio tikslas - Europos šalių susitarimas plėtoti profesinį mokymą.

Kopenhagos procesas padėjo suderinti profesinio mokymo politiką Europos ir nacionaliniu lygmenimis, prisidėjo prie nacionalinių profesinio mokymo sistemų reformų ir įvaizdžio gerinimo. Proceso bendradarbiavimo prioritetai buvo peržiūrimi ir atnaujinami kas dveji metai:

- 2004 m. Maastrichto Komunikatu nustatytas bendrų instrumentų profesinio mokymo kokybės užtikrinimui naudojimas ir patvirtinta Bendroji kokybės užtikrinimo sistema;
- 2006 m. Helsinkio Komunikate buvo pabrėžtas poreikis toliau plėtoti ir įgyvendinti bendras Europos priemones profesinio mokymo srityje ir kokybės užtikrinimo stiprinimas naudojantis ENQA-VET tinkle BKUS diegimu;
- 2008 m. Bordo Komunikatu apsispręsta dėl Bendrų profesinio mokymo priemonių (EKS, ECVET, EQAVET) įgyvendinimo Europos lygiu, Kokybės užtikrinimo priemonių plėtros įgyvendinant EQAVET rekomendacijos nuostatas bei aktyvaus dalyvavimo skatinamas EQAVET tinklo veikloje;

⁴ Profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybės standartas), 2008

- 2010 m. Briugės Komunikate nustatyti ilgalaikiai strateginiai dešimtmečio (2011–2020 m.) tikslai. Valstybės narės, vadovaujantis EQAVET rekomendacija, turėtų sukurti kokybės užtikrinimo sistemas. Iki 2015 m. pabaigos valstybės narės turėtų nacionaliniu lygiu sukurti bendrą kokybės užtikrinimo sistemą profesinio mokymo paslaugų teikėjams, kuri taip pat būtų taikoma mokymuisi darbo vietoje ir būtų suderinama su EQAVET sistema.

Kopenhagos proceso metu sukurti bendri Europos instrumentai: Europos kvalifikacijų sąranga (EKS, 2008), Europos profesinio mokymo kreditų sistema (ECVET, 2009), Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinė sistema (EQAVET, 2009), Europass (2004), Bendrieji orientavimo ir konsultavimo principai (2004, 2008).

Apibendrinant, galima teigti, kad šiuo metu yra palankus metas pradėtą darbą pratęsti ir sukurti darnią bei šiuolaikišką profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemą.

Tyrimo problema. Spartėjant Europos integracijos procesams, kyla profesinio mokymo pasiekimų ir veikimo ypatumų įvertinimo būtinumas, tai leistų laiku pastebėti tiek pozityvius, tiek negatyvius pokyčius, atskleisti galimus ilgalaikius jų rezultatų padarinius šalies politikai, ekonominei, kultūrinei bei socialinei pažangai. Profesinės mokyklos funkcionavimo efektyvumas naujojo viešojo valdymo kontekste - vienas aktualiausių diskusijų objektų, kuriam Vakarų valstybėse ir Lietuvoje skiriama vis daugiau dėmesio.

Vienas svarbiausių valstybės įsipareigojimų švietimo srityje – teikiamų švietimo paslaugų kokybės užtikrinimas⁵. Lietuvoje naudojami bendrojo ugdymo, profesinio mokymo ir aukštojo mokslo kokybės vertinimo kriterijai, susieti su Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo koncepcija (Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo tvarkos aprašas ir Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos). Tačiau dar vienai Lietuvos švietimo sistemos sudedamai daliai – profesiniam mokymui - dėl menko prestižo visuomenėje, politikų ir visuomenės dėmesio stokos iki šiol trūksta vyriausybės patvirtintų išorinio vertinimo kriterijų, kurie padarytų įtaką profesinio mokymo kokybės užtikrinimui. Taigi, aktualus klausimas tebėra profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo sistemos veiksmingumas.

Tyrimo objektas – profesinės mokyklos veiklos kokybės išorinis vertinimas.

Darbo tikslas – išanalizuoti profesinės mokyklos kokybės išorinio vertinimo sistemą ir įvertinti jos veiksmingumą.

Siekiant darbui iškelto tikslo, buvo įgyvendinami šie *uždaviniai*:

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011

1. išanalizuoti Lietuvos švietimo kokybės ir jos užtikrinimo sampratas;
2. atlikti profesinės mokyklos išorinio kokybės vertinimo sistemos analizę;
3. išnagrinėti bendrojo ugdymo išorinio vertinimo sistemą;
4. palyginti Europos Sąjungos šalių profesinio mokymo sistemas pagal pasirinktus kokybės vertinimo kriterijus;
5. atlikti ekspertų apklausą, įvertinant profesinės mokyklos išorinio vertinimo sistemos padėtį ir perspektyvą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros kritinė lyginamoji analizė, statistinių duomenų analizė ir modeliavimas, giluminis ekspertų interviu.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, 5 skyriai, išvados ir rekomendacijos. Darbe yra 15 paveikslų ir 16 lentelių. Literatūros sąrašas iš 36 šaltinių. Darbo apimtis – 67 lapai (be priedų).

Pagrindinių naudotų sąvokų žodynėlis

Profesinis mokymas – mokymas pagal profesinio mokymo programas, padedantis asmeniui įgyti kvalifikaciją ar ją tobulinti.

Pirminis profesinis mokymas – profesinis mokymas, skirtas pirmajai kvalifikacijai įgyti.

Profesinis standartas – kvalifikacijų, joms įgyti reikalingų kompetencijų, vertinimo kriterijų ir metodų aprašas.

Kokybės užtikrinimas – periodiškai atliekamas mokymo programos ar institucijos kokybės vertinimas ir įsivertinimas bei kokybės vadybos metodų ir priemonių sistema, kuri padeda puoselėti vykdomos veiklos stipriąsias ir šalinti atskleistas silpnąsias puses, kad mokymo(si) kokybė nuolat atitiktų standartus.

Kokybės užtikrinimo modelis – kokybės vertinimo ir gerinimo priemonė, apimanti procesus, būdingus kokybės ciklui, ir juos pagrindžiančią metodiką.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimas – sistemos ir procedūros, kurias kuria ir diegia valstybės institucijos ir profesinio mokymo teikėjai, siekdami, kad profesinio mokymo kokybė atitiktų nustatytus rodiklius.

Vidinis kokybės įvertinimas – sprendimo priėmimas apie mokymo programos ar institucijos kokybės būklę ar besimokančiojo pasiekimus, kurį atlieka tiriamos institucijos bendruomenės nariai.

Išorinis kokybės įvertinimas – ekspertų sprendimo priėmimas apie esamos mokymo programos ar institucijos kokybės būklės atitikimą nustatytiems reikalavimams atlikus išorinį kokybės vertinimą, siekiant išryškinti esamas stipriąsias ir silpnąsias puses.

Santrumpų sąrašas

ISCED – Tarptautinė standartizuota švietimo klasifikacija

VMBO – Iki profesinis vidurinis mokymas

HAVO – Aukštesnysis bendrasis vidurinis mokymas

MBO – Vidurinis aukštesnysis profesinis mokymas

VWO – Iki universitetinis mokymas

HBO – Aukštasis profesinis mokymas

1.ŠVIETIMO KOKYBĖ IR JOS UŽTIKRINIMAS

1.1.Kokybės samprata

Lietuvoje kaip ir Europoje visuotinai pripažįstama, kad kokybės samprata yra nevienareikšmė, nėra vieningo ir tikslaus jos apibrėžimo, apibūdinimas priklauso nuo subjektyvių nuostatų. Dabartiniame lietuvių kalbos žodyne (2000) nurodoma, jog „kokybė – tai kategorija, charakterizuojanti daiktus ir reiškinius pagal jų rūšies esmę; ypatybę, vertę, darbo kokybės kontrolė“ [9, p. 127]. Sąlygiškai, kokybės apibrėžimai gali būti skirstomi į šias pagrindines grupes⁶:

1 lentelė. Kokybės apibrėžimo grupės

Kokybė kaip...	
išskirtinumas, pranašumas (angl. <i>exception</i>)	Kokybiškos paslaugos arba produktai išsiskiria iš kitų ir yra geriausi. Jie nėra prieinami visiems.
tobulumas (angl. <i>excellence</i>)	Kokybiškos paslaugos arba produktai, tobulai atitinkantys reikalavimus.
defektų nebuvimas (angl. <i>zero defects</i>)	Paslaugos ar produktai neturi trūkumų; sistemoje visi procesai vyksta nepriekaištingai, darniai ir pagal iš anksto nustatytus reikalavimus.
atitikimas paskirčiai (angl. <i>fitness for purpose</i>)	Kokybė vertinama atsižvelgiant į tai, koku mastu produktai arba paslaugos atitinka jiems keliamus tikslus.
ekonominis naudingumas (angl. <i>value for money</i>)	Remiantis šia koncepcija kokybė priklauso nuo to, ar atsiperka investuotos lėšos. Jei užsibrėžtas tikslas pasiekiamas naudojant mažiau lėšų nei suplanuota arba naudojant suplanuotas lėšas pasiekiamas geresnis rezultatas nei tikėtasi, vadinasi, teikiamos paslaugos yra kokybiškos.
pakitimas (angl. – <i>transformation</i>) arba pridėtinės vertės (angl. – <i>value added</i>)	Kokybė siejama su būklės pasikeitimu, virsmu. Šiuo požiūriu švietimas suvokiamas kaip besitęsiantis procesas, kurio dalyviai, t. y. mokiniai, patiria pasikeitimą.
atitikimas reikalavimams arba standartams (angl. <i>conformance to requirements or standards</i>)	Produkto ar paslaugos kokybė nustatoma įvertinant, ar produktas arba paslauga atitinka nustatytus reikalavimus, standartus.
vartotojų poreikių tenkinimas (angl. <i>customer satisfaction</i>)	Kokybės matas yra vartotojų pasitenkinimas produktu ar paslauga.

Šaltinis: Švietimo problemos analizė, 2013

Kokybės apibrėžimų nagrinėjimas leidžia išskirti šiuos kokybės ypatumus:

⁶ Švietimo problemos analizė, 2013

1. paslaugos ir produkto reiškinius bei jų būklės kitimą nuolatinio tobulinimo aspektu;
2. finansinių ir žmogiškųjų išteklių bei intelektualio potencialo naudojimą kokybės tobulinime;
3. atitikimą standartams, nustatytiems reikalavimams ir tikslams bei pasitenkinimą galutiniu rezultatu.

Apibendrinant pateiktas sampratas, galima teigti, jog kokybė – tai produkto charakteristika; reikalavimas, rodantis, koku laispmu objektas atitinka lūkesčius ir poreikius.

1.2.Švietimo kokybė

Rinkos ekonomika ir konkurencingumo didėjimas, šių dienų reikalavimus atitinkantis mokymo turinys ir pagal jį parengtų kvalifikuotų specialistų poreikis skatina mokymo kokybės atsiradimą. Kokybės samprata švietime yra kintanti, nes kinta mokymo turinys.

Pasaulyje egzistuoja daug įvairių švietimo kokybės sampratų, tačiau sąlygiškai jos skirstomos į tris grupes. Sampratos grindžiamos⁷:

1. požiūriu orientuotu į besimokantįjį (angl. *Learner-Centered Approach*);
2. gamybiniu švietimo modeliu (indėlis–procesai–rezultatai);
3. daugiamatės socialinės sąveikos vizija (angl. *Vision of Multidimensional Social Interaction*).

Į besimokantįjį orientuotu požiūriu grindžiama UNESCO švietimo kokybės samprata. Konceptijoje (2006) nurodoma, kad mokymasis yra pats svarbiausias, todėl turi būti mąstymo apie švietimo kokybę centre⁸. Sampratos modelyje išskiriami vidinis ir išorinis švietimo sistemos lygmenys, svarbus švietimo prieinamumas ir pagalba. Asmens mokymosi, visuomenės ir pasaulyje vykstantys pokyčiai turėtų atispindėti ugdymo turinyje, mokymo(si) medžiagoje ir priemonėse. Akcentuojama į mokinį ir jo mokymąsi orientuota švietimo sistemos struktūra ir organizavimas bei sistemos struktūros ir joje vykstančių procesų skaidrumas bei švietimo ištekliai. Tobulinant švietimo sistemą, kuriant mokymuisi reikalingą infrastruktūrą labai svarbus švietimo finansavimas.

Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO, angl. *OECD*), aiškindama švietimo kokybę, remiasi gamybiniu modeliu, kuriuo švietimo sistema apibrėžiama kaip produktyvi sistema, joje švietimo indėlis atspindi rezultatuose⁹. Išskiriami keturi švietimo kokybės dėmenys: indėlis, procesai, rezultatai ir kontekstas.

⁷ Švietimo problemos analizė, 2013

⁸ UNESCO, EFA Global Monitoring Report, 2005

⁹ Trends Shaping Education, 2013

Remdamasi minėtu modeliu EBPO pateikia net 6 švietimo kokybės apibrėžimus, kuriuose kokybė suprantama kaip: 1. produktyvumas (angl. *productivity*); 2. instrumentinis veiksmingumas (angl. *instrumental effectiveness*); 3. pritaikomumas (angl. *adaption*); 4. socialinis teisingumas (angl. *equity*); 5. efektyvumas (angl. *efficiency*); 6. nesusietas požiūris (angl. *the disjointed view*). Ypatingas dėmesys skiriamas paskutiniam požiūriui į švietimo kokybę, jis yra visiška alternatyva aukščiau pateiktiems požiūriams, nes atkreipiamas dėmesys į švietimo sistemos elementų funkcionavimą priimtiniu būdu ir priimtiniu veikimo lygiu.

Švietimo kokybės samprata, besiremianti daugiamate socialinės sąveikos vizija, pasiūlyta UNESCO (2007). Sampratoje švietimas suvokiamas kaip „viešasis gėris“, išskiriama įvairių švietimu suinteresuotų grupių veiklos ir sąveikos svarba. Išskiriami penki švietimo kokybės aspektai¹⁰: veiksmingumas, efektyvumas, teisingumas, tinkamumas, pritaikomumas – apimantys su švietimu susijusių interesų grupių požiūrius ir socialines veiklas.

Iš pateiktų koncepcijų matome, kad švietimo kokybė yra – susitarimo objektas, kurį galima apibrėžti ir koreguoti atsižvelgiant į tam tikru laikotarpiu vyraujančius asmens ir visuomenės poreikius. Be to, reikia atkreipti dėmesį, kad minėtose švietimo kokybės sampratoje vyrauja socialinio teisingumo, veiksmingumo ir efektyvumo kriterijai. Švietimo sistemos ir jos aplinkos elementų sąveika bei dermė lemia švietimo kokybę.

1.3.Lietuvos švietimo kokybė ir jos užtikrinimas

Tikėtina, kad susitarus dėl konkrečios kokybės sampratos, švietimo kokybės užtikrinimas būtų veiksmingesnis. Lietuvoje siekiama sumažinti švietimo kokybės ir jos siekimo veiksmų neapibrėžtumą. Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje, priimtoje 2008 m., švietimo kokybė apibrėžiama kaip švietimo savybių visuma, kuri lemia¹¹:

1. švietimo teikiamas galimybes tenkinti su juo siejamus lūkesčius ir asmens bei visuomenės poreikius;
2. tinkamą švietimo misijos ir švietimo sistemai priskiriamų funkcijų atlikimą;
3. švietimui keliamų tikslų įgyvendinimą.

¹⁰ Švietimo problemos analizė, 2013

¹¹ Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija, 2008

Apibendrinus, švietimo kokybė suprantama kaip priimtinu būdu pasiekti pageidaujami rezultatai.

Bendriausias susitarimas dėl švietimo kokybės turinio yra įteisintas Švietimo įstatyme (2011 metų redakcija), jame nusakomi pagrindiniai vertybiniai šalies švietimo tikslai ir organizavimo principai. Detaliau švietimo kokybės turinys aprašomas Valstybinėje švietimo strategijoje (2012), atskirų švietimo posistemų strateginiuose dokumentuose ir programose.

Lietuvoje visos švietimo sistemos kokybės užtikrinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, nustatantis įvairių lygmenų išipareigojimus švietimo srityje. Už švietimo kokybę atsako Švietimo ir mokslo ministerija. Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija nustato švietimo kokybės užtikrinimo principus visoje formaliojo švietimo sistemoje. Joje švietimo kokybės užtikrinimas apibrėžiamas kaip visuma priemonių ir veiklų, skirtų pageidaujamai švietimo kokybei pasiekti ir švietimo tobulėjimui skatinti.

Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimas sudarytas iš šių veiklos sričių¹²:

- formaliojo švietimo kokybės sampratos kūrimas – tai susitarimas dėl švietimo tikslų ir būtinų sąlygų jiems įgyvendinti tarp visuomenės, švietimo dalyvių ir švietimo valdymo subjektų;
- formaliojo švietimo kokybės vertinimas atliekamas, siekiant nustatyti, kaip švietimas ir jo dalys atitinka kokybės reikalavimus ir švietimo kokybės sampratą. Formaliojo švietimo kokybės vertinimo metu taip pat renkama informacija kitų vertinimo funkcijų atlikimui;
- formaliojo švietimo kokybės gerinimas skirtas formaliajam švietimui tobulinti naudojant vadybines ir kitas praktikos priemones, kurios padeda siekti sutartos švietimo kokybės.

Siekiant užtikrinti Lietuvos švietimo kokybę vykdomos šios veiklos¹³: švietimo stebėseną, mokyklų veiklos įsivertinimas ir išorinis vertinimas, mokyklų vadovų ir mokytojų atestacija, mokinių mokymosi pasiekimų vertinimas.

Profesinio mokymo kokybės užtikrinimas. Lietuvos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sritis pradėta nagrinėti 2000 m., kai buvo išleistas Vidinės kokybės užtikrinimo profesinėse mokyklose vadovas, kuriame buvo nubrėžtos gairės vidiniam kokybės vertinimui. Vykdam Europos Sąjungos fondo finansuojamą projektą „Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“ (2005 – 2008 m.), buvo parengta pirminiam ir tęstiniam profesiniam mokymui skirta Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija, taip pat plėtotei reikalingi įrankiai ir

¹² Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija, 2008

¹³ Švietimo problemos analizė, 2013

žmonių ištekliai. Tačiau dar nėra įdiegta profesinio mokymo įstaigų veiklos įsivertinimu ir išoriniu vertinimu pagrįsta kokybės užtikrinimo sistema, kol kas yra vykdomi tik projektai, skirti profesinio mokymo įstaigų vidinių kokybės užtikrinimo sistemoms išbandyti ir diegti. Profesinio mokymo kokybė valstybės lygmeniu užtikrinama šiomis priemonėmis:

- rengiant ir tvirtinant standartus;
- rengiant ir registruojant mokymo programas, išduodant licencijas;
- prižiūrint, kaip vykdomos programos;
- vertinant kvalifikaciją nepriklausomiems ekspertams.

Lietuvoje profesinio mokymo įstaigos kartu su profesiniu mokymu teikia ir bendrąjį ugdymą. Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) yra nustatyta, kad profesinio mokymo įstaigose turi būti atliekamas bendrojo ugdymo kokybės išorinis vertinimas, tačiau kol kas toks vertinimas nėra vykdomas.

Taigi, Lietuvoje švietimo kokybės samprata, švietimo kokybės užtikrinimo tikslai ir modelis pateikiami Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijoje (2008). Galima teigti, kad šiuo metu šalyje yra sukurta ir dokumentuose įtvirtinta konceptuali švietimo kokybės samprata, bet jos įgyvendinimui stinga suderinto ir išsamaus požiūrio į švietimo kokybę, todėl ji negali pilnai užtikrinti nuoseklaus švietimo kokybės gerinimo. Siūlytina, jog vertinant profesinio mokymo įstaigose vykstančius bendrojo ugdymo procesus, turi būti kuriami vertinimo kriterijai, leidžiantys atsižvelgti į profesinio mokymo įstaigų veiklos ir ugdymo/mokymo proceso organizavimo ypatumus.

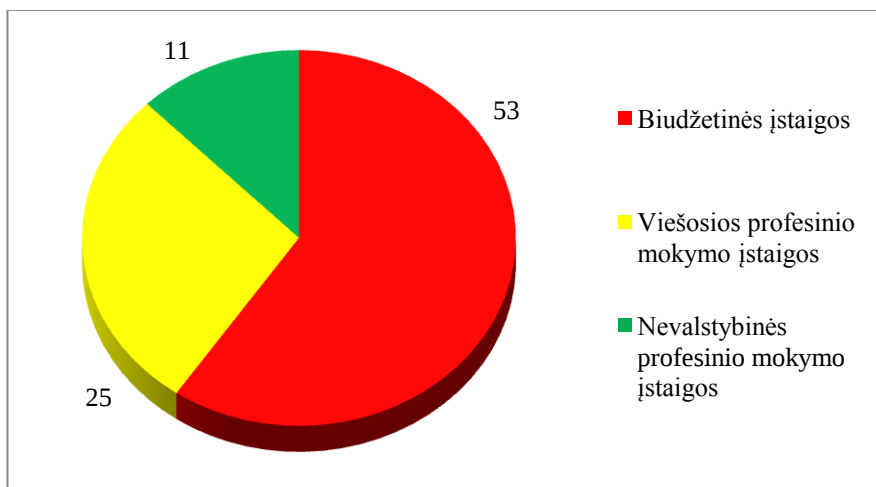
2.PROFESINĖS MOKYKLOS IŠORINIO KOKYBĖS VERTINIMO ANALIZĖ

Pagal Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą pirminis profesinis mokymas, kaip ir bendrasis ugdymas, priskiriamas formaliajam švietimui¹⁴, profesinės mokyklos greta profesinio mokymo vykdo ir bendrąjį ugdymą, todėl kokybės užtikrinimo sąsajos tarp šių dviejų švietimo grandžių yra gana stiprios. Siekiant atlikti pirminio profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo teisinės bazės analizę, išnagrinėta su pirminiu profesiniu rengimu ir bendruoju ugdymu susiję teisiniai aktai ir moksliniai straipsniai, atlikta susijusių bendrąjį ugdymą reglamentuojančių Lietuvos švietimo sistemos įstatymų ir teisės aktų apžvalga bei išskirti esminiai skirtumai.

2.1.Lietuvos profesinės mokyklos ir jų mokymo teisinės bazės sandara

Profesinį mokymą Lietuvoje vykdo 89 įstaigos¹⁵ (1 pav.):

- Valstybinės profesinio mokymo įstaigos (78):
 - Biudžetinės įstaigos (53);
 - Viešosios profesinio mokymo įstaigos (25).
- Nevalstybinės profesinio mokymo įstaigos (11).

1 pav. Profesinio mokymo įstaigos Lietuvoje (2014)

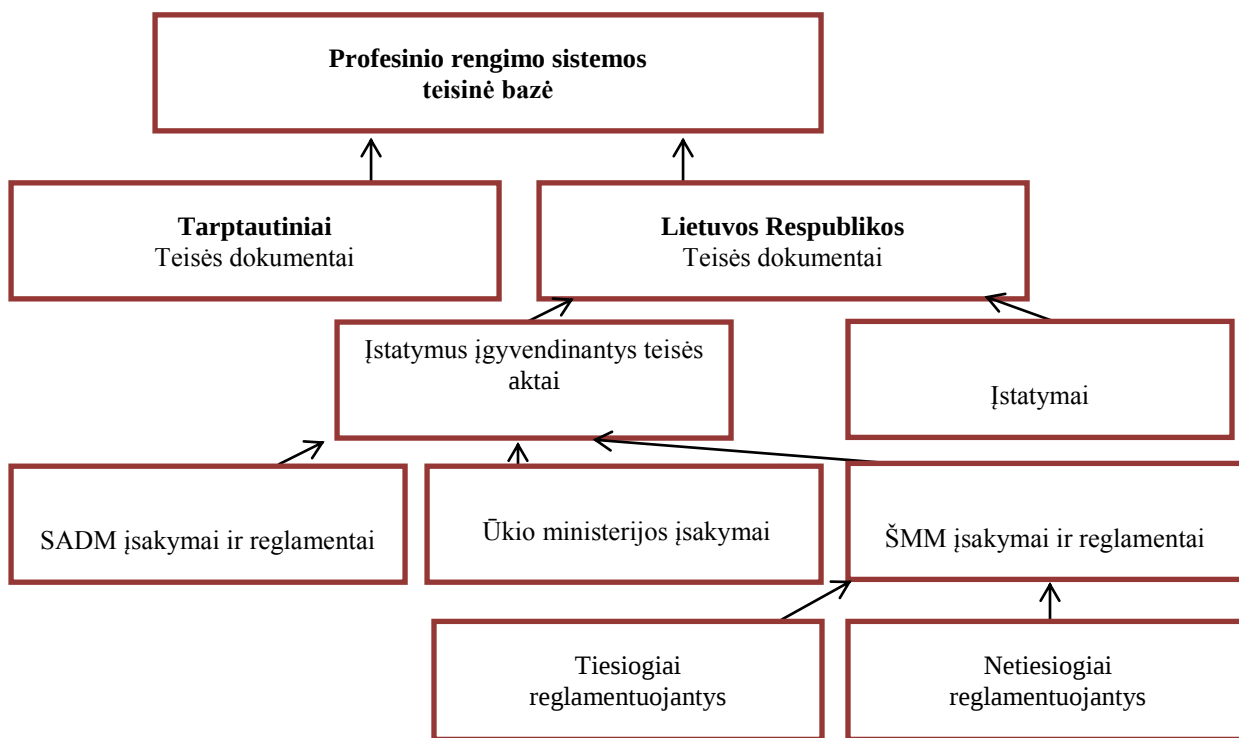
Sudaryta autoriaus pagal Atviros informavimo, konsultavimo, orientavimo sistemos duomenis

¹⁴ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011

¹⁵ Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimo sistema, prieiga per internetą < www.aikos.smm.lt/>, (žiūreta 2014 01 15)

Pirminį profesinį mokymą vykdančios įstaigos, besivadovaudamos Švietimo įstatymu ir Profesinio mokymo įstatymu, tuo pačiu metu įgyvendina ir bendrojo ugdymo, ir profesinio mokymo programas. Be to, pirminį profesinį mokymą vykdančios švietimo įstaigos skiriasi savo pavaldumu - jos gali būti valstybinės, nevalstybinės bei savo veiklą vykdančios kaip viešosios įstaigos.

Profesinio mokymo sistemą reguliuojančius įstatymus galima suskirstyti į tiesiogiai ir netiesiogiai reglamentuojančius. Įstatymai reglamentuoja bendruosius profesinio mokymo principus, kurie detalizuojami poįstatyminiais aktais, švietimo ir mokslo ministro bei socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymais ir reglamentais¹⁶ (2 pav.).

2 pav. Profesinio mokymo sistemos teisinės bazės sandara

Sudaryta autoriaus pagal „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studiją“ 2006

Tiesiogiai profesinį mokymą reglamentuoja šie įstatymai:

LR Švietimo įstatymas - bendrasis švietimą Lietuvoje reglamentuojantis įstatymas, jame apibrėžti švietimo tikslai, švietimo sistemos sandara ir principai bei valstybės įsipareigojimai švietimo srityje¹⁷.

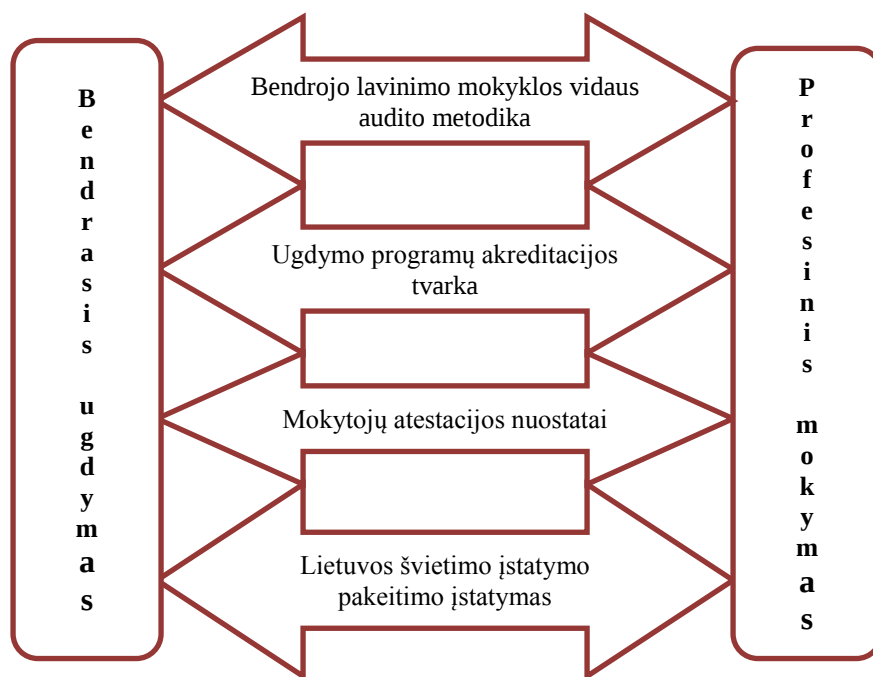
¹⁶ Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija, 2006

¹⁷ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011

LR Profesinio mokymo įstatymas grindžiamas valstybės institucijų ir socialinių partnerių bendradarbiavimu nustatant profesinio mokymo sistemos sandarą bei valdymą¹⁸. Profesinio mokymo įstatymas reglamentuoja profesinio mokymo organizavimą, reguliuoja profesinį mokymą, kuris įgyvendinamas Studijų, mokymo programų ir kvalifikacijų registre apibrėžtomis sąlygomis. Šis įstatymas nustato pirminio ir darbo rinkos profesinio mokymo valdymo nuostatas. Profesinio mokymo sistemos sandara, profesinio mokymo procesų organizavimas ir nuostatos dėl profesinio mokymo finansavimo buvo patvirtintos 2007 m. naujos redakcijos Profesinio mokymo įstatyme.

2.3. Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąsajos

Kadangi beveik visos profesinės mokyklos greta profesinio mokymo vykdo ir bendrąjį ugdymą, kokybės užtikrinimo sąsajos tarp šių dviejų švietimo grandžių yra glaudžios (3 pav.).

3 pav. Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąsajos su bendrojo lavinimo kokybės užtikrinimo sistema
Sudaryta autoriaus pagal „Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studiją“ 2006

Profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo mokyklų kokybės užtikrinimo sistemas taip pat sieja mokyklų akreditacija, kuri vykdoma pagal vieningus nuostatus tiek bendrojo ugdymo, tiek profesijos

¹⁸ Lietuvos Respublikos profesinio mokymo įstatymas, 2007

mokykloms¹⁹. Jeigu profesinė mokykla siekia ir ateityje teikti vidurinį išsilavinimą, ji privalo praeiti akreditaciją, kurią reglamentuoja „Ugdymo programų akreditacijos tvarka“.

Taigi, profesinė mokykla privalo atlikti savo vidaus auditą remiantis bendrojo lavinimo mokykloms nustatyta metodika²⁰.

2.4. Pirminio profesinio mokymo išorinio vertinimo teisinė problematika

Pirminis profesinis mokymas turi formaliojo švietimo statusą kaip ir bendrasis ugdymas, mokiniui yra sudarytos sąlygos įgyti bendrąjį išsilavinimą kartu su profesine kvalifikacija²¹. Tačiau pirminis profesinis rengimas ir bendrasis ugdymas skiriasi savo institucine ir organizacine struktūra bei, žinoma, ugdymo turiniu.

Siekiant atlikti profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo teisinės bazės analizę, buvo išnagrinėti Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojantys įstatymai ir teisės aktai bei išskirti esminiai skirtumai, jie vaizdžiai pateikiami autoriaus sudarytose 2, 3 ir 4 lentelėse.

2lentelė. Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo programos, jų rengimas ir atitikimas standartams

Bendrasis ugdymas	Profesinis mokymas
Ugdymo turinys ir tikslas	
• <i>aprašomi numatomi mokinių mokymosi rezultatai;</i> • <i>pateikiamos rekomenduojamos ugdymo proceso gairės;</i> • <i>nurodoma dalykų turinio apimtis ir aprašomi mokinių mokymosi rezultatų lygių požymiai.</i>	• formaliojo profesinio mokymo programa yra <i>skirta įgyti kvalifikacijai, įtrauktai į Profesinių standartų ir kvalifikacijų registrą</i>, kurį steigia Vyriausybė.

¹⁹ Ugdymo programų akreditacijos kriterijai ir jos vykdymo tvarkos aprašas, 2004

²⁰ Bendrojo lavinimo mokykloms vidaus audito metodika, 2002

²¹ Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2011

2 lentelės tęsinys

Bendrasis ugdymas	Profesinis mokymas
Mokymo programų rengimas	
• rengia mokyklos, remiantis valstybės patvirtintomis <i>Bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis ir išsilavinimo standartais</i> bei <i>Bendraisiais ugdymo planais</i>.	• rengia mokyklos, remiantis galiojančiais <i>profesinio rengimo standartais</i> ir <i>Pagrindinio profesinio mokymo programų bendraisiais reikalavimais</i>, parengtas programas aprobuoja darbdavius atstovaujančios organizacijos, o vėliau, atlikus ekspertizę, jos patvirtinamos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu.
Išsilavinimo ir kvalifikacijų standartai	
• <i>Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato švietimo teikiamo išsilavinimo ir kvalifikacijų standartus;</i> • švietimo ir mokslo ministras tvirtina <i>bendrojo ugdymo bendrąsias programas, nustato programų kriterijus, tvirtina vidurinio ugdymo išsimokslinimo standartus.</i>	• <i>kvalifikacijas tvarko Kvalifikacijų tvarkymo institucija, vadovaudamasi Vyriausybės nustatyta Lietuvos kvalifikacijų sandara;</i> • <i>formaliojo profesinio mokymo programa turi atitikti kvalifikaciją aprašantį profesinį ar atitinkamą profesinio rengimo standartą.</i>
Ugdymo/mokymo standartai	
• <i>nustato Vyriausybė ar jos įgaliota institucija.</i>	• <i>nustato Švietimo ir mokslo ministerija, Ūkio ministerija, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kitos ministerijos ir socialiniai dalininkai, pagal kompetenciją dalyvauja rengiant profesinius standartus.</i>
Programų atitikimas ir licencijavimas	
• <i>mokykla laiduoja vykdomų programų ir valstybės nustatytų išsimokslinimo bei kvalifikacijų standartų atitikimą.</i>	• <i>licencijos turėtojas privalo „užtikrinti, kad atitinkamos mokymo srities praktinio darbo patirtis atitiktų teisės aktų ir mokymo programų nustatytus reikalavimus“²².</i>

²² Profesinio mokymo įstatymas

3 lentelė. Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo kompetencijų vertinimas ir jų pripažinimas

Bendrasis ugdymas	Profesinis mokymas
Mokytojo kvalifikaciniai reikalavimai	
• atitinka asmuo, įgijęs aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) išsilavinimą, turintis pedagogo kvalifikaciją.	• profesijos mokytoju gali būti asmuo, įgijęs aukštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą, bet neturintis pedagogo kvalifikacijos bei profesijos mokytoju gali būti asmuo, baigęs profesinę mokyklą, turintis 3 metų atitinkamos srities darbo praktiką. Šie asmenys turi būti išklause pedagoginių-psichologinių žinių kursą.
Mokymosi pasiekimų vertinimas	
• mokymosi pasiekimus vertina mokytojas, švietimo teikėjas, mokyklos steigėjas, Švietimo ir mokslo ministerija ir jos įgaliotos institucijos; • mokinių mokymosi pasiekimų vertinimą ir vertinimo rezultatų panaudojimą reglamentuoja švietimo ir mokslo ministro patvirtinti atitinkami nuostatai.	• asmens įgytų kompetencijų įvertinimą organizuoja kompetencijas vertinanti institucija; • vertinant įgytas kompetencijas vadovaudamasi socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta ir su švietimo ir mokslo ministru suderinta asmens įgytų kompetencijų vertinimo tvarka.
Mokymosi pasiekimų vertinimo organizavimas	
• Švietimo ir mokslo ministro įgaliotos institucijos organizuoja egzaminus ir užsako kitus pasiekimų vertinimo būdus.	• kiekvienai atskirai mokyklai turi būti sudaryta nepriklausoma baigiamųjų kvalifikacijos egzaminų komisija.
Mokymosi pasiekimų įteisinimas	
• mokymosi pasiekimai įteisinami įstatymų nustatyta tvarka išduotu dokumentu (pažymėjimu, brandos atestatu, diplomu), kurio turinį, formą ir išdavimo tvarką nustato Vyriausybė arba jos įgaliota institucija.	• kvalifikacijų suteikimą vykdo Kvalifikacijų tvarkymo institucija, vadovaudamasi Vyriausybės nustatyta Lietuvos kvalifikacijų sandara.

4 lentelė. Bendrojo ugdymo ir pirminio profesinio mokymo kokybės užtikrinimas ir kokybės išorinis vertinimas

Bendrasis ugdymas	Profesinis mokymas
Mokyklų veikos kokybės užtikrinimas	
• už bendrojo ugdymo sektoriaus mokyklų veikos kokybės užtikrinimą atsako Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.	• institucija, atsakinga už profesinio mokymo plėtrą ir jo kokybės užtikrinimą yra Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras.
Išorinio vertinimo organizavimas ir vykdymas	
• bendrojo ugdymo mokyklose <i>ne dažniau kaip kas 7 metai</i>.	• profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo ciklo trukmė <i>5 metai</i>.

Išanalizavus bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo išorinio vertinimo teisinio reguliavimo skirtumus, matome, kad siekiant atlikti profesinio mokymo kokybės išorinį vertinimą, reikia naudotis ne vienu, o keliais Lietuvos švietimo sistemą reglamentuojančiais įstatymais ir teisės aktais, kuriuose kai kurie rodikliai turi labai skirtingą reikšmę.

3. BENDROJO UGDYMO IŠORINIO VERTINIMO UŽTIKRINIMO SISTEMA

3.1. Bendrojo ugdymo išorinio vertinimo teisinė bazė

2004 m. švietimo ir mokslo ministras patvirtino „Ugdymo programų akreditacijos kriterijus ir jos vykdymo tvarkos aprašą“, kuris nustato vidurinio ugdymo programos akreditacijos tikslą, uždavinius, principus ir kriterijus, akreditavimo organizavimą ir vykdymą, apeliacijų nagrinėjimo tvarką. Vidurinio ugdymo programų akreditacijos tikslas – visiems mokiniams užtikrinti kokybiškas sąlygas įgyti vidurinį išsilavinimą²³.

Akreditavimą organizuoja ir vykdo Vidurinio ugdymo programos akreditacijos komisija, akreditavimo koordinavimo komisijos ir vertinimo grupės. Vertinimo grupių nariai (akreditavimo ekspertai) rengiami pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintą akreditavimo ekspertų rengimo programą. 2007 m. bendrojo lavinimo mokyklose pradėtas vykdyti išorinis auditas, kurio tikslas buvo skatinti mokyklos tobulėjimą. 2007 m. patvirtintas „Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorinio audito tvarkos aprašas“. Pagal šį aprašą mokyklos steigėjas planavo išorinį auditą įsteigtose mokyklose ir tam reikalingas lėšas²⁴. Auditą mokyklose atlikdavo išorinių auditorių komanda, darbą koordinavo Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra.

2009 m. patvirtintas naujas išorinį mokyklų vertinimą reglamentuojantis dokumentas „Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo tvarkos aprašas“, o mokyklų savininko teises ir pareigas įgyvendinančioms institucijoms, dalyvių susirinkimams (savininkams/steigėjui) rekomenduota skatinti mokyklų tobulinimą pagal įsivertinimo ir išorinio vertinimo rezultatus ir kasmet planuoti tam lėšas²⁵.

Išorinis vertinimas organizuojamas ir vykdomas visose šalies mokyklose ne dažniau kaip kas 7 metai. Mokykla laisva valia (dažniau nei kas 7 metai) gali teikti prašymą dėl išorinio vertinimo atlikimo²⁶.

²³ Ugdymo programų akreditacijos kriterijai ir jos vykdymo tvarkos aprašas, 2008

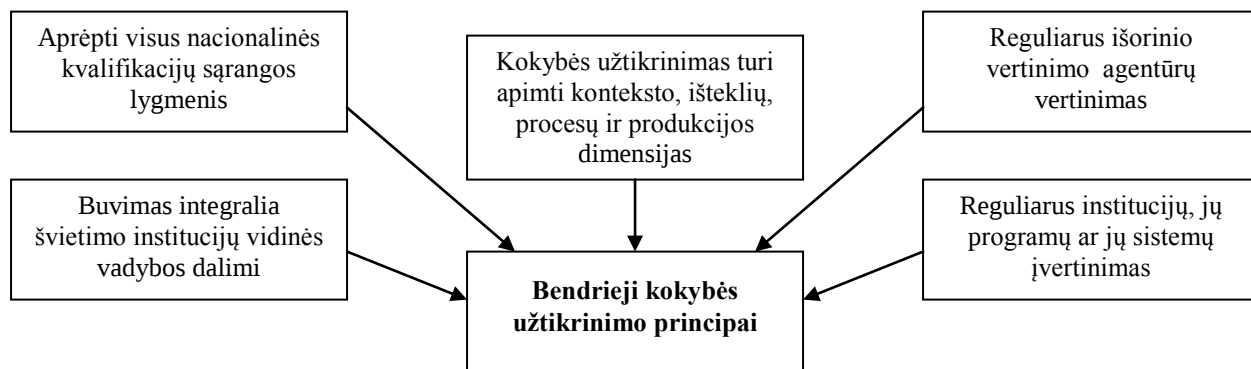
²⁴ Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės audito tvarkos aprašas, 2007

²⁵ Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašas, 2009

²⁶ Bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės vertinimo tvarkos aprašas, 2009

3.2. Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistema

Remiantis K. Pukelio ataskaita (2011), galima išskirti svarbiausius bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo principus (4 pav.).

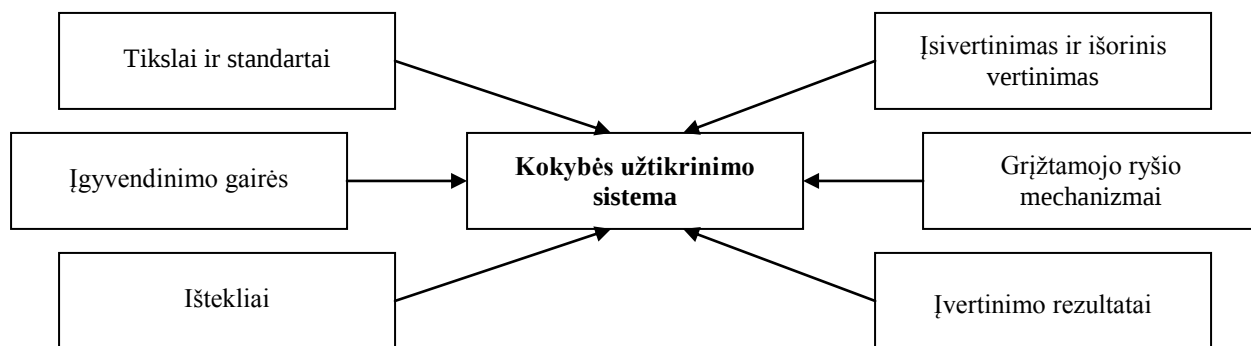

4 pav. Bendrieji kokybės užtikrinimo principai bendrajame ugdyme

Sudaryta autoriaus pagal „Kokybės užtikrinimo Lietuvos švietimo sistemoje atitiktis rekomendacijos 3 priede įvardintiems bendriesiems principams” tyrimo ataskaitą, 2011

Siūloma, kad kokybės užtikrinimo politika apimtų visus nacionalinės kvalifikacijų sąrangos lygmenis, be to, kokybės užtikrinimas turi būti integrali švietimo institucijų vidinės vadybos dalis. Labai svarbu, kad išorinio vertinimo agentūros atliktų reguliarių institucijų, jų programų ar sistemų įvertinimą, tačiau kokybės užtikrinimą vykdančios vertinimo agentūros irgi turi būti vertinamos. Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo principai turi apimti konteksto, išteklių, procesų ir produkcijos dimensijas, akcentuojant produkciją ir mokymosi rezultatus.

Apibūdinant Lietuvos bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistemą (2011) galima teigti, kad ji apima aiškius tikslus ir standartus, įgyvendinimo gaires, įsivertinimą ir išorinį vertinimą jungiančius kokybės vertinimo metodus, kokybės gerinimo procedūras, išteklius, socialinių dalininkų įtraukimą, grįžtamojo ryšio mechanizmus ir plačiai prieinamus įvertinimo rezultatus (5 pav).

5 pav. Bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistema

Sudaryta autoriaus pagal „Kokybės užtikrinimo Lietuvos švietimo sistemoje atitiktis rekomendacijos 3 priede įvardintiems bendriesiems principams” tyrimo ataskaitą, 2011

Už bendrojo ugdymo sektoriaus mokyklų veikos kokybės užtikrinimą atsakinga yra 2005 m. įsteigta Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra (NMVA), kurios paskirtis – plėtojant bendrojo ugdymo mokyklų įsivertinimą ir išorinį vertinimą užtikrinti švietimo kokybę bei, panaudojant turimus duomenis, sudaryti prielaidas mokyklų vadovams ir steigėjams priimti kokybiškesnius sprendimus²⁷.

Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra nustato mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo sampratą, rengia mokyklų išorinio kokybės vertinimo kriterijus, organizuoja ir vykdo mokyklų veiklos išorinio kokybės vertinimą. Svarbu pažymėti, kad vertinimo rezultatai yra viešai skelbiami. Mokyklų veiklos išoriniame vertinime dalyvauja vertintojai, mokyklos bendruomenė, savininko teisės ir pareigas įgyvendinančios institucijos ar jų įgalioti asmenys.

Tačiau reikia pastebėti, kad pačios Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros, atliekančios bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimą, veikla kol kas nebuvo vertinama.

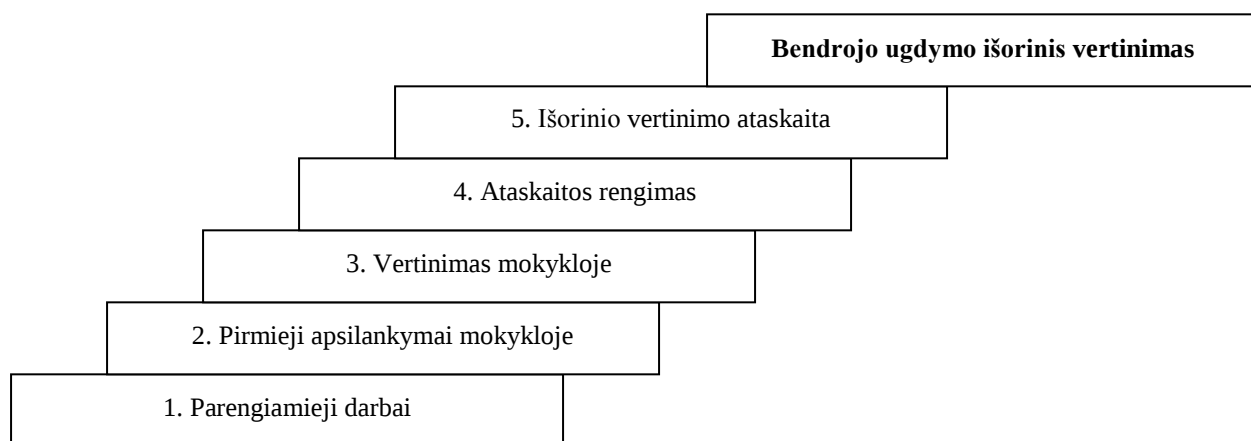
3.3. Bendrojo ugdymo išorinis vertinimas

Rengiantis bendrojo ugdymo veiklos išoriniam vertinimui, mokyklos turi atlikti savo veiklos įsivertinimą. Įsivertinimas atliekamas mokyklų veiklos kokybės išorinio vertinimo tvarkos apraše pateiktais Bendrojo lavinimo mokyklos veiklos rodikliais.

Išorinis vertinimas organizuojamas etapais²⁸, jie pavaizduoti 6 pav.

²⁷ Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra <http://www.nmva.smm.lt/lt/>

²⁸ Lietuvos švietimo sistema 2009/2010, 2010

6 pav. Bendrojo ugdymo išorinio vertinimo etapai

Sudaryta autoriaus pagal „Lietuvos švietimo sistema 2009/2010“, 2010

Mokyklos veikla vertinama remiantis bendrojo ugdymo mokyklos vertinimo rodikliais, apimančiais penkis vertinimo sritis²⁹: 1) mokyklos kultūra (etosas, pažangos siekiai, tvarkos, mokyklos ryšiai); 2) ugdymas ir mokymasis (ugdymo ir pamokos organizavimas, mokymo ir mokymosi kokybė bei diferencijavimas); 3) pasiekimai (pažanga ir mokymosi pasiekimai); 4) pagalba mokiniui (pedagoginė, psichologinė ir socialinė pagalba, specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas, pagalba planuojant karjerą, tėvų pedagoginis švietimas); 5) mokyklos strateginis valdymas (mokyklos strategija ir įsivertinimas, vadovavimo stilius, personalo ir materialinių išteklių valdymas).

Apibendrinant galima konstatuoti, kad ugdymo programų ir mokyklų veiklos kokybės vidinis įsivertinimas bei išorinis vertinimas vykdomas reguliariai. Vertinimas grindžiamas aiškiais tikslais ir standartais, vykdomas mokymo programų įgyvendinimo kokybės tobulinimas, numatomas grįžtamojo ryšio teikimas ugdymo programų vykdytojams, viešai skelbiamos vertinimo išvados.

²⁹ Lietuvos švietimo sistema 2009/2010, 2010

4. PROFESINIO MOKYMO SISTEMOS IR JŲ PRIEINAMUMO ASPEKTAI: LIETUVA, VOKIETIJA, OLANDIJA, AUSTRIJA

Nagrinėjant Europos Sąjungos profesinio mokymo kokybės klausimus, svarbu aptarti būdingiausius profesinio mokymo sistemų bruožus, jų panašumus ir skirtumus, privalumus ir Lietuvai aktualią kokybės gerinimo patirtį. Europos šalys (pavyzdžiui, Vokietija, Austrija, Danija, Olandija) jau yra sukūrusios aukšto lygio profesinio rengimo ir mokymo sistemas, apimančias integruotas priemones, padedančias reaguoti į esamas ir būsimas gebėjimų reikmes. Tai padeda šioms šalims spręsti problemas, susijusias su gebėjimų ir darbo rinkos reikmių neatitiktimi, jaunuolių įdarbinimu. Žinoma, svarbus yra ir profesinio mokymo finansavimas (1 priedas. Metinis Europos šalių švietimo sektoriaus profesinio mokymo finansavimas (% nuo BVP)).

4.1. Lietuvos profesinio mokymo sistemos apžvalga

Yra galimybė profesinėse mokyklose baigti pagrindinio ugdymo 9 – 10 klases, kartu su pagrindiniu ugdymu suteikiamas pirminis profesinis mokymas (ISCED 2 lygmuo). Pirminio profesinio mokymo mokyklose vidurinį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją galima įgyti mokantis 3 metus, mokantis 2 metus, įgyjama tik profesinę kvalifikaciją (ISCED 3 lygmuo)³⁰. Profesinis mokymas taip pat organizuojamas pagal ISCED 4 lygmenį. Taigi, profesinėse mokyklose mokiniai turi galimybę įgyti profesinę kvalifikaciją pagal profesinio mokymo I (9 - 10 klasės, atitinka ISCED 2), II ir III pakopos (ISCED 3) bei IV pakopos programas (ISCED 4).

Profesinėse mokyklose mokiniai gali mokytis pagal pagrindinio profesinio mokymo II arba III pakopos programas. Pirmuoju atveju, dažniausiai po 3 mokymosi metų, jie įgyja profesinę kvalifikaciją. Baigus III pakopos programą, įgyjamas vidurinis išsilavinimas ir profesinė kvalifikacija.

Vidurinį išsilavinimą įgiję asmenys gali mokytis pagal profesinio mokymo IV pakopos programas, skirtas siekiantiems profesinės kvalifikacijos. Priklausomai nuo profesijos sudėtingumo mokymo trukmė 1 – 2 metai.

Lietuvos švietimo sistemos sandara ir profesinio mokymo vieta joje vaizduojami 7 pav.

³⁰ Dynamic onlinetool for guidance, prieiga per internetą < www.dynot.net/ > (žiūreta 2013 04 11)

PRIVALOMAS ŠVIETIMAS																17	18	19, ir t.t.	AMŽIUS
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16							11	12		KLASE
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.										
Pradinis ugdymas				Pagrindinis ugdymas								Vidurinis ugdymas				Povidurinis mokymas			
Pradinis ugdymas pradinėse mokyklose ir mokyklose-darželiuose (ISCED 1)				Pagrindinis ugdymas jaunimo mokyklose (ISCED 2)															
												Profesinės mokyklos, I p. (ISCED 2)							
												Profesinės mokyklos, II p. (ISCED 3)							
				Pagrindinis ugdymas pagrindinėse mokyklose (ISCED 2)								Profesinės mokyklos, III p. (ISCED 3)							
												Profesinės mokyklos, IV p. (ISCED 4)							
				Pagrindinis ugdymas vidurinėse mokyklose ir gimnazijose (ISCED 2)								Vidurinis ugdymas vidurinėse mokyklose ir gimnazijose (ISCED 2)				Aukštesniosios mokyklos (ISCED 5)			
																Kolegijos (ISCED 5)			
																Universitetai (ISCED 5 – 6)			
												Profesinės mokyklos, III p. (ISCED 3)							
												Profesinės mokyklos, II p. (ISCED 3)							
												Profesinės mokyklos, I p. (ISCED 2)							
				Pagrindinis ugdymas jaunimo mokyklose (ISCED 2)															

7 pav. Profesinio mokymo vieta Lietuvos švietimo sistemoje (2011 m.)

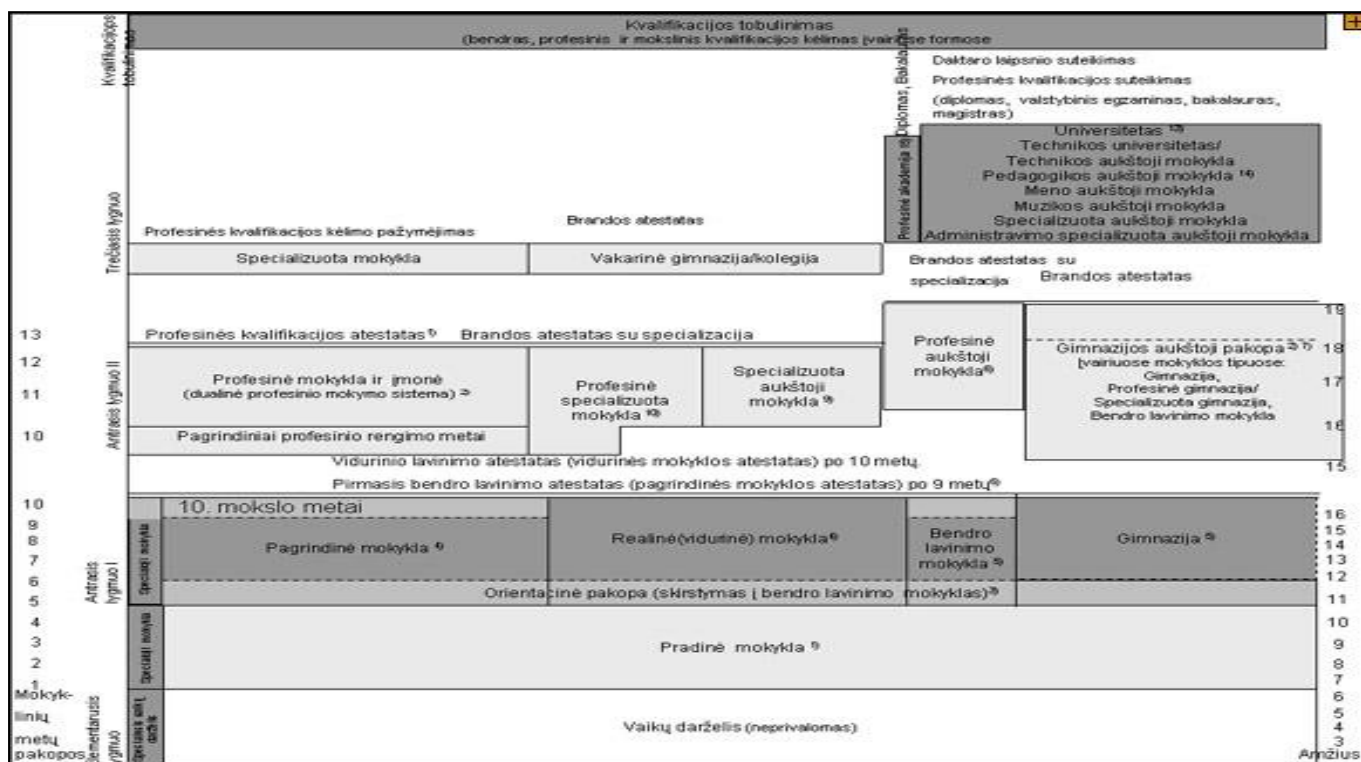
Šaltinis: Dynamic onlinetool for guidance

Taigi, profesinėse mokyklose mokiniai turi galimybę įgyti profesinę kvalifikaciją pagal profesinio mokymo I (9 - 10 klasės, atitinka ISCED 2), II ir III pakopos (ISCED 3) bei IV pakopos programas (ISCED 4).

4.2. Vokietijos profesinio mokymo sistemos apžvalga

Vokietijos Federacinėje Respublikoje atskiros žemės atsakingos už švietimo sistemos administravimą pagal Konstitucijoje nustatytas gaires. Vyriausybė, kaip vyriausioji valdžia, atsako už profesinį mokymą įmonėse ir profesinės kvalifikacijos kėlimą.

Vokietijos švietimo sistemos sandara ir profesinio mokymo vieta joje vaizduojami 8 pav.

8 pav. Profesinio mokymo vieta Vokietijos švietimo sistemoje (2011 m.)

Šaltinis: Dynamic onlinetool for guidance

Vokietijoje paplitusi dualinė mokymo sistema - pirminis profesinis mokymas derinamas su praktika įmonėje ar organizacijoje³¹. Laikomasi nuostatos, kad profesijos įgijimui kartu su mokymusi profesinėje mokykloje reikia ir dirbti praktikos vietą teikiančioje organizacijoje. Vienintelis reikalavimas norintiems pradėti studijas profesinėse mokyklose yra pagrindinės mokyklos baigimo diplomas. Mokiniai įmonėse mokosi vidutiniškai 3 - 4 dienas per savaitę, o profesinėse mokyklose – iki dviejų dienų. Už laiką, prleistą įmonėse, mokiniai gauna pinigines išmokas, kurios siekia nuo 300 iki 600 eurų per mėnesį. Specialistų rengimas trunka nuo 2 - 3,5 metų. Teorijos ir praktikos sujungimas garantuoja aukštą amatininkų ir specialistų kvalifikaciją. Vokietijoje veikia daug mokymo centrų, aprūpintų technine įranga, kuriuose moksleiviai gali praktiškai išbandyti įvairias profesijas.

Profesinė mokykla yra nepriklausomas partneris, turintis lygias teises, bendradarbiaujantis su kitomis dalyvaujančiomis šalimis. Profesinės mokyklos uždutis yra suteikti mokiniams bendrąjį ir profesinį išsilavinimą, skiriant ypatingą dėmesį profesinio mokymo reikalavimams. Profesinė kolegija teikia savo mokiniams pagrindinį ir specialųjį profesinį išsilavinimą, papildantį jų jau įgytą bendrąjį išsilavinimą.

³¹ Dynamic onlinetool for guidance, prieiga per internetą < www.dynot.net/ > (žiūreta 2013 04 09)

4.3. Olandijos profesinio mokymo sistemos apžvalga

Ikiprofesinis vidurinis mokymas (ISCED 2) trunka ketverius metus ir apima keturias mokymosi kryptis: teorinio mokymosi, kombinuoto mokymosi, sustiprinto profesinio mokymosi ir pagrindinio profesinio mokymosi. Kiekviena mokymosi kryptis teikia skirtingas perėjimo į aukštesnįjį vidurinį profesinį mokymą (MBO) galimybes. Pirmosios trys kryptys taip pat susijusios tarpusavyje, jas baigus suteikiama galimybė pasiekti MBO 3 ir 4 lygmenis³². Baigus ketvirtąją, pagrindinio profesinio mokymo kryptį, galima pasiekti MBO 2 lygį.

Olandijos švietimo sistemos sandara ir profesinio mokymo vieta joje vaizduojami 9 pav.

Privalomas ugdymas																		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16			
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19+			
AGE																		
Elaiv																		
Pradinis ugdymas																		
Zemesopsis vidurinis ugdymas																		
Aukštesopsis vidurinis ugdymas																		
Fovidurinis ugdymas																		
Aukštasis mokslas																		
Išimokykl inis ugdymas ISCED 0	Pradinis ugdymas ISCED 1								Praktinis mokymas ISCED 2c									
									Išiprofesinis vidurinis ugdymas (VMBO) ISCED 2				MBO 1 lygmuo ISCED 2c					
													MBO 2 lygmuo ISCED 3c					
													MBO 3 lygmuo ISCED 3c					
													MBO 4 lygmuo ISCED 3a		MBO specialistų lygmuo 4, ISCED 4			
Aukštesopsis bendrasis vidurinis ugdymas (HAVO) 1-3 klases ISCED 2a								Aukštesopsis bendrasis vidurinis ugdymas (HAVO) 4-5 klases ISCED 3a										
Išiuiversitetinis ugdymas Klases 1-3 (VWO) ISCED 2a								Išiuiversitetin is ugdymas 4-6 klases (VWO) ISCED 3a				Universitetinis ugdymas ISCED 5a				Doktor antūra univers itete ISCED 6		

9 pav. Profesinio mokymo vieta Olandijos švietimo sistemoje (2011 m.)

Šaltinis: Dynamic onlinetool for guidance

Ikiprofesinės vidurinės mokyklos (VMBO) baigimo atestatas neliudija įgijus pagrindinę kvalifikaciją, o tiesiog suteikia mokiniui teisę pereiti į kitą mokymo lygmenį, t.y. pradėti aukštesniasias vidurines profesines studijas (MBO). Priešingai, aukštesniojo bendrojo vidurinio išsilavinimo (HAVO), ikiuniversitetinio išsilavinimo (VWO) ir aukštesniojo vidurinio profesinio išsilavinimo (MBO 2 lygmuo) atestatai liudija įgijus pagrindinę kvalifikaciją, suteikiančią teisę dirbti kvalifikuotą darbą.

Visos profesinio mokymo programos derina tarpusavyje mokymąsi auditorijoje ir praktinį mokymą. Profesinio ugdymo kryptis numato nuo 20% iki 60% praktinio mokymo. Praktinio mokymo dalis apima

³² Dynamic onlinetool for guidance, prieiga per internetą < www.dynot.net/ > (žiūreta 2013 04 09)

mokymą darbo vietoje, jo metu mokiniai atlieka praktiką įmonėse, teikiančiose praktinį mokymą. Ši sistema abipusiai naudinga, nes mokiniai įgyja praktinės patirties, o įmonė gauna pridėtinę vertę, kurią sukuria naujas mokinyss. Be to, specifiniai prekybos ir pramonės sektoriai teikia ypatingą reikšmę mokymui, taip užtikrindami, kad pats sektorius turėtų pakankamai gerai paruošto personalo ateityje.

Vyriausybės ekonominių tikslų profesiniame mokyme siekimui buvo įsteigtos didelės, galingos, gerai aprūpintos, įvairios paskirties agentūros – ROC (Regioninio mokymo centrai), kurios atsakingos už bendrą Vyriausybės reglamentų įgyvendinimą ir už suinteresuotų šalių, ypač pramonės ir savivaldybių institucijų, reikalavimų vykdymą³³. Nemažai laiko skiriama bendravimui su įvairiais partneriais, siekiant užtikrinti, kad jų lūkesčiai būtų įgyvendinti.

4.4. Austrijos profesinio mokymo sistemos apžvalga

Profesinio mokymo programos siūlomos dualinėje sistemoje (profesinis mokymas) - profesinėse mokyklose (BMS) arba profesinėse kolegijose (BHS).

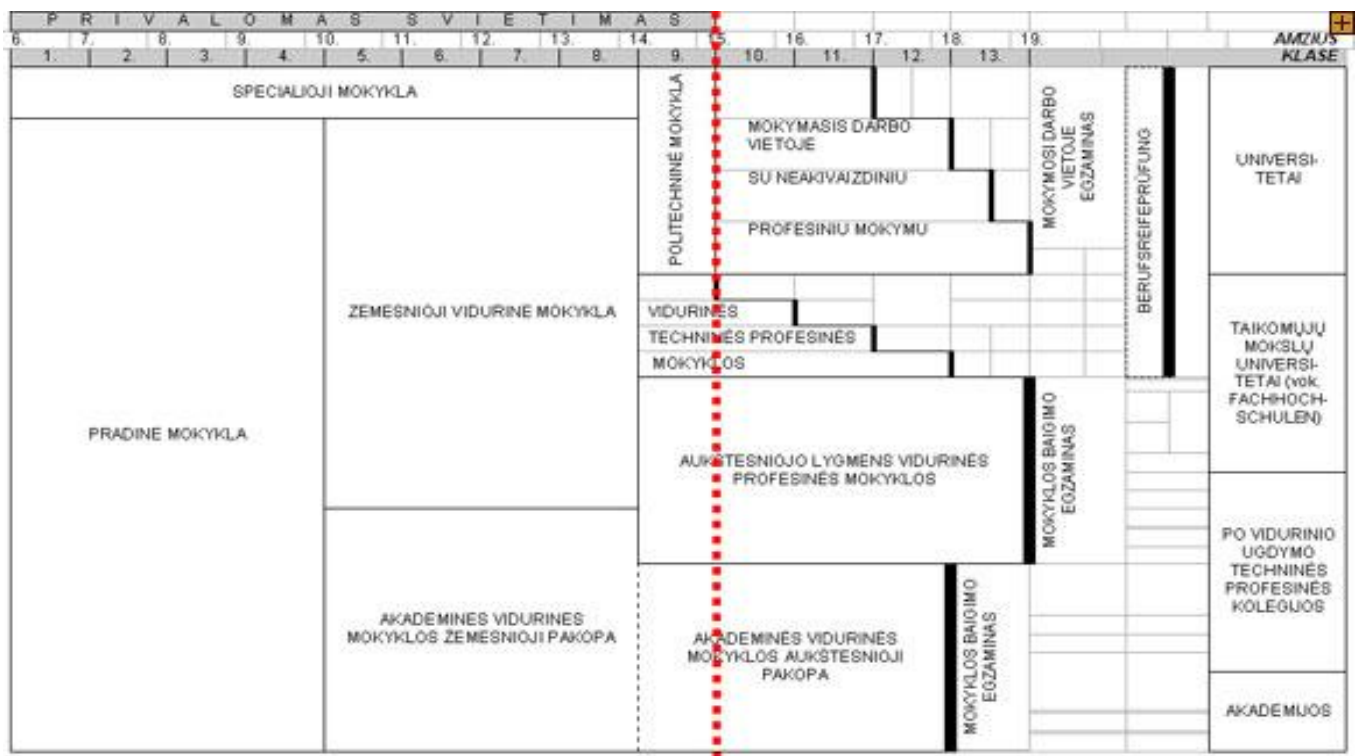
Profesinės mokyklos perteikia bendrojo išsilavinimo turinį ir papildo jį pasirinktos profesijos specifinėmis žiniomis ir įgūdžiais, kuriuos praktikantai įgyja mokymo įmonėse metu.

Pirminį profesinį mokymą pagal pripažintą profesiją, kuris pradedamas baigus devynias privalomojo mokymo klases, teikia iš dalies mokymo įmonė ir iš dalies nepilno laiko profesinė mokykla besipraktikuojantiems mokiniams. Profesinės mokyklos pradedamos lankyti baigus aštuntąją klasę, mokslas jose trunka nuo vienerių iki ketverių metų. Po aštuonerių metų mokymosi taip pat prasideda mokslai profesinėse kolegijose (BHS) [ISCED 3A/4A]; po penkerių metų mokymosi ir baigiamųjų egzaminų, sėkmingai baigusieji gauna Vidurinio išsilavinimo sertifikatą ir profesinio mokymo diplomą³⁴.

Austrijos švietimo sistemos sandara ir profesinio mokymo vieta joje vaizduojami 10 pav.

³³ Management in Education, 2003

³⁴ Dynamic onlinetool for guidance, prieiga per internetą < www.dynot.net/ > (žiūreta 2013 04 11)

10 pav. Profesinio mokymo vieta Austrijos švietimo sistemoje (2011 m.)

Šaltinis: Dynamic onlinetool for guidance

Austrijos profesinės mokyklos siūlo mokymo dalykų įvairovę, lankymąsi firmose ir praktikos dienas mokymo dirbtuvėse, užtikrina moksleivių profesinį orientavimą, ruošia juos pirminio profesinio mokymo kelio ir būsimos karjeros pasirinkimui.

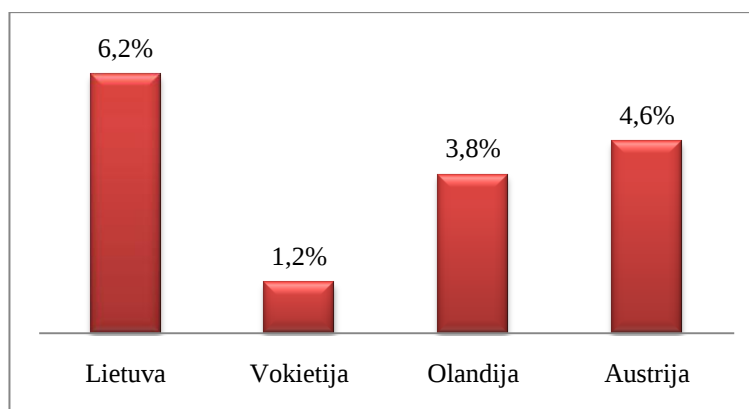
Nagrinėtos Europos Sąjungos šalių profesinio mokymo sistemos skiriasi, todėl sunku jas lyginti tarpusavyje. Tačiau galima išvengti bendrą stiprių Europos valstybių profesinio mokymo bruožą – Vokietijoje, Olandijoje ir Austrijoje užtikrinamas mokinių profesinis orientavimas, profesijos įgijimas siejamas su darbu praktikos vietoje, todėl profesinio mokymo programos derinamos su praktika įmonėje, vyrauja įsitikinimas, kad teorijos ir praktikos sujungimas užtikrina aukštą profesinių mokyklų absolventų kvalifikaciją. Šiuose valstybėse išvengiami abipusiai mokymo sistemos privalumai - mokiniai įgyja praktinės patirties, o įmonė pelnosi iš gabumų, kuriuos gali atskleisti mokinys. Be to, verslo sektorius teikia ypatingą reikšmę mokymui, užtikrindamas, kad pats sektorius turėtų pakankamai gerai paruošto personalo ateityje.

4.5. Europos šalių pasirinktų profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų palyginimas

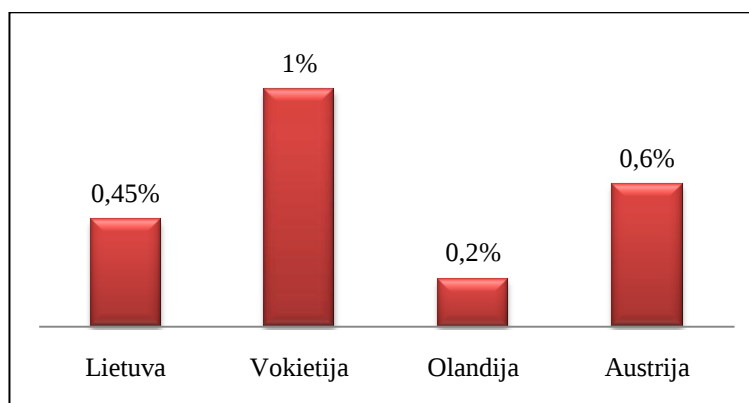
Lietuvos, Vokietijos, Olandijos ir Austrijos profesinio mokymo kokybei įvertinti buvo atliktas pasirinktų Kokybės standarte nurodytų vertinimo kriterijų palyginimas³⁵:

1. 15 – 19 m. ir 20 – 24 m. amžiaus grupių žmonių dalyvavimas institucijų siūlomose profesinio mokymo programose (kriterijus – mokymo prieinamumas); duomenys pateikiami 11 ir 12 pav. ;
2. 15 – 24 m. amžiaus profesinio mokymo įstaigų absolventų įsidarbinimas (kriterijus - mokyklos veiklos efektyvumas); duomenys pateikiami 13 pav. ;
3. Profesinio mokymo įstaigų finansavimas (kriterijus - materialinių ir finansinių išteklių pakankamumas ir panaudojimo racionalumas); duomenys pateikiami 14 pav.

Palyginamajai analizei pateikta sudaryta pasirinktų šalių socialinių rodiklių lentelė ir rodiklius apibendrinantis grafikas (5 lentelė ir 15 pav.)

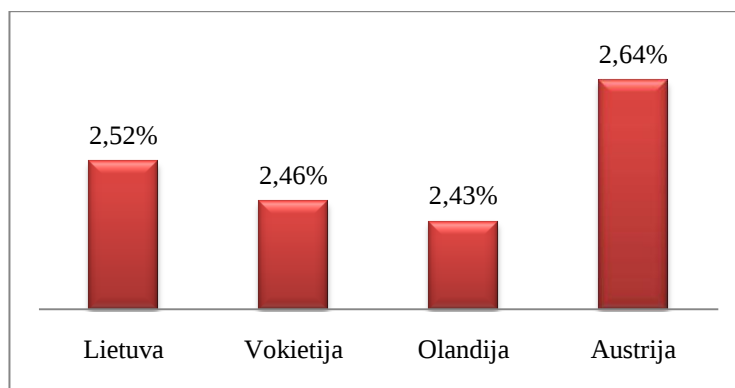

11 pav. Profesiniame mokyme dalyvaujančių 15-19 m. amžiaus grupės mokinių skaičius (%), 2011 m.
Sudaryta darbo autoriaus pagal Statistical Office of the European Union

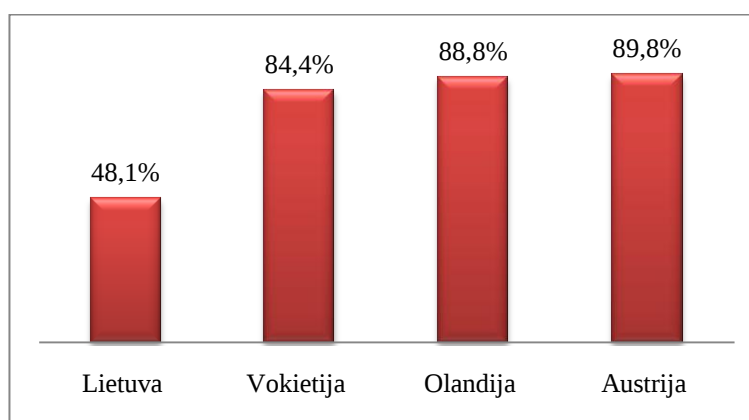

12 pav. Profesiniame mokyme dalyvaujančių 20-24 m. amžiaus grupės mokinių skaičius (%), 2011 m.
Sudaryta darbo autoriaus pagal Statistical Office of the European Union

³⁵ Statistical Office of the European Union, prieiga per internetą <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>, (žiūreta 2013 03 15)

13 pav. Metinis švietimo sektoriaus profesinio mokymo finansavimas (% nuo BVP), 2010 m.
Sudaryta darbo autoriaus pagal Statistical Office of the European Union

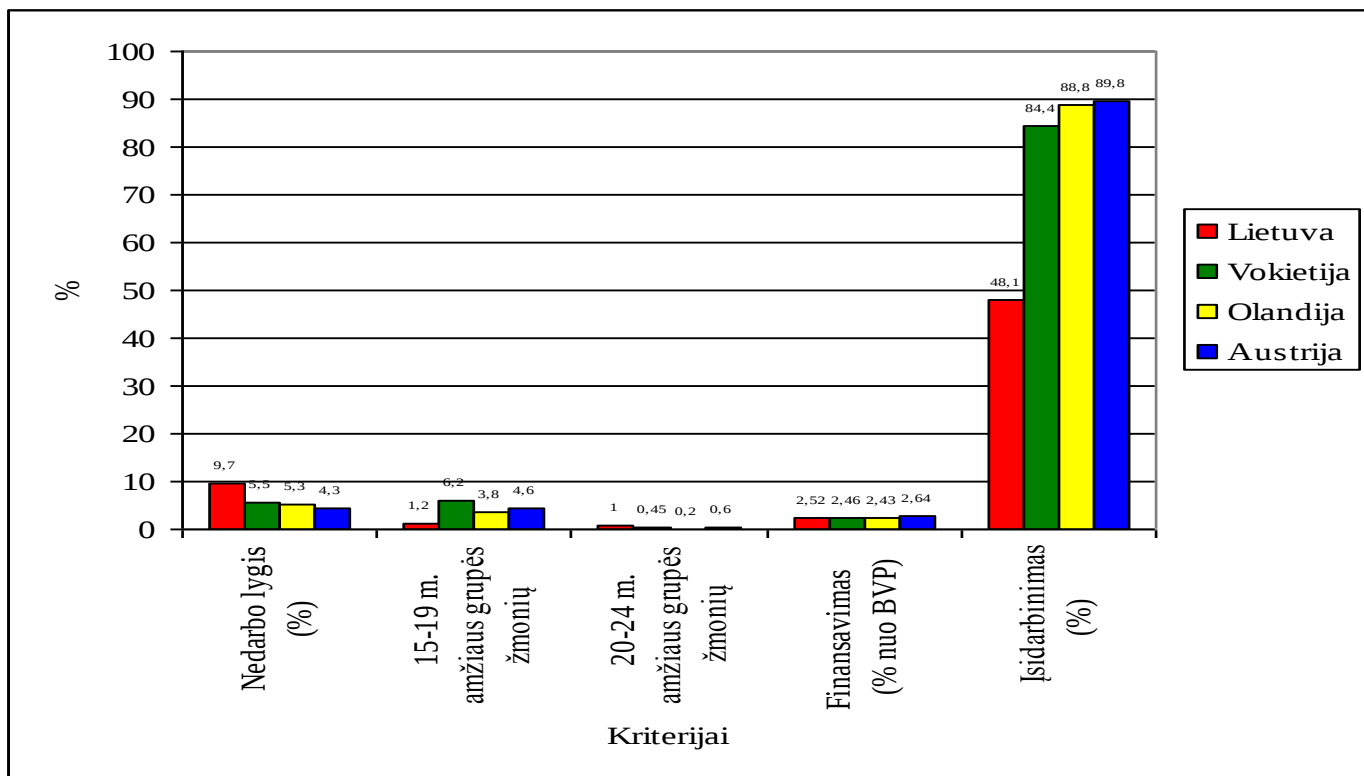

14 pav. 15-24 m. amžiaus grupės žmonių, baigusių profesinį mokymą (ISCED 2, ISCED 3, ISCED 4), užimtumo lygis, (%), 2011 m.
Sudaryta darbo autoriaus pagal Statistical Office of the European Union

5 lentelė. Pasirinktų šalių socialinių rodiklių lentelė

Valstybė	Rodikliai						
	BVP 1 gyventojui, €	Gyventojų skaičius	Nedarbo lygis, %	15-19 metų amžiaus grupės dalis profesiniame mokyme, %	20-24 metų amžiaus grupės dalis profesiniame mokyme, %	Profesinio mokymo finansavimas, % nuo BVP	Profesinio mokymo programų absolventų įsidarbinimas, %
Lietuva	10 200	3 054 000	9,7	1,2	1,0	2,52	84,1
Vokietija	31 700	82 329 000	5,5	6,2	0,45	2,46	84,4
Olandija	36 100	16 318 000	5,3	3,8	0,2	2,43	88,8
Austrija	35 700	8 357 000	4,3	4,6	0,6	2,64	89,8

Sudaryta darbo autoriaus pagal Statistical Office of the European Union

15 pav. Analizuojamus rodiklius apibendrinantis grafikas

Nagrinėjamose valstybėse – Vokietijoje, Olandijoje ir Austrijoje – BVP 1 gyventojui yra didesnis nei ES šalių vidurkis (25 200 €), Lietuvoje – žemesnis (10 200 €). Daugiausia 15-19 m. amžiaus grupės žmonių, besimokančių profesiniame mokyme yra Vokietijoje (6,2%); 20-24 m. amžiaus grupės žmonių – Lietuvoje (1%). Žemiausias nedarbo lygis yra Austrijoje (4,3%), Lietuvoje – atitinka ES vidurkį (9,7 %). Įgijus profesiją žemiausias įsidarbinimo lygis yra Lietuvoje (48,1%), aukščiausias – Austrijoje (89,8%), nedaug atsilieka Olandija (88,8%). Procentaliai profesiniam mokymui skiriama BVP dalis skiriasi nedaug, tačiau lyginant šalių BVP, matome, kad mažiausias profesinio mokymo finansavimas yra Lietuvoje.

Remiantis atlikta palyginamąja analize galima teigti, kad Austrijos profesinio rengimo sistema pagal pasirinktus profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijus yra efektyviausia ir labiausiai sektina. Kadangi finansinė investicija į žmogiškąjį kapitalą yra sąlyginai nedidelė, o gaunamas rezultatas – didžiausias visoje Europos Sąjungoje, jos pavyzdys galėtų būti gerosios patirties sklaidos elementas.

Perimant Europos Sąjungos šalių patirtį, galima konstatuoti, kad tik pasikeitus Lietuvos Vyriausybės požiūriui į profesinį mokymą, didinant jo finansavimą, skatinant socialinių dalininkų ir verslo sektoriaus dalyvavimą, bus pradėtas profesinio mokymo ir jo kokybės gerinimas. Grįžtamasis procesas būtų pastebimas mažėjant šalies nedarbo lygiui ir augant profesinių mokyklų absolventų

įsidarbinimui, galbūt padidėtų ir verslo sektoriaus investicijos į profesinį mokymą, nes jie būtų suinteresuoti gerai apmokyto personalo ruošimu.

5.EKSPERTŲ NUOSTATOS DĖL PIRMINIO PROFESINIO MOKYMO VEIKLOS KOKYBĖS IŠORINIO VERTINIMO VEIKSMINGUMO TYRIMAS

Siekiant išsiaiškinti ekspertų nuostatas apie profesinio mokymo veiklos išorinį kokybės vertinimą, buvo organizuoti individualieji giluminiai interviu su Švietimo ir mokslo ministerijos, Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro, profesinio mokymo įstaigų ir darbdavių atstovais (iš viso 7 informantai).

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti suinteresuotų šalių, dalyvaujančių pirminio profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime, požiūrį į kokybę, vertinimą, kokybės gerinimo sistemą.

Tyrimo tikslo įgyvendinimo uždaviniai:

1. atskleisti, kaip respondentai suvokia profesinio mokymo kokybę ir išorinio kokybės vertinimo būdus;
2. nustatyti respondentų požiūrį į profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo ypatumus ir vertinimo kriterijus;
3. palyginti respondentų nuostatas į socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime;
4. išanalizuoti respondentų nuomonę apie esamą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistemą bei veiksmingesnį jos organizavimą.

Siekiant įgyvendinti užsibrėžtus uždavinius, buvo sukurtas klausimynas (2 PRIEDAS), kuriame yra 4 klausimų blokai. Pirmasis blokas skirtas profesinio mokymo kokybės supratimui ir profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdams (jame yra 2 klausimai), antrasis – profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijams ir ypatumams (jame yra 4 klausimai), trečiasis – socialinių partnerių ir darbdavių dalyvavimui profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime (jame yra 1 klausimas), ketvirtasis – esamam profesinio mokymo išoriniam kokybės vertinimui bei racionalesniam jo organizavimui (jame yra 3 klausimai).

Darbo tyrimas grindžiamas kokybinio tyrimo metodologija. Duomenys analizuoti, remiantis aprašomosios kokybinės turinio analizės metodika (Bitinas B., Rupšienė L., Žydzžiūnaitė V., 2008).

Ekspertų apklausa buvo pasirinkta, siekiant atskleisti praktines profesinio mokymo išvalgas tiriamuoju aspektu. Užsibrėžtam tyrimo tikslui pasiekti buvo sudaryta tikslinė ekspertų grupė. Jie atstovauja nacionaliniam ir regioniniam švietimo sistemos lygmenims bei socialinių partnerių ir darbdavių atstovams.

Buvo atliktas 7 ekspertų interviu: pirmasis ekspertas - užima vieno iš Švietimo ir mokslo ministerijos departamento vadovo pareigas, tyrime vadinamas 1 EK (3 PRIEDAS); antrasis ekspertas – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro skyriaus vadovas, tyrime vadinamas 2 EK (4 PRIEDAS); trečiasis ekspertas – Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros skyriaus vedėjas, tyrime vadinamas 3 EK (5 PRIEDAS); ketvirtasis ekspertas - Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo ir orientavimo skyriaus vyriausias specialistas, tyrime vadinamas 4 EK (6 PRIEDAS); penktasis ekspertas – profesinio mokymo įstaigos direktoriaus pavaduotojas ugdymui, tyrime vadinamas 5 EK (7 PRIEDAS), šeštasis ekspertas - profesinio mokymo įstaigos direktoriaus pavaduotojas ugdymui, tyrime vadinamas 6 EK (8 PRIEDAS), septintasis ekspertas – darbdavių atstovas, tyrime vadinamas 7 EK (9 PRIEDAS).

Tyrimas buvo atliktas 2013 m. lapkričio - 2014 m. vasario mėnesiais.

Siekiant išsiaiškinti nuomones apie profesinio mokymo kokybės supratimą, ekspertams buvo pateiktas klausimas: „*Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę?*“

Ekspertų teiginiai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Profesinio mokymo kokybės samprata

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Pasirengimo profesinei veiklai sėkmingumas	Pasirengimas darbo rinkai	„ <...> mokymas yra pakankamai kokybiškas, kai žmogui, baigus profesinę mokyklą ir įgijus tam tikrą profesiją, jis <i>geba susirasti darbą</i> “	1 psl., 3 eilutė, 1 EK
		„ <...> ruošti šiai dienai tinkantį žmogų, galintį <i>susirasti darbą ir būti reikalingu darbdaviui</i> “	1 psl., 5 eilutė, 3 EK
		„ <...> kiekvienos mokymo įstaigos kokybiška veikla, kuri <i>tenkina mokyklos bendruomenės, darbo rinkos ir visuomenės poreikius</i> “	1 psl., 3 eilutė, 5 EK
		„ <...> rodiklių visuma, kuri apima visą profesinį mokymą, siekiant <i>paruošti kvalifikuotus specialistus darbo rinkai</i> “	1 psl., 3 eilutė, 6 EK

6 lentelės tęsinys

		„ <...> absolventų paruošimas ir atitikimas esantiems darbo rinkos reikalavimams“	1 psl., 2 eilutė, 7 EK
	Profesinio mokymo tikslai ir rodikliai	„ <...> pagrindinė sritis, kuri užtikrina patį profesinį mokymą“	1 psl., 2 eilutė, 2 EK
		„ <...> tai siekiamybė“	1 psl., 2 eilutė, 4 EK
		„ <...> rodiklių visuma, kuri apima visą profesinį mokymą, siekiant paruošti kvalifikuotus specialistus darbo rinkai“	1 psl., 2 eilutė, 6 EK

Lyginant pateiktas nuomones, pastebėta daug bendrų profesinio mokymo sampratos grandžių. Didžioji dalis ekspertų (5) suvokia sąsajas su darbo rinka, teigia, kad profesinio mokymo kokybė atspindi absolvento integracijoje į darbo rinką, visuomenės poreikių tenkinime. 2 EK, 4 EK ir 6 EK sieja profesinio mokymo sampratą su profesinio mokymo standartais, užtikrinančiais kokybišką profesinio mokymo ciklą nuo programos parengimo iki pasiekimų rezultato vertinimo.

Norint išsiaiškinti, kokie būdai taikomi profesinio mokymo išorinės kokybės vertinime, ekspertams buvo užduotas klausimas: „Kokius žinote profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 7 lentelėje.

7 lentelė. Išorinio kokybės vertinimo būdai

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Išorinio kokybės vertinimo būdai	Programos vertinimas	„ <...> vidinis būdas – savianalizė - ir išorinis programos vertinimas“	1 psl., 9 eilutė, 2 EK
		„ <...> iš išorės vertinamas tik programos įgyvendinimas arba išorinis visos institucijos vertinimas“	1 psl., 8 eilutė, 3 EK
		„ <...> arba institucijos vertinimas, arba programos vertinimas, bet programos vertinimas yra institucijos vertinimo dalis“	1 psl., 4 eilutė, 4 EK
		„ <...> institucinis ir programos “	1 psl., 8 eilutė, 7 EK

7 lentelės tęsinys

		„ <...> tiek anketavimas, tiek savianalizės duomenų pateikimas ir jų vertinimas, pateiktų duomenų analizės, <i>programos įgyvendinimo rezultatų viešinimas</i> , informacijos prieinamumas socialiniams dalininkams ir partneriams“	1 psl., 10 eilutė, 6 EK
	Savianalizė	„ <...> tiek anketavimas, tiek savianalizės duomenų pateikimas ir jų vertinimas, pateiktų duomenų analizės, <i>programos įgyvendinimo rezultatų viešinimas</i> , informacijos prieinamumas socialiniams dalininkams ir partneriams“	1 psl., 9 eilutė, 6 EK
		„ <...> <i>vidinis būdas – savianalizė</i> - ir išorinis vertinimas“	1 psl., 9 eilutė, 2 EK
	Institucijos vertinimas	„ <...> iš išorės vertinamas tik <i>programos įgyvendinimas arba išorinis visos institucijos vertinimas</i> “	1 psl., 9 eilutė, 3 EK
		„ <...> <i>arba institucijos vertinimas</i> , arba <i>programos vertinimas</i> , bet <i>programos vertinimas yra institucijos vertinimo dalis</i> “	1 psl., 4 eilutė, 4 EK
		„ <...> <i>institucinis ir programos</i> “	1 psl., 8 eilutė, 7 EK

Apklausti ekspertai pabrėžia du profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus – programos ir institucijos. Norint įsivertinti savo, kaip mokymo įstaigos kokybę, buvo išskirta savianalizė, kurios metu mokyklos bendruomenė iš anksto susitartu būdu analizuoja savo veiklą, siekiant surasti ir patobulinti programos turinio ir jos įgyvendinimo bei organizavimo būdų trūkumus. 5 EK vertinimo būdus sutapatino su vertinimo metodais ir paminėjo institucijų palyginimą, programų statistinę analizę ir veiklos auditą. Tačiau 1 EK konstatuoja, kad profesinio mokymo vertinimo būdai – tai susitarimo reikalas. Lietuvoje yra savo kontekstas, į kurį būtina atsižvelgti.

Norint išsiaiškinti profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus, ekspertų paklausta: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 8 lentelėje.

8 lentelė. Išorinio kokybės vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Kokybės vertinimo kriterijai	Programos atitikimas mokinio, darbo rinkos bei visuomenės poreikiams	„Pagrindinis kriterijus – mokyklos programos atitikimas šios dienos darbo rinkos poreikiams, iš šio kriterijaus išsirutulioja visi kiti pagalbiniai kriterijai“	1 psl., 16 eilutė, 2 EK
		„<...> programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams. <...> mokymosi aplinka, didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų kvalifikacijai, prieinamumo galimybės, taip pat šiuo metu yra svarbus sąlygų ir galimybių įvairių poreikių asmenims sudarymo kriterijus“	1 psl., 15 eilutė, 3 EK
		„ <...> mokymo programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams, <...> mokymosi aplinka ir pačių profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 12 eilutė, 7 EK
	Pasirenkamieji kriterijai	„Vertinimo kriterijai – tai susitarimo reikalas“	1 psl., 8 eilutė, 4 EK
		„ <...> kiekvienai sričiai, žiūrint, kokį išorinio vertinimo būdą pasirenka, yra nustatyti pasirenkamieji kriterijai“	1 psl., 24 eilutė, 5 EK
		„ <...> paties profesinio mokymo teikėjo prioritetinių uždavinių nustatymas bei jų atnaujinimas <...>“	1 psl., 13 eilutė, 6 EK
	Išteklų atitiktis programos reikmėms	„ <...> mokymo programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams, <...> mokymosi aplinka ir pačių profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 13 eilutė, 7 EK
		„ <...> mokymosi aplinka, didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų kvalifikacijai, prieinamumo galimybės, taip pat šiuo metu yra svarbus sąlygų ir galimybių įvairių poreikių asmenims sudarymo kriterijus“	1 psl., 16 eilutė, 3 EK

8 lentelės tęsinys

		„ <...> <i>pasitenkinimo aplinka</i> matavimas, mokinių pažangumas, <i>veiklos tobulinimo priemonės</i> , kaip programos įgyvendinimo rezultatai aptariami su socialiniais dalininkais, suplanuotos tobulinimo priemonės ir kaip jos siejasi su institucijos numatytais strateginiais prioritetiniais metiniais uždaviniais“	1 psl., 14 eilutė, 6 EK
	Personalo kvalifikacijos ir patirties atitikties programos reikmėms	„ <...> programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams. <...> mokymosi aplinka, didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų kvalifikacijai, prieinamumo galimybės, taip pat šiuo metu yra svarbus sąlygų ir galimybių įvairių poreikių asmenims sudarymo kriterijus“	1 psl., 17 eilutė, 3 EK
		„ <...> mokymo programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams, <...> mokymosi aplinka ir pačių profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 13 eilutė, 7 EK
	Pasirengimo profesinei veiklai veiksmingumas	„ <...> taip pat <...> kokios yra taikomos programos atitinkamai kvalifikacijai įgyti, kaip užtikrintas prieinamumas tarp atskirų švietimo grandžių. <...> absolventų galimybė tęsti mokymąsi kitose programose“	1 psl., 20 eilutė, 6 EK
	Neturi nuomonės	„ <...> nedirbu tame sektoriuje, tai išorinių kokybės vertinimo kriterijų nežinau“	1 psl., 13 eilutė, 1 EK

Analizės metu respondentai paminėjo tris iš penkių Profesinio mokymo Kokybės standarto programos vertinimo sričių – programą ir materialiuosius išteklius jai įgyvendinti, personalą bei programos įgyvendinimo rezultatus. Ekspertai mano, kad svarbiausias profesinio mokymo kriterijus – mokymo programos atitikimas šios dienos darbo rinkos poreikiams ir reikalavimams. Be to respondentai teigia, kad svarbus kriterijus yra mokymosi aplinka mokiniui ir dirbančiam mokytojui bei šiuo metu ypač

didelio dėmesio skyrimą profesijos mokytojų kvalifikacijai. 6 EK pabrėžė absolventų galimybes tęsti mokymąsi kitose programose svarbą.

4 EK, 5 EK ir 6 EK nuomone, vertinimo kriterijai yra susitarimo reikalas, priklausomai nuo to, koks išorinio vertinimo būdas arba sritis pasirenkama, kadangi tai lemia paties profesinio mokymo teikėjo prioritetinių uždavinių nustatymą bei jų atnaujinimą.

1 EK pareiškė, kad nederba profesinio mokymo sektoriuje, todėl profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijų nežino.

Siekiant išsiaiškinti profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus, pateiktas klausimas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Reikšmingiausi išorinio kokybės vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Reikšmingiausi kokybės vertinimo kriterijai	Pasirengimo profesinei veiklai sėkmingumas	„ <...> profesinės mokyklos <i>mokinio sėkmės istorija</i> “	1 psl., 18 eilutė, 1 EK
		„ <...> <i>gebėjimas įsitvirtinti darbo rinkoje</i> , gebėjimas ne tik pačiam dirbti, bet sukurti verslus ir darbo vietas“	1 psl., 22 eilutė, 7 EK
	Išteklių atitiktis programos reikmėms	„ <...> <i>mokymosi aplinka</i> , mokytojų kvalifikacija, programų pasiūla ir jų prieinamumas įvairių poreikių grupėms <...>“	2 psl., 5 eilutė, 2 EK
		„ <...> aukštos kvalifikacijos dėstytojai, <i>gerai aprūpinta šiuolaikiška materialinė bazė mokymo institucijoje</i> , tamprus bendradarbiavimas su darbdaviais“	1 psl., 24 eilutė, 3 EK
		„ <...> <i>mokymosi aplinkos patrauklumas</i> “	2 psl., 3 eilutė, 6 EK
		„ <...> mokymo programos populiarumas stojančių moksleivių atžvilgiu, <i>mokymosi aplinka</i> bei profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 24 eilutė, 7 EK

9 lentelės tęsinys

	Personalo kvalifikacijos ir patirties atitikties programos reikmėms	„ <...> mokymosi aplinka, mokytojų kvalifikacija, programų pasiūla ir jų prieinamumas įvairių poreikių grupėms, bendruomenės įtraukimas ir dalyvavimas mokymo procese <...>“	2 psl., 5 eilutė, 2 EK
		„ <...> aukštos kvalifikacijos dėstytojai, gerai aprūpinta šiuolaikiška materialinė bazė mokymo institucijoje, tamprus bendradarbiavimas su darbdaviais“	1 psl., 24 eilutė, 3 EK
		„ <...> mokymo programos populiarumas stojančių moksleivių atžvilgiu, mokymosi aplinka bei profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 24 eilutė, 7 EK
	Programos atitikimas mokinio, darbo rinkos bei visuomenės poreikiams	„ <...> mokymosi aplinka, mokytojų kvalifikacija, programų pasiūla ir jų prieinamumas įvairių poreikių grupėms, bendruomenės įtraukimas ir dalyvavimas mokymo procese <...>“	2 psl., 6 eilutė, 2 EK
		„ <...> programos ir jų įgyvendinimas“	2 psl., 1 eilutė, 4 EK
		„ <...> mokymo programos populiarumas stojančių moksleivių atžvilgiu, mokymosi aplinka bei profesijos mokytojų kvalifikacija“	1 psl., 23 eilutė, 7 EK
	Bendradarbiavimas ir grįžtamieji ryšiai	„ <...> kiek mokykla yra atvira bendradarbiavimui ir grįžtamieji ryšiai“	2 psl., 8 eilutė, 2 EK
		„ <...> aukštos kvalifikacijos dėstytojai, gerai aprūpinta šiuolaikiška materialinė bazė mokymo institucijoje, tamprus bendradarbiavimas su darbdaviais“	1 psl., 25 eilutė, 3 EK

9 lentelės tęsinys

	Akreditacija	„ <...> <i>programų akreditacija</i> , t.y. profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo įvertinimas, finansinės veiklos akreditacija, ugdymo ir mokymo proceso akreditacija, egzaminų organizavimas, vykdymas ir jų rezultatai, metinė veiklos ataskaita, kokybės vadybos sistemos standartų pripažinimas“	2 psl., 11 eilutė, 5 EK
--	--------------	---	-------------------------

Tyrimo respondentai išskiria keturias Profesinio mokymo Kokybės standarto sritis (programos įgyvendinimo rezultatai, programos ir materialieji ištekliai joms įgyvendinti, personalas, mokymo procesas) formuojančius kriterijus. Ekspertų įvardinti šie vertinimo rodiklių turiniai: gebėjimas įsitvirtinti darbo rinkoje, gerai aprūpinta šiuolaikiška materialinė bazė, mokytojų kvalifikacija, programų pasiūla ir jų prieinamumas bei socialinių partnerių ir dalininkų įtraukimas ir dalyvavimas mokymo procese, taip pat bendradarbiavimas ir grįžtamieji ryšiai. Pasak 5 EK nuomone, reikšmingiausias vertinimo kriterijus yra akreditacija.

Norint sužinoti profesinio mokymo kokybės ypatumus, išryškėjančius atstovaujamos švietimo sistemos dalyvių grupėse, pateiktas klausimas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė. Kokybės ypatumai atstovaujamoje švietimo sistemos grupėje

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Kokybės ypatumai švietimo sistemos grupėje	Nacionalinis lygmuo	„ <...> šiuo metu vykdomas <i>Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro projektas yra labai blogas</i> <...>, spraga yra <i>informacijos stoka bei žmogiškieji faktoriai</i> “	2 psl., 10 eilutė, 4 EK

10 lentelės tęsinys

	Regioninis lygmuo (profesinio mokymo įstaigos)	„ <...> labiausiai profesinio mokymo kokybe yra patenkintos pačios profesinės mokyklos <...>. Profesinio mokymo kaštai yra nemaži, jie sulaukia daug investicijų, o naudos duoda mažai.“	2 psl., 3 eilutė, 1 EK
		„ <...> mokymo įstaiga kokybę supranta kaip jiems primestą biurokratinį trukdį. Taip pat sunkus mokykloje yra kokybės užtikrinimo kultūros suvokimas <...>“	2 psl., 12 eilutė, 2 EK
		„ <...> kokybės kultūros suvokimas, <...> mokyklos administracija nesupranta išorinio vertinimo esmės“	2 psl., 3 eilutė, 3 EK
		„ <...> sukurti priemonių visumą, kuri padės siekti ugdymo ir mokymo kokybės bei užtikrins sėkmingą ir veiksmingą mokinių išsilavinimo siekimą, sėkmingą mokinių pasirengimą profesinei veiklai bei įsiliejimui į darbo rinką“	2 psl., 17 eilutė, 5 EK
		„ <...> mokymosi aplinka, naujos technologijos, investicijos iš struktūrinių paramos fondų – kas leidžia parengti visiškai kitą specialistą. <...> Kokybei svarbios ne tik IT technologijos, bet ir žmogiškasis faktorius“	2 psl., 24 eilutė, 6 EK
	Socialiniai partneriai ir darbdaviai	„ <...> darbdaviai ir verslo sektorius labiausiai nepatenkinti profesinio mokymo kokybe“	2 psl., 2 eilutė, 1 EK
		„ <...> po profesinio mokymo atėję žmonės geba atlikti jiems pavestus darbus, t.y. kokio lygio specialistas yra paruošiamas, kaip programos atitinka dabartinius darbdavių ir rinkos reikalavimus“	2 psl., 3 eilutė, 7 EK

Ekspertu vertinimu, profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo ypatumai išryškėja visose švietimo grandyse, ypač – profesinio mokymo įstaigose. Jų nuomone, labiausiai profesinio mokymo kokybė yra patenkintos pačios profesinės mokyklos, nes jose sukurta daug darbo vietų bei užtikrintas finansavimas. Pastebėta, kad neretai mokymo įstaiga kokybę supranta kaip papildomą dirgiklį, neadekvatus yra ir kokybės užtikrinimo kultūros suvokimas, tačiau tai, ekspertų manymu, susiję su informacijos apie išorinio vertinimo naudą stoka.

4 EK išsakyta subjektyvi nuomonė, kad atstovaujamoje švietimo sistemos grupėje išryškėja Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro įgyvendinamo projekto trūkumai. Respondento teigimu, projektas yra tobulintinas, nes apima tik kai kurias veiklos arba programos sritis, viena iš projekto silpnųjų pusių – per sudėtinga ir daug laiko sąnaudų reikalaujanti savianalizės anketa.

Pasak 1 EK ir 7 EK, būtent darbdaviai ir verslo sektorius labiausiai nepatenkinti profesinio mokymo kokybe, jų netenkina profesinėse mokyklose paruoštų specialistų lygis.

Siekiant išsiaiškinti profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo ypatumus, respondentams buvo užduotas klausimas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išoriniame kokybės vertinime?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 11 lentelėje.

11 lentelė. Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijai

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijai	Ugdymo ir mokymo programų vertinimo dėmė	„Profesinis mokymas ir bendrasis ugdymas yra „sukabinti“, <i>negalima vertinti atskiros dalies</i> <...>.“	2 psl., 11 eilutė, 1 EK
	Bendri veiklos vertinimo kriterijai	„Tam tikroms sritims turėtų būti <i>bendri kriterijai</i> <...>“	2 psl., 22 eilutė, 2 EK
		„ <i>Sujungti</i> šių dviejų dalykų <i>neįmanoma</i> , juos reikia supaprastinti“	2 psl., 16 eilutė, 3 EK

11 lentelės tęsinys

		„<...> turėtų būti <i>bendri veiklos kriterijai</i> , o ne atskirai vertinamos profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo programos. <...> bendrais rodikliais mes negalime vertinti bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo, bet visumoje kriterijai turėtų būti bendri“	2 psl., 24 eilutė, 5 EK
		„ <i>Vertinimas turėtų būti asimiliuotas</i> <...>. Dėmesys turėtų būti tiek bendrojo ugdymo, tiek profesinio mokymo sritims <...>“	3 psl., 3 eilutė, 6 EK
		„<...> kriterijai turėtų <i>sąveikauti</i> tarpusavyje, neturėtų būti kardinaliai skirtingi <...>“	2 psl., 7 eilutė, 7 EK
	Vertinimo išvadų universalumas	„Tai galėtų būti du vertinimai, bet jei pirmo vertinimo metu buvo įvertinta tam tikra sritis, tai <i>antrojo vertinimo metu ta sritis nebūtų vertinama, kad nesidubliuotų</i> “	3 psl., 1 eilutė, 2 EK
	Vertinamos sritys	„Dėmesys turėtų būti tiek bendrojo ugdymo, tiek profesinio mokymo sritims, <i>didžiausią dėmesį skiriant mokymosi kokybei, mokymosi aplinkos įvertinimui ir mokinių pasitenkinimui mokymosi aplinka</i> “	3 psl., 6 eilutė, 6 EK
	Neturi nuomonės	„Nesu susijusi su bendruoju ugdymu, todėl apie jį kalbėti man yra sunku“	2 psl., 16 eilutė, 4 EK

Didžioji dauguma respondentų (6) vieningai teigia, kad esant dabartiniam išorinio kokybės vertinimo modeliui neįmanoma objektyviai įvertinti bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programų. Savo požiūrį ekspertai argumentuoja tuo, kad tai labai skirtingi dalykai, reikalaujantys adaptuotų veiklos vertinimo kriterijų, kurie maksimaliai atspindėtų ir aprėptų visą institucijos veiklą ir sąveikautų tarpusavyje. Netikslinga atskirai vertinti ugdymo ir mokymo programų įstaigose, kurios vienu metu teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas. 1 EK tvirtina, jog buvo bandoma sujungti bendrąjį ugdymą su profesiniu mokymu ir adaptuoti vertinimo tvarką, tačiau nesėkmingai. Atkreiptas dėmesys į vertinimo duomenų bazės prieinamumo svarbą. Ekspertų nuomone, išorinio kokybės vertinimo metu

didžiausią dėmesį derėtų skirti mokymosi kokybei, mokymosi aplinkos įvertinimui ir mokinių pasitenkinimo mokymosi aplinka matavimui.

4 EK teigia, kad nėra susijęs su bendruoju ugdymu, todėl apie jį kalbėti jam yra sunku, tačiau eksperto nuomone, pirminiame profesiniame mokyme bendrojo ugdymo yra tiek, kiek jo reikia siekiant gauti bendrąjį lavinimą kartu su profesine kvalifikacija.

Norint išsiaiškinti darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime, respondentams buvo pateiktas klausimas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 12 lentelėje.

12 lentelė. Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas vertinime

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas vertinime	Dalyvavimo svarba	„Bet koks išorinis stebėtojas išorinio vertinimo metu yra <i>labai naudingas</i> “	3 psl., 5 eilutė, 1 EK
		„<...>, nes <i>be jų dalyvavimo</i> profesinio mokymo išorinis kokybės vertinimas yra <i>bevertis</i> “	3 psl., 8 eilutė, 2 EK
		„ <i>Labai teigiamai vertinu darbdavių dalyvavimą</i> <...> ir galbūt ne tam, kad išvelgtų kažkokius trūkumus, bet tam, kad išvelgtų mokyklos gerąsias puses“	2 psl., 22 eilutė, 3 EK
		„Darbdavių dalyvavimas vertinime yra <i>labai sveikintinas</i> <...>“	3 psl., 3 eilutė, 4 EK
		„Nei vienas darbdavys be profesinio mokymo žinių negali vykdyti savo veiklos, tad dalyvavimą vertinu <i>labai teigiamai</i> “	3 psl., 9 eilutė, 5 EK
		„Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas yra <i>būtinasis</i> <...>, darbdaviai ir socialiniai partneriai turėtų aktyviau dalyvauti programų įgyvendinime, ne tik vertinime ir konstatavime“	3 psl., 18 eilutė, 6 EK

12 lentelės tęsinys

	Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimo racionalumas ir inovatyvumas	„Švietimo ir mokslo ministerija kaltinama, kad ji neparengia tam tikrų specialistų, kurių jiems reikia <...>. <i>Darbdaviai nesiima nei profesinio mokymo turinio, nei programos ruošimo</i> “	3 psl., 10 eilutė, 4 EK
		„Nei vienas darbdavys be profesinio mokymo žinių negali vykdyti savo veiklos, tad dalyvavimą vertinu labai teigiamai <...>. <i>Neužtenka dalinai dalyvauti programų rengime ir vertinime</i> “	3 psl., 10 eilutė, 5 EK
		„Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas yra būtinas <...>, darbdaviai ir socialiniai partneriai turėtų <i>aktyviau dalyvauti programų įgyvendinime, ne tik vertinime ir konstatavime</i> “	3 psl., 19 eilutė, 6 EK
		„ <...> darbdavių ir socialinių partnerių <i>dalyvavimas mokymo programų kūrimo, profesinio mokymo procese turėtų būti aktyvesnis. <...> prasmės turėtų ir socialinių partnerių arba darbdavių įtraukimas į mokyklos gyvenimą, padarant juos dalininkais ar kuriant bendrus mokymo centrus <...></i> “	2 psl., 16 eilutė, 7 EK

Visi ekspertai (7) vieningai konstatuoja darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimo profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime svarbą. Jų nuomone, dalyvavimas yra būtinas, tačiau jie turėtų aktyviau dalyvauti ne tik vertinime, bet ir profesinio mokymo programų kūrimo bei įgyvendinime.

4 EK išsakė nuomonę, jog darbdaviai mažai domisi darbuotojų galimybėmis tobulintis Lietuvoje. Taip pat ekspertas pažymėjo, kad valstybė, remdamasi kitų šalių pavyzdžiu, galėtų skatinti darbdavius ir socialinius partnerius aktyviau dalyvauti profesinio mokymo procese, pavyzdžiui, proceso dalyviams suteikiant tam tikras mokesčių lengvatas, mokestines paskatas, taikant subsidijų mechanizmus. Reikia pastebėti, jog 7 EK pasiūlė socialiniams partneriams ir darbdaviams tapti profesinio mokymo įstaigų dalininkais ar kurti bendrus mokymo centrus, kuriuose darbdavys galėtų atskleisti praktinę specialybės pusę.

Siekiant sužinoti respondentų nuomonę apie esamą profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą, buvo pateiktas klausimas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 13 lentelėje.

13 lentelė. Kokybės atspindėjimas išorinio vertinimo metu

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Kokybės atspindėjimas vertinimo metu	Atskleidžia tikrąją kokybę	„Kokybės valdymo sistemos kriterijai parodo, kad <i>profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę</i> <...>“	4 psl., 6 eilutė, 5 EK
	Tikrosios kokybės neatskleidžia arba nepakankamai atskleidžia	„ <...> šiai dienai <i>institucinio vertinimo nei vienoje profesinėje mokykloje nėra buvę</i> <...>, tai, kad turime veikiančias profesinio mokymo programų išorinio vertinimo metodikas dar <i>neparodo, kaip ta sistema kokybiškai dirba</i> “	3 psl., 11 eilutė, 1 EK
		„Tikrosios kokybės neatspindi, nes <i>nebuvo tikro visuminio išorinio vertinimo</i> “	3 psl., 16 eilutė, 2 EK
		„Tik nuolatinis sisteminis savo institucijos įsivertinimas gali atvesti prie tikrosios, o ne <i>tiriamosios kokybės projektų remuose, kai skiriamas finansavimas</i> “	3 psl., 16 eilutė, 4 EK
		„Bendros vertinimo sistemos <i>nėra</i> , formaliai ji yra, bet <i>nėra veikiančio modelio, ji nėra išbandyta, ji nedavė rezultatų</i> “	4 psl., 7 eilutė, 6 EK
		„ <...> nevysiškai atspindi tikrąją kokybę, kadangi <i>potencialūs darbdaviai su mokyklos vertinimo rezultatais nesupažindinami. Darbdaviai, kaip tos srities ekspertai, nedalyvauja išoriniame kokybės vertinime</i> “	2 psl., 26 eilutė, 7 EK
	Neturi nuomonės	„<...> dabar aš negaliu atsakyti į šį klausimą“	3 psl., 1 eilutė, 3 EK

Lyginant ekspertų atsakymus, pastebime, kad dauguma teigia, jog esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema tikrosios kokybės neatskleidžia. Šiai dienai visuminis išorinis institucinis vertinimas nei vienoje profesinėje mokykloje nėra vykęs, nėra bendros kokybės vertinimo sistemos ir modelio. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad vertinimo rezultatai neviešinami, nėra jokios informacijos, kaip mokyklos programa atitinka darbo rinkos reikalavimus. Tačiau 5 EK įsitikinęs, jog profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę, ji parodo mokymo įstaigos stipriąsias ir silpnąsias puses bei tobulintinas sritis.

3 EK teigimu, buvęs išorinis vertinimas – pilotinis, todėl šiai dienai į pateiktą klausimą jis atsakyti negali.

Norint išsiaiškinti respondentų nuomonę apie esamą profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą, buvo užduotas klausimas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 14 lentelėje.

14 lentelė. Požiūris į esamą išorinį kokybės vertinimą

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Požiūris į esamą išorinį kokybės vertinimą	Teigiamas kokybės proceso vertinimas	„Patį kokybės vertinimą vertinu teigiamai, tačiau patį vertinimo vykdymą, jo dabartinį procesą vertinu kaip nepatenkinamą. <...> jame yra trūkumų“	3 psl., 4 eilutė, 7 EK
		„ <...> pati mintis organizuoti profesinio mokymo įstaigų vertinimą yra sveikintina“	4 psl., 10 eilutė, 5 EK
	Kritiškas vertinimo proceso organizavimo vertinimas	„Jo nėra <...>. Švietimo įstatymo pakeitimai buvo priimti 2011 metais, tačiau nuo to laiko Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra nevertino nei vienos profesinio mokymo mokyklos, išorinis profesinio mokymo mokyklų vertinimas nėra vykęs“	3 psl., 15 eilutė, 1 EK
		„ <...> be galo didelis papildomas darbas <...>, už tą darbą mokytojams nėra papildomai mokama, nors tai yra papildomas darbas“	3 psl., 9 eilutė, 3 EK

14 lentelės tęsinys

		„Jis nevyksta, yra tik projekto lygmenyje“	4 psl., 10 eilutė, 4 EK
		„Patį kokybės vertinimą vertinu teigiamai, tačiau patį vertinimo vykdymą, jo dabartinį procesą vertinu kaip nepatenkinamą. <...> jame yra trūkumų“	3 psl., 4 eilutė, 7 EK
	Išorinio vertinimo modelio ir sistemos trūkumas	„Šiuo metu nėra konkretaus išorinio kokybės vertinimo, nei modelio, nei kriterijų“	4 psl., 9 eilutė, 5 EK
		„Bendros vertinimo sistemos nėra, formaliai ji yra, bet nėra veikiančio modelio, ji nėra išbandyta, ji nedavė rezultatų“	4 psl., 7 eilutė, 6 EK

Analizė parodė teigiamą ekspertų požiūrį į profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistemos planavimą, nors vertinant daugumos respondentų atsakymus (4), matome, kad šiuo metu dar nėra bendros vertinimo sistemos ir konkretaus išorinio kokybės vertinimo. 1 EK pabrėžia, kad Švietimo įstatymo pakeitimai buvo priimti 2011 metais, tačiau nuo to laiko Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra nevertino nei vienos profesinio mokymo mokyklos, išsamus išorinis profesinio mokymo mokyklų vertinimas nėra atliktas. Reikia pastebėti, jog Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros nuostatuose reglamentuojamas informacinės, ekspertinės, konsultacinės ir kvalifikacijos tobulinimo pagalbos teikimas bendrojo ugdymo ir formaliojo profesinio mokymo programas vykdančioms mokykloms.

Buvo išsakyta mintis, kad dabartinis profesinio mokymo išorinis kokybės vertinimas priimamas kaip iššūkis Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui ir profesinio mokymo įstaigoms, nes pirmą kartą bus pasižiūrėta, kaip ta pati programa vykdoma visame regione, išaiškės skirtumai tarp Lietuvos savivaldybių bei profesinio mokymo įstaigų.

Norint sužinoti nuomonę dėl profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo organizavimo, respondentų paklausta: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Ekspertų teiginiai pateikiami 15 lentelėje.

15 lentelė. Veiksmingesnis išorinio kokybės vertinimo organizavimas

Kategorija	Subkategorija	Trumpas teiginys	Konkreto interviu puslapio Nr. ir teksto eilutės Nr., tiriamojo kodas
Veiksmingesnis kokybės vertinimo organizavimas	Atsakinga institucija	„Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra savo patirtį galėtų transformuoti į profesinį mokymą. <i>Institucinį profesinio mokymo mokyklų vertinimą siūlyčiau perkelti Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai, o programas galėtų vertinti Studijų kokybės vertinimo centras</i> “	3 psl., 24 eilutė, 1 EK
		„Švietimo ir mokslo ministerija, mokymo įstaigos, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras <...> turėtų vienodą matymą, vienodą kryptį profesinio mokymo kokybės gerinimo ir vertinimo srityje“	4 psl., 4 eilutė, 2 EK
	Kriterijai, tvarka, metodika	„Respublikos lygmeniu turi būti parengta tvarka ir bazė, išgryninti kriterijai, pagavota, ar vėta atskirai atlikti ir programų išorinį vertinimą, ar jį peržvelgti institucijos vertinimo metu <...>“	3 psl., 16 eilutė, 3 EK
		„Aukštojo mokslo išorinio kokybės vertinimo modelis galėtų būti taikomas ir vertinant profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą“	4 psl., 24 eilutė, 4 EK
		„Nustatytos tvarkos mes nekeistume, nors gal ji ir galėtų būti paprastesnė <...>. Išorinis vertinimas turėtų būti supaprastintas, kriterijai - susisteminti, turėtų atsirasti ir duomenų bazių prieinamumas, šiuo metu kriterijai labai kintantys <...>“	4 psl., 14 eilutė, 5 EK

15 lentelės tęsinys

		„Turėtų būti aiški tvarka ir kriterijai <...>. Pradžioje turi būti sutvarkyta įstatyminė bazė ir kriterijai, kad vertinimo metu gautos ataskaitos turėtų praktinę naudą <...>, aiški nekintanti metodika, aišku, ji gali būti tobulinama. Svarbu, kad būtų nauda pačiai institucijai“	4 psl., 17 eilutė, 6 EK
	Vertinimo proceso optimizavimas	„ <...> savianalizės pildymas, ekspertų analizės pildymas būtų supaprastintas <...>. Be to, priėjimas prie ataskaitų galėtų būti viešas“	3 psl., 18 eilutė, 3 EK
		„Nustatytos tvarkos mes nekeistume, nors gal ji ir galėtų būti paprastesnė <...>. Siūlyčiau, kad ataskaitų forma nesikeistų, kad būtų jų tęstinumas“	4 psl., 14 eilutė, 5 EK
	Duomenų bazės prieinamumas	„ <...> savianalizės pildymas, ekspertų analizės pildymas būtų supaprastintas <...>. Be to, priėjimas prie ataskaitų galėtų būti viešas“	3 psl., 19 eilutė, 3 EK
		„Išorinis vertinimas turėtų būti supaprastintas, kriterijai - susisteminti, turėtų atsirasti ir duomenų bazių prieinamumas, šiuo metu kriterijai labai kintantys <...>“	4 psl., 23 eilutė, 5 EK
		„ <...> informacija būtų labiau viešinama ir būtų prieinama darbdaviams <...>“	3 psl., 11 eilutė, 7 EK
	Reglamentuojantys teisės aktai	„<...> peržvelgti ir Profesinio mokymo įstatymą <...>. Švietimo ir mokslo ministerija, mokymo įstaigos, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras <...> turėtų vienodą matymą, vienodą kryptį profesinio mokymo kokybės gerinimo ir vertinimo srityje“	4 psl., 1 eilutė, 2 EK

15 lentelės tęsinys

		„Turėtų būti aiški tvarka ir kriterijai <...>. Pradžioje turi būti sutvarkyta įstatyminė bazė ir kriterijai, kad vertinimo metu gautos ataskaitos turėtų praktinę naudą <...>“	4 psl., 19 eilutė, 6 EK
		„Respublikos lygmeniu turi būti parengta tvarka ir bazė, išgryninti kriterijai, pagavota, ar verta atskirai atlikti ir programų išorinį vertinimą, ar jį peržvelgti institucijos vertinimo metu <...>, savianalizės pildymas, ekspertų analizės pildymas būtų supaprastintas <...>. Be to, priėjimas prie ataskaitų galėtų būti viešas“	3 psl., 16 eilutė, 3 EK

Dauguma ekspertų kokybės vertinimo veiksmingumą sieja su išorinio kokybės vertinimo sistemos institucionalizavimu, kriterijų išgryninimu, tvarka ir metodika, kurie turi būti paruošti Nacionaliniame lygmenyje, patobulinus Švietimo įstatymą ir Profesinio mokymo įstatymą. Respondentai nurodo, kad vertinimas būtų veiksmingesnis, jeigu tvarka, savianalizės turinys ir apimtys būtų optimizuoti, taip pat išskiria duomenų ir informacijos, ataskaitų prieinamumo svarbą proceso dalyviams.

Ekspertai pabrėžė, kad Švietimo ir mokslo ministerija, mokymo įstaigos, Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras turi turėti bendrą aiškią kryptį profesinio mokymo kokybės gerinimo ir vertinimo srityje. Vienas ekspertas pabrėžė institucijos, atsakingos už kokybės vertinimą, svarbą, siūlydamas Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros patirtį transformuoti į profesinį mokymą, nes tai nebūtų nauja veikla, nereikalaujanti didelių finansinių išteklių, galima būtų remtis turima patirtimi, sukurta tvarka, organizavimu, kriterijais. Taip pat pasiūlyta taikyti Aukštojo mokslo išorinio kokybės vertinimo modelį atliekant profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą. Be to, išskirti siūlymai vertinimo procesui optimizuoti, duomenų bazės prieinamumui didinti ir reikalingiems reglamentuojantiems teisės aktams parengti.

Profesinio mokymo išorinis vertinimas vertinamas kaip reikšmingas procesas, tačiau galima išskirti ir jo tobulintinas sritis. Išanalizavus tyrimo, kurio metu buvo nagrinėtos ekspertų nuostatos dėl pirminio

profesinio mokymo veiklos kokybės išorinio vertinimo veiksmingumo, galima išryškinti išorinio vertinimo stipriąsias ir silpnąsias puses, galimybes ir grėsmes (16 lentelė).

16 lentelė. Ekspertų įžvalgų dėl pirminio profesinio mokymo veiklos kokybės išorinio vertinimo veiksmingumo SSGG analizė

Stiprybės	Silpnybės
• Patirtis, plėtojant kokybės užtikrinimo sistemas bendrajame ugdyme ir aukštajame moksle; • Profesinio mokymo programų rengimo įteisinimo ir licencijavimo tvarka; • Patvirtinta profesinio rengimo standartų sistema; • Investicijos į mokymosi aplinkos gerinimą, sektorinių mokymosi centrų kūrimas	• Tobulintina profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo teisinė bazė; • Neigiamas darbo rinkos paklausos ir pasiūlos balansas; • Nacionaliniame lygmenyje yra tik kokybės užtikrinimo sistemos atskiri elementai, esama kokybės vertinimo sistema neatspindi tikrosios kokybės; • Nepakankamas profesinio mokymo stebėsenos duomenų bazių prieinamumas, neefektyvus jų panaudojimas; • Nepakanka ekspertų, sugebančių kompetentingai spręsti profesinio mokymo kokybės užtikrinimo problemas; • Konstruktyvaus bendradarbiavimo visose švietimo grandyse stoka; • Neadekvatus mokyklos bendruomenės kokybės užtikrinimo kultūros suvokimas; • Už profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vykdymą atsakingos institucijos nebuvimas
Galimybės	Grėsmės
• ES iniciatyvos profesinio mokymo kokybės gerinimo srityje; • Kitų Europos valstybių geroji patirtis profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo srityje; • Profesijos mokytojų kvalifikacijos tobulinimas; • Socialinių partnerių ir darbdavių dalyvavimo vertinime skatinimas; • Augantis socialinių partnerių ir darbdavių susidomėjimas profesiniu mokymu; • Europos struktūrinių fondų lėšų panaudojimas;	• Politinės valios stoka, įgyvendinant deklaruojamas siekiamybes; • Lėšų profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos palaikymui trūkumas; • Nemažos investicijos į profesinį mokymą ir lėtas grįžtamasis procesas; • Neobjektyvus institucijų, vykdančių bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, išorinis kokybės vertinimas, nes jose nėra įdiegta kokybės užtikrinimo sistema.

16 lentelės tęsinys

• Projekto „Vieningos profesinio mokymo užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas“, transformavimas į sistemą; • Mobilumo skatinimas visose švietimo grandyse.	
---	--

Išanalizavus tyrimo metu gautą informaciją, galima teigti, kad profesinio mokymo išorinis kokybės vertinimas yra dar tik planuojamas. Institucijos atlieka vidinį kokybės vertinimą, o išorinis - yra fragmentiškas, apimantis tam tikras sritis. Tačiau kitose Lietuvos švietimo grandyse ir Europos Sąjungos šalyse vykdomas išorinis kokybės vertinimas leidžia panaudoti jų turimą patirtį diegiant išorinį kokybės vertinimą profesiniame mokyje.

IŠVADOS

Išnagrinėjus literatūrą ir teisės aktus, įgyvendinus darbui iškeltą tikslą – išanalizuoti profesinės mokyklos kokybės išorinio vertinimo veiksmingumą ir įvertinti esamą kokybės užtikrinimo sistemą – darytinos šios išvados:

- 1) Lietuvos švietimo sistemos kokybė suprantama kaip susitarimas dėl įgyvendinamų švietimo tikslų, būdų tikslams pasiekti ir laukiamų rezultatų. Nacionaliniuose dokumentuose apibrėžta Lietuvos švietimo kokybės užtikrinimo sistema, tačiau pastebimas informacijos apie jos funkcionavimą trūkumas, taip pat stinga suderinto ir išsamaus požiūrio į švietimo kokybę, todėl ji negali užtikrinti veiksmingų nuoseklaus švietimo kokybės gerinimo priemonių įgyvendinimo;
- 2) Šiuo metu Lietuvos profesiniame mokyme trūksta vieningos kokybės užtikrinimo sistemos, kuri būtų pagrįsta įstaigų veiklos įsivertinimu ir išoriniu vertinimu. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme yra įteisinta nuostata, kad kokybės vertinimo tvarką nustato Švietimo ir mokslo ministras, tačiau poįstatyminių dokumentų dėl profesinį mokymą vykdančių mokyklų vertinimo tvarkos nepavyko rasti. Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai yra suteikti įgaliojimai vertinti bendrojo ugdymo programas profesinį mokymą vykdančiose mokyklose, tačiau veikla nevyksta;
- 3) Lietuvos švietimo sistemos bendrajame ugdyme vykdomas reguliarus ugdymo programų bei mokyklų veiklos kokybės vidinis įsivertinimas ir išorinis vertinimas. Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros atliekamas informacinės, ekspertinės, konsultacinės ir kvalifikacijos tobulinimo pagalbos teikimas gali būti naudingas ne tik bendrojo ugdymo, bet ir formaliojo profesinio mokymo programas vykdančioms mokykloms. Tikėtina, kad aktyvus bendrojo ugdymo išorinio kokybės vertinimo vykdymas profesinėse mokyklose gali paskatinti mokyklas tobulėti siekiant geresnės ugdymo(si) kokybės;
- 4) Atliktas Europos Sąjungos šalių pasirinktų profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų palyginimas parodė, kad Austrijos profesinio mokymo sistema yra efektyviausia ir labiausiai sektina, nes finansinė investicija į žmogiškąjį kapitalą yra sąlyginai nedidelė, o gaunamas rezultatas – didžiausias Europos Sąjungoje;
- 5) Tyrimo metu išryškėjo esminės respondentų nuostatos dėl pirminio profesinio mokymo veiklos kokybės išorinio vertinimo veiksmingumo: būtina teisės aktuose patvirtinta išorinio kokybės vertinimo metodika bei kriterijai, būtinas vertinimą atliekančios institucijos paskyrimas, darbdavių ir socialinių partnerių įtraukimas į vertinimo procesą. Ekspertų nuomone, svarbu yra maksimaliai

skatinti kitų Lietuvos švietimo sistemos grandžių ir Europos valstybių profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo gerosios patirties sklaidą.

REKOMENDACIJOS

- 1) Profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą, jo tvarką bei kriterijus reglamentuoti teisės aktuose, koreguoti Profesinio mokymo įstatymą. Švietimo ir mokslo ministerijai tikslinga sparčiau patvirtinti (pagal Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymo 37 straipsnio 6 dalį) mokyklų, vykdančių formaliojo profesinio mokymo programas, veiklos išorinio vertinimo tvarką. Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra ir Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras turėtų inicijuoti reikalingų teisės aktų parengimą.
- 2) Profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą galėtų atlikti patirtį bendrojo ugdymo vertinime turinti Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra bendrai su Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centru. Svarbus būtų Švietimo ir mokslo ministerijos politinis sprendimas, kad šių dviejų institucijų geroji patirtis peraugtų į dalykinį bendradarbiavimą arba naują darinį.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Avižienis, R., Baranauskas, J., Gumbelevičiūtė, I. ir kt., *Profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijų ir rodiklių rinkinys (Kokybės standartas)*, Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, 29 p.
2. Balevičienė S., Kuo bus naudingi Lietuvai kuriami sektoriniai praktinio mokymo centrai, *Švietimo problemos analizė*, Nr. 21 (85), 2012
3. Balevičienė S., Švietimo kokybė, *Švietimo problemos analizė*, Nr. 10 (96), 2013
4. Baranauskas J., Jančauskienė A., Kazakevičius G. ir kt., *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcija ir modelis*, Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, 53 p.
5. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V., *Kokybinių tyrimų metodologija, I dalis*, Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008, 152 p.
6. Bitinas B., Rupšienė L., Žydzūnaitė V., *Kokybinių tyrimų metodologija, II dalis*, Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2008, 156 p.
7. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (4-asis leid.), Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2000, 967 psl.
8. Dačiulytė R., Jagminas J., Nefas S., *Kursinių, bakalaurinių ir magistrinių darbų rengimo metodiniai nurodymai*, Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, Politikos ir vadybos fakultetas, 2013, 96 p.
9. Europos profesinio mokymo plėtros centras, *Profesinis mokymas Lietuvoje*, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2013, 43 p.
10. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro Informacijos skyrius, Profesinio mokymo įvaizdžio ir patrauklumo gerinimas, *Švietimo problemos analizė*, Nr. 18 (104), 2013
11. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, *Profesinis mokymas: Europos prioritetai ir jų įgyvendinimas Lietuvoje 2002–2010 metais*, Vilnius: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, 2010, 23 p.
12. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, *Bendrojo lavinimo mokyklos vidaus audito rekomendacijos*, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008, 174 p.
13. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas*, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2011, 127 p.
14. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, *Ugdymo programų akreditacijos kriterijai ir jos vykdymo tvarkos aprašas*, Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2008, 29 p.

15. Profesinio mokymo metodikos centras, *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo Lietuvoje ir kitose šalyse studija*, Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras, 2006, 126 p.
16. Profesinio mokymo metodikos centras, *Profesinio mokymo kokybės užtikrinimo terminų žodynas*, Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras, 2008, 39 p.
17. Profesinio mokymo metodikos centras, *Profesinio rengimo sistema Lietuvoje*, Vilnius: Profesinio mokymo metodikos centras, 2007, 50 p.
18. Pukelis, K., *Kokybės užtikrinimo Lietuvos švietimo sistemoje atitiktis rekomendacijos 3 priede įvardintiems bendriesiems principams*, Vilnius: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, 2011, 39 p.
19. Pukelis K., Pileičikienė N., Mikalavičienė I., *Kokybės vadovas (metodinė knyga)*, Kaunas: „Naujasis lankas“, 2012, 79 p.
20. Studijų kokybės vertinimo centras, *Aukštojo mokslo kokybės užtikrinimo nuostatos*, Vilnius: Studijų kokybės vertinimo centras, 2006, 107 p.
21. Management in Education, *Management of educational institutions in the Netherlands' new vocational education structure*, 2003, 17: 29-33
22. OECD, *Trends Shaping Education*, OECD Publishing, 2013
23. UNESCO, *Education for All: The Quality Imperative*, EFA Global Monitoring Report, 2005

Teisės ir kiti normatyviniai dokumentai:

24. Briugės komunikatas 2010 gruodžio 7 d. „*Dėl glaudesnio Europos bendradarbiavimo profesinio rengimo ir mokymo srityje 2011–2020 m.*“, prieiga per internetą <http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy/doc/brugescom_lt.pdf>, (žiūrėta 2013 04 21)
25. Europos Parlamento ir Tarybos 2009 m. birželio 18 d. rekomendacijos „*Dėl Europos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo orientacinės sistemos sukūrimo*“, Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2009-07-08, Nr. C 155/1
26. Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. balandžio 3 d. Įsakymas Nr. X-1065 „*Dėl Lietuvos Respublikos Profesinio mokymo įstatymo pakeitimo*“, prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=295408&p_query=&p_tr2=>>, (žiūrėta 2012 03 09)

27. Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. Įsakymas Nr. XII-745 „*Dėl valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos patvirtinimo*“, prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4445&p_d=143570&p_k=1>, (žiūrėta 2014 01 05)
28. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2008 m. lapkričio 24 d. Įsakymas Nr. ISAK-3219 „*Dėl formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo sistemos koncepcijos patvirtinimo*“, prieiga per internetą <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332022&p_query=&p_tr2=>>, (žiūrėta 2013 03 18)
29. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. kovo 30 d. Įsakymas Nr. ISAK-608 „*Dėl bendrojo lavinimo mokyklų veiklos kokybės išorės audito tvarkos aprašo patvirtinimo pakeitimo*“, prieiga per internetą <[http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=340885&p_query=&p_tr2=22007-04-02-ISAK-587\(2\).doc](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=340885&p_query=&p_tr2=22007-04-02-ISAK-587(2).doc)>, (žiūrėta 2013 02 24)

Moksliniai šaltiniai:

30. Andriušaitienė, D., Ginevičienė, V. B., Šileika, A., *Daugiakriterinis profesinio mokymo kokybės valdymo vertinimo modelis*, Verslas: teorija ir praktika, 2008, 9(2): 88-96.

Internetiniai šaltiniai:

31. *Atvira informavimo, konsultavimo, orientavimosi sistema*, prieiga per internetą <<http://www.aikos.smm.lt/aikos/index.htm>>, (žiūrėta 2013 01 24)
32. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras, „*Vieningos profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sistemos sukūrimas ir įdiegimas, 2005-2008*“, prieiga per internetą <<http://projektai.kpmc.lt/index.php?id=113>>, (žiūrėta 2013 03 14)
33. *Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija*, prieiga per internetą <<http://www.smm.lt/>>, (žiūrėta 2013 01 24)
34. *Projektas „Profesinio mokymo kokybės išorinis vertinimas“*, prieiga per internetą <http://www.kpmc.lt/kpmc/?page_id=1366>, (žiūrėta 2013 02 21)
35. *Dynamic onlinetool for guidance*, prieiga per internetą <www.dynot.net>, (žiūrėta 2013 03 20)
36. *Statistical Office of the European Union*, prieiga per internetą <<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/>>, (žiūrėta 2013 11 04)

SANTRAUKA

Pirminio profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo veiksmingumas

Magistro baigiamajame darbe analizuojamas profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo veiksmingumo reiškinys Lietuvos švietimo sistemoje. Tai itin aktualus procesas, orientuotas į kokybiškų paslaugų teikimą ir sėkmės užtikrinimą profesinio mokymo rinkoje. Profesinio mokymo institucijų kokybės vertinimas analizuojamas dviem aspektais: visų pirma, jo sudėtingumas grindžiamas formaliojo švietimo programomis (tai įstaigos, kuriose suteikiamas vidurinis išsilavinimas), kita vertus, lygiagrečiai vykdomas profesinis mokymas (vadovaujamas Profesinio mokymo įstatymu). Tokiu būdu ryškėja formaliojo švietimo ir profesinio mokymo grandžių dermės klausimas.

Išorinis kokybės vertinimas vykdomas pagal vertinimo kriterijus, susietus su Formaliojo švietimo kokybės užtikrinimo koncepcija. Tačiau kyla problema, Lietuvos švietimo sistemos sudedamai daliai – profesiniam mokymui – dėl menko prestižo visuomenėje, švietimo politikų ir visuomenės dėmesio stokos iki šiol nėra Vyriausybės patvirtintų išorinio vertinimo kriterijų, kurie optimizuotų profesinio mokymo kokybės užtikrinimo procesą.

Baigiamuoju darbu siekiama – išanalizuoti profesinės mokyklos kokybės išorinio vertinimo sistemą ir įvertinti jos veiksmingumą. Siekiant darbui iškelto tikslo, buvo įgyvendinami šie uždaviniai:

- 1) išanalizuoti Lietuvos švietimo kokybės ir jos užtikrinimo sampratas;
- 2) atlikti profesinės mokyklos išorinio kokybės vertinimo sistemos analizę;
- 3) išnagrinėti bendrojo ugdymo išorinio vertinimo sistemą;
- 4) palyginti Europos Sąjungos šalių profesinio mokymo sistemas pagal pasirinktus kokybės vertinimo kriterijus;
- 5) atlikti ekspertų apklausą, įvertinant profesinės mokyklos išorinio vertinimo sistemos padėtį ir perspektyvą.

Naudoti metodai: mokslinės literatūros kritinė lyginamoji analizė, statistinių duomenų analizė ir modeliavimas, giluminis ekspertų interviu.

Pagrindinės išvados. 1) šiuo metu Lietuvos profesiniame mokyme trūksta kokybės užtikrinimo sistemos, kuri būtų pagrįsta įstaigų veiklos įsivertinimu ir išoriniu vertinimu; 2) profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą, jo tvarką bei kriterijus reglamentuoti teisės aktuose, koreguoti Profesinio mokymo įstatymą; 3) Švietimo ir mokslo ministerija turi paskirti už profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą atsakingą instituciją; 4) Austrijos profesinio mokymo sistema yra efektyviausia ir sektina pagal pasirinktų kriterijų palyginimą, nes su mažiausiomis investicijomis į žmogiškąjį kapitalą gaunama didžiausia grąža Europos Sąjungoje; 5) tyrimo metu išryškėjo, kad būtina teisės aktuose patvirtinta išorinio kokybės vertinimo metodika bei kriterijai, būtinas vertinimą atliekančios institucijos paskyrimas ir darbdavių ir socialinių partnerių įtraukimas į vertinimo procesą; svarbu yra maksimaliai skatinti kitų Lietuvos švietimo sistemos grandžių ir Europos valstybių profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo gerosios patirties sklaidą.

Darbą sudaro penkios dalys. Pirmoje darbo dalyje analizuojama kokybės ir švietimo kokybės sampratos, švietimo kokybė ir jos užtikrinimas bei profesinio mokymo kokybės užtikrinimas Lietuvoje. Antroje darbo dalyje analizuojama pirminio profesinio mokymo teisinės bazės sandara ir jo išorinio vertinimo teisinė problematika, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kokybės užtikrinimo sąsajos. Trečioje darbo dalyje nagrinėjama bendrojo ugdymo išorinio vertinimo teisinė bazė, bendrojo ugdymo kokybės užtikrinimo sistema ir principai bei išorinis vertinimas. Ketvirtoje darbo dalyje nagrinėjamos Lietuvos, Vokietijos, Olandijos ir Austrijos profesinio mokymo sistemos ir palyginami jų profesinio mokymo kokybės vertinimo kriterijai. Penktoje darbo dalyje pristatomi ekspertų apklausos, kurios metu buvo įvertinta profesinės mokyklos išorinio vertinimo sistemos padėtis ir jos perspektyvos, rezultatai; sudaryta profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo SWOT analizė.

Atsižvelgiant į teorinės ir analitinės dalių rezultatus, pateiktos rekomendacijos pirminio profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo veiksmingumui didinti.

SUMMARY

The effectiveness of the initial vocational training external quality assessment

Master's thesis analyses the phenomenon of the effectiveness of vocational training external quality assessment in the Lithuanian educational system. This is a particularly relevant process, which is focused on provision of high-quality services as well as assurance of success in the vocational training market. The quality assessment of the vocational training institutions is analysed in two aspects: first of all, its complexity is substantiated by the formal education programs (these are the institutions which provide secondary education), on the other hand, vocational training is carried out simultaneously (regulated by the Law on Vocational Training of the Republic of Lithuania). Thus, a question of the harmony between the links of formal education and vocational training emerges.

External quality assessment is carried out in accordance with the assessment criteria, which are associated with the concept of assurance of the quality of formal education. However, an issue arises: due to low social prestige, lack of regard from politicians in the education department as well as limited attention of the society, there has not yet been external assessment criteria approved by the government in regards to the vocational training – a part of the Lithuanian educational system – which would optimise the vocational training quality assurance process.

The aim of the thesis is to provide an analysis of the vocational school external quality assessment system as well as to evaluate its effectiveness. In order to achieve the aim of the thesis, the following tasks were realised:

- 1) To analyse the conceptions of the Lithuanian education quality and its assurance;
- 2) To carry out an analysis of the vocational school external quality assessment system;
- 3) To examine general education external assessment system;
- 4) To compare vocational training systems in the European Union countries based on the selected criteria;
- 5) To conduct an expert survey in order to evaluate the current situation as well as an outlook for the vocational school external quality assessment system.

Methods employed: critical comparative analysis of the scientific literature, statistical data analysis and modelling, in-depth expert interview.

Main conclusions. 1) currently Lithuanian vocational training does not have quality assurance system implemented, which would be based on self- as well as external assessment of the institutions; 2) to regulate vocational training external quality assessment, its procedure and criteria in the legal acts, to amend the Law on Vocational Training of the Republic of Lithuania; 3) the Ministry of Education and Science should appoint an institution responsible for the vocational training external quality assessment; 4) Austrian vocational training system is the most effective and exemplary according to the comparison of the selected criteria, as it receives the higher return among the countries in the European Union with the least investment in the human capital; 5) the study revealed the need for legislation-approved external quality assessment methodology and criteria; the need for the appointment of the institution responsible for the assessment as well as inclusion of the employers and social partners in the process of assessment; the spread of the best practices in regards to the vocational training external quality assessment between the European countries and the other links of the Lithuanian educational system should be encouraged as much as possible.

Thesis is composed of five parts. In the first part conceptions of quality and quality of the education are analysed along with the assurance of the quality of education and assurance of the quality of the vocational training in Lithuania. The second part provides an analysis of the structure of the legal framework of the initial vocational training and the legal issues its external assessment is concerned with as well as the links between the quality assurance of the general education and vocational training. The third part examines the legal framework of the general education external assessment, general education quality assurance system and its principles as well as external assessment. The fourth part provides an examination of the Lithuanian, German, Dutch and Austrian vocational training systems and provides a comparison of their vocational training quality assessment criteria. The fifth part of the thesis presents the results of the expert survey during which the current situation as well as an outlook for the vocational school external quality assessment system was evaluated and, furthermore, SWOT analysis of the vocational training external quality assessment was conducted.

Given the results of the theoretical and analytical parts of the thesis, the recommendations for the increased efficiency of the initial vocational training external quality assessment are provided.

PRIEDAI

TIME	2008	2009	2010
GEO			
Belgium	2.78 ⁽¹⁾	2.84 ⁽¹⁾	2.79
Bulgaria	1.89	1.87	1.76
Czech Republic	1.92	2.06	1.97
Denmark	2.76 ⁽¹⁾	2.94 ⁽¹⁾	3.04
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	2.23	2.48	2.46
Estonia	2.50	2.70 ⁽¹⁾	2.58
Ireland	2.33	2.57	2.64
Greece	:	:	:
Spain	1.74	1.88	1.84
France	2.58	2.69	2.66
Croatia	0.92 ⁽¹⁾	1.04 ⁽¹⁾	0.97
Italy	2.08	2.18	2.08
Cyprus	3.16 ⁽¹⁾	3.30 ⁽¹⁾	3.14
Latvia	2.37	2.29	1.94
Lithuania	2.59	3.04	2.52
Luxembourg	1.83 ⁽¹⁾	1.91 ⁽¹⁾	1.68
Hungary	2.25	2.22	2.06
Malta	3.02 ⁽¹⁾	2.61	3.25
Netherlands	2.24	2.43	2.43
Austria	2.55	2.82	2.64
Poland	1.89	1.92	1.87
Portugal	2.06 ⁽¹⁾	2.60 ⁽¹⁾	2.48
Romania	:(4)	1.53	1.28
Slovenia	1.15 ⁽¹⁾	1.25 ⁽¹⁾	2.10
Slovakia	1.65 ⁽¹⁾	1.93 ⁽¹⁾	1.98
Finland	2.61	2.90	2.91
Sweden	2.60	2.75	2.55
United Kingdom	2.52 ⁽¹⁾	2.77 ⁽¹⁾	3.01
Iceland	2.41 ⁽¹⁾	2.50 ⁽¹⁾	2.37
Liechtenstein	1.10 ⁽¹⁾	1.29	1.15
Norway	2.23	2.54	2.43
Switzerland	2.06	2.22	2.16
Former Yugoslav Republic of Macedonia, the	:	:	:

Šalis	2008	2009	2010
Belgija	2,78	2,84	2,79
Bulgarija	1,89	1,87	1,76
Čekija	1,92	2,06	1,97
Danija	2,76	2,94	3,04
Vokietija	2,23	2,48	2,46
Estija	2,50	2,70	2,58
Airija	2,33	2,57	2,64
Graikija	:	:	:
Ispanija	1,74	1,88	1,84
Prancūzija	2,58	2,69	2,66
Kroatija	0,92	1,04	0,97
Italija	2,08	2,18	2,08
Kipras	3,16	3,30	3,14
Latvija	2,37	2,29	1,94
Lietuva	2,59	3,04	2,52
Liuksemburgas	1,83	1,91	1,68
Vengrija	2,25	2,22	2,06
Malta	3,02	2,61	3,25
Olandija	2,24	2,43	2,43
Austrija	2,55	2,82	2,64
Lenkija	1,89	1,92	1,87
Portugalija	2,06	2,60	2,48
Rumunija	:	1,53	1,28
Slovėnija	1,15	1,25	2,10
Slovakija	1,65	1,93	1,98
Suomija	2,61	2,90	2,91
Švedija	2,60	2,75	2,55
Jungtinė Karalystė	2,52	2,77	3,01
Islandija	2,41	2,50	2,37
Lichtenšteinas	1,10	1,29	1,15
Norvegija	2,23	2,54	2,43
Šveicarija	2,06	2,22	2,16
Makedonija	:	:	:

1 pav. Metinis Europos šalių švietimo sektoriaus profesinio ugdymo finansavimas (% nuo BVP)

Šaltinis: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

Laba diena,

esu Darius Remeika, Mykolo Romerio universiteto II kurso magistrantas. Rašau baigiamąjį darbą „Pirminio profesinio mokymo kokybės išorinio vertinimo veiksmingumas” - ir atlieku tyrimą, kuriuo siekiu sužinoti ekspertų nuomones apie profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą.

Labai prašau atsakyti į šiuos klausimus.

Apklausa anoniminė.

Ačiū.

KLAUSIMAI:

1. Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite.
 2. Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo būdus?
 3. Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo kriterijus?
 4. Kokius profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?
 5. Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?
 6. Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išoriniame kokybės vertinime?
 7. Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išoriniame kokybės vertinime?
 8. Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?
 9. Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą?
 10. Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą?
 - 1) Tvarka;
 - 2) Organizavimas;
 - 3) Kriterijai;
 - 4) Ataskaitos.
- Pateikite pavyzdžių (siūlymai, sprendimo būdai).

Ekspertų interviu

Respondentas – užima vieno iš Švietimo ir mokslo ministerijos departamento vadovo pareigas, tyrime vadinamas 1 EK.

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“

Respondentas: „Vertinant iš darbdavio pozicijos, tiek universitetų, tiek kolegijų, tiek profesinis mokymas yra pakankamai kokybiškas, kai žmogui baigus profesinę mokyklą ir įgijus tam tikrą profesiją, jis geba susirasti darbą. Tačiau atsiradus būtinybei darbuotoją perkvalifikuoti arba kai jaunas specialistas nesugeba surasti darbo pagal specialybę, galima teigti, kad mokyklos sistema yra nelanksti, kad mokyklos darbuotojai nesupranta, jog viena ar kita specialybė jau yra nepaklausė“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Mano nuomone, profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo būdai yra susitarimo reikalas. Mums sunku lygiuotis su Vokietija arba kitomis valstybėmis, Lietuvoje yra savo kontekstas, po susitarimo, kas yra „kokybiškas profesinis mokymas“ – diplomų atvejai, įsidarbinimo atvejai – turi išryškėti ir vertinimo būdai: nuo ISO standartų iki mūsų pačių sutartos tvarkos“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Kadangi nedirbu tame sektoriuje, tai išorės kokybės vertinimo kriterijų nežinau. Projektų metu bandoma kažką daryti, bandoma susieti su ISO standartais, kurių kriterijai labiau orientuoti į formalius dalykus, ir kas toli gražu nebus susiję su tuo, kas vyksta iš tikrųjų“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Vienu iš apibendrintų rodiklių galėtų būti profesinės mokyklos mokinio sėkmės istorija. Pirma, jis galėtų toliau tęsti mokslus aukštosiose mokyklose, antra, mokinio sėkmės istorija kuriama jam dirbant gamyboje arba paslaugų sferoje, trečia, profesinę mokyklą baigęs mokinys turi savo verslą“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Aš atstovauju Švietimo ir mokslų ministerijai, t.y. nacionalinis lygmuo. Tačiau sprendžiant iš darbdavių ir verslo sektoriaus atsiliepimų – būtent jie labiausiai nepatenkinti profesinio mokymo kokybe. Manau, labiausiai profesinio mokymo kokybe yra patenkintos pačios profesinės mokyklos, nes jose sukurta pakankamai nemažai darbo vietų bei užtikrintas finansavimas. Šiuo metu profesinis mokymas yra neblogoje pozicijoje: važiavimas transportu yra nemokamas (savivaldybės lygmenyje), profesinio mokymo mokyklos turi bendrabučius, apgyvendinimas juose kainuoja centus. Profesinio mokymo kaštai yra nemaži, jis sulaukia daug investicijų, o naudos duoda mažai“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Bendrasis ugdymas profesinio mokymo mokyklose nėra tikrinamas. Profesinis mokymas ir bendrasis ugdymas yra „sukabinti“, negalima vertinti atskiros dalies, negalima vykdyti stebėsenos tik tų mokytojų, kurie veda bendrojo ugdymo pamokas profesinėje mokykloje. Buvo bandoma suartinti, sujungti bendrąjį ugdymą su profesiniu mokymu ir adaptuoti tvarką. Tačiau tas dokumentas neišvydo dienos šviesos. Dabar vėl eina kalba apie profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą, bandoma viską susaistyti su ISO standartu.

Bendrojo ugdymo mokyklos turi 38 kriterijų sąrašą, kuriuos galima suskirstyti į penkias aiškias sritis: mokyklos kultūra, ugdymas ir mokymas(-is), pasiekimai, pagalba mokiniui ir mokyklos strateginis valdymas. Tačiau yra nuomone, kad prie šitų kriterijų derėtų prijungti ir finansinio audito aspektą. Tai siejama su tuo, koks vaidmuo mokyklos vadovui yra uždėtas – administracija atsakinga už kokybišką paslaugą ar jie turėtų labiau dirbti su savo žmonėmis, o gal jie – ūkvedžiai? Manau, mano minėtos penkios sritys ir profesinio mokymo išorės kokybės vertinimui būtų tinkamos, tik reikėtų nuspręsti dėl santykių su ūkiniu kompleksu. Kaip parametras galėtų būti įtrauktas bazės tyrinėjimas, efektyvus finansų valdymas ir t.t. Ar to reikia? Aš nežinau. Bet jeigu orientuojamės į procesus, kas vyksta viduje, tai pinigai šiuo atveju lieka šalia“.

Tyrėjas: „Tačiau skiriasi profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo finansavimas?“

Respondentas: „Profesinė mokykla gauna visą mokinio krepšėlį, o bendrojo ugdymo finansavimas sudėtas iš dviejų dalių – ugdymas finansuojamas valstybės per mokinio krepšėlį, ūkio dalis finansuojama savivaldybių. Valstybė moka profesinei mokyklai už ugdymo paslaugas, ir kadangi Švietimo ir mokslo ministerija yra daugumos profesinių mokyklų savininkė, tai ir antrą dalį sumoka valstybė be jokių tarpininkavimų. Pilno krepšelio modelis bendrajam ugdymui būtų geresnis, tačiau, kiek yra tekę girdėti,

antrąją finansavimo dalį, t.y. ūkio išlaidas, yra sudėtinga suskaičiuoti. Taigi, galėčiau teigti, kad šiuo atveju profesinė mokyklą yra „laimingesnė“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Tik teigiamai. Bet koks išorinis stebėtojas išorinio vertinimo metu yra labai naudingas. Galbūt tėvų atstovas profesinio mokymo įstaigų išorės kokybės vertinime vaidintų mažesnę vaidmenį, bet tos srities darbdavių atstovas tikrai būtų nieko, juk darbdavys būtų dalininkas, kuris kontroliuotų ir užtikrintų kokybę. Viskas turėtų vykti regiono dimensijoje“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Aš manau, kad šiai dienai institucinio vertinimo nei vienoje profesinėje mokykloje nėra buvę, todėl apie tikrąją kokybę šia prasme sunku kalbėti. Tačiau tai, kad turime veikiančias profesinio mokymo programų išorės vertinimo metodikas dar neparodo, kaip ta sistema kokybiškai dirba“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Jo nėra. Ar gali vertinti tai, ko nėra. Blogai. Švietimo įstatymo pakeitimai buvo priimti 2011 metais, tačiau nuo to laiko Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra nevertino nei vienos profesinio mokymo mokyklos, išorinis profesinio mokymo mokyklų vertinimas nėra vykęs. Dabar įgyvendinamas projektas, kuriuo metu kuriama profesinio mokymo mokyklų išorinio vertinimo metodika.“

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Manau, galėtumėme ir toliau eiti tuo keliu, kuriuo buvo pradėta žengti – Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra savo patirtį galėtų transformuoti į profesinį mokymą. Tai nebūtų nauja, nereikėtų didelių kaštų, galime remtis tuo, ką turime: tvarka, organizavimas, kriterijai. Esant būtinybei galima susitarti, priderinti arba pakeisti labiau tinkančiais kriterijais. Institucinį profesinio mokymo mokyklų vertinimą siūlyčiau perkelti Nacionalinei mokyklų vertinimo agentūrai, o programas galėtų vertinti Studijų kokybės vertinimo centras“.

Ekspertų interviu

Respondentas – Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro skyriaus vadovas, tyrime vadinamas 2 EK

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“.

Respondentas: „Profesinio mokymo kokybė – tai pati pagrindinė sritis, kuri užtikrina patį profesinį mokymą. Šiandien profesinio mokymo kokybė suprantama nuo pačios programos parengimo iki pasiekimų rezultato vertinimo, t.y. kaip atitinkamai kvalifikacijai parengiama programa, kaip ji projektuojama (turinys, reglamentuojantys teisės aktai, profesinės mokymo įstaigos išteklių), pačios mokyklos įsivertinimas bei institucijos vertinimas, mokymo įstaigos išorinis vertinimas, mokymosi rezultatas (kompetencijų vertinimas)“.

Tyrėjas: „Kokius žinote profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Yra vidinis būdas – savianalizė (norint įsivertinti savo, kaip mokymo įstaigos kokybę ir programos įgyvendinimą) ir išorinis vertinimas – nacionalinis suplanuotas išorinis vertinimas (žvilgsnis iš šalies, ar mokykla kokybiškai įgyvendina vieną ar kitą mokymo programą, ar programa funkcionuoja, ar teikiamos paslaugos yra kokybiškos). Išorės kokybės vertinimą inicijuoja steigėjas, t.y. Švietimo ir mokslo ministerija, bet iniciatyva galėtų ateiti ir „iš apačios“, t.y. pati mokykla galėtų norėti išorinio vertinimo, tačiau tokio mechanizmo kol kas nėra“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Pagrindinis kriterijus – mokyklos programos atitikimas šios dienos darbo rinkos poreikiams, iš šio kriterijaus išsirutulioja visi kiti pagalbiniai kriterijai. Formaliai kriterijų šiai dienai nėra, formaliai nėra tvarkos, formaliai nėra patvirtintų kriterijų; yra tik tai švietimo stebėsenos rodikliai, t.y. baigusiųjų programą mokinių skaičius, profesijos mokytojų kvalifikaciją turinčių asmenų skaičius, deja, įsidarbinusių mokinių skaičiaus rodiklio neturime. Mano nuomone, didžiausia bėda tai, kad šiai dienai mes neturime teisės aktų, kurie aiškiai reglamentuotų, kas atlieka profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą, kokia tvarka ir kokiais kriterijais yra remiamasi. Ankstesniojo projekto metu (2005-2008 metai) buvo sukurtas kriterijų rodiklių rinkinys, tačiau Kokybės užtikrinimo rekomendacija sukurta vėliau (2009 metai). Šiai dienai buvo peržiūrėti kriterijai, susiję su programų įgyvendinimu, o kas susiję su institucijomis – dar neperžiūrėta. Skirtumas tarp profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo išorės kokybės vertinimo tai, kad bendrajame ugdyme vertinamas ugdymo procesas, o profesiniame mokyme svarbus yra

rezultatas. Svarbu, kad žmogus, realizavo savo lūkesčius, įgijo norimą kvalifikaciją, ir ji yra paklausi darbo rinkoje“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Reikšmingiausi kriterijai būtų: mokymosi aplinka, mokytojų kvalifikacija, programų pasiūla ir jų prieinamumas įvairių poreikių grupėms (mokiniai, studentai, specialiųjų poreikių turintys asmenys), bendruomenės, t.y. socialinių partnerių ir dalininkų, įtraukimas ir dalyvavimas mokymo procese, taip pat kiek mokykla yra atvira bendradarbiavimui ir grįžtamieji ryšiai“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Už profesinio mokymo kokybę atsako pats profesinio mokymo teikėjas, iš jo pusės, ką aš matau, kad, pirmiausia, mokymo įstaiga kokybę supranta kaip jiems primestą biurokratinį trukdį. Taip pat sunkus mokykloje yra kokybės užtikrinimo kultūros suvokimas, visi mokyklos darbuotojai turi suprasti, kas yra kokybė, kokius kriterijus jie yra numatę. Tai lemia, kad į bet kokį išorinį vertinimą ir savianalizę yra žiūrima kaip ne į savo naudos siekimą (pavyzdžiu, stipriųjų ir silpnųjų pusių išskyrimas). Įstaigos bando parodyti „gražius skaičius“ ir „gražias veiklas“, kad steigėjas nesumažintų finansavimo, neuždarytų mokyklos, leistų dalyvauti projektuose, kad būtų investicijos. Iki šiol Švietimo ir mokslo ministerija iš teisinės pusės neturi rimtos politinės krypties kaip išorinis vertinimas turi būti vykdomas, kokia turi būti tvarka“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Tam tikroms sritims turėtų būti bendri kriterijai, kad, jeigu institucijos yra skirtingos, viena institucija tam tikrą kriterijų įvertino, tai kita institucija to kriterijaus nevertintų, kad duomenis galima būtų panaudoti ir antrą kartą to pačio kriterijaus nebevertinti. Svarbu, kad duomenis būtų prieinami. Vieno išorinio vertinimo metu vargu ar galima įvertinti ir bendrojo ugdymo, ir profesinio mokymo programas, nes tai labai skirtingi dalykai. Bendrojo ugdymo metu ugdomos tam tikros kompetencijos, profesinio mokymo srityje yra įvairios kompetencijos, priklausomai nuo kvalifikacijos ir programų. Vienos komandos atliekamas bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo išorės vertinimas tuo pačiu metu toje pačioje mokykloje, mano nuomone, - per didelė našta mokyklai. Tai galėtų būti du

vertinimai, bet jei pirmo vertinimo metu buvo įvertinta tam tikra sritis, tai antrojo vertinimo metu ta sritis nebūtų vertinama, kad nesidubliuotų. Profesinio mokymo įstaigose akcentuojamas turi būti profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas nepamirštant bendrojo ugdymo, bet tik tiek, kiek reikia tai programai. Profesinio mokymo įstaigos misija – suteikti profesiją. Be to, manau, kad profesinio mokymo įstaigose bendrojo ugdymo programos yra palengvintos, pamokoms ir konsultacijoms skiriama mažiau valandų“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Labai teigiamai, nes be jų dalyvavimo profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas yra bevertis. Tik pasikvietę atstovus iš išorės, mes galėsime pasakyti, ar mokykla dirba kokybiškai, galėsime įžvelgti jos stipriąsias puses. Svarbiausias yra absolventų ir darbdavių pasitenkinimo lygis, tačiau nereikėtų pamiršti ir profesijos mokytojų, koks yra jų pasitenkinimo lygis. Jeigu profesijos mokytojas tikės savo darbu, tai jis paruoš visiškai kitokį specialistą negu mokytojas, kuris ateis ir „atsėdės“ savo valandas“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Tikrosios kokybės neatspindi, nes nebuvo tikro visuminio išorinio vertinimo. Šiai dienai mes neturime rezultatų, kad galėtumėme pasakyti“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Kadangi mes tiesiogiai suinteresuoti šiuo vertinimu, aš jį vertinu kaip iššūkį mūsų įstaigai, kaip iššūkį profesinio mokymo įstaigoms. Pirmą kartą mes pasižiūrėsime, kaip ta pati programa vykdoma visame regione, nes išaiškės, ar yra skirtumai tarp regionų, skirtumai tarp profesinio mokymo įstaigų. Be to, ir pačios mokyklos galės pasilyginti, nes mes turėsime rodiklius, skaičius ir vidurkius. Gal dėl to mokyklos šitą vertinimą priima gana skeptiškai ir su baime. Per visus renginius mes transliuojame jį kaip pagalbą institucijoms, kad jos žinotų, kur toje programoje jos yra, pažiūrėtų gerąsias patirtis. Išorinis vertinimas nebus mokyklų reitingavimas, tai bus apibendrinti duomenys“.

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Po vertinimo siūlyčiau pasižiūrėti, ar profesinio mokymo išorinis vertinimas liks dviejų krypčių, t.y. programų išorinis vertinimas norint pasižiūrėti programų įgyvendinimą regiono mastu

ar daugiau dėmesio bus skirta instituciniam vertinimui. Peržvelgti Profesinio mokymo įstatymą, reikėtų išgryninti kriterijus, pasirengti tvarką ir metodiką, kurie bus patvirtinti nacionaliniu lygmeniu, kad neliktų vertinimo tik institucijos lygmenyje. Ir, svarbiausia, tiek Švietimo ir mokslo ministerija, tiek mokymo įstaigos, tiek Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras turėtų vienodą matymą, vienodą kryptį profesinio mokymo kokybės gerinimo ir vertinimo srityje. Ir aišku, kad mes atliktumėme europines iniciatyvas.

Šiuo metu vykdomame projekte egzistuoja idėja – ataskaitų pildymo bazės kūrimas – kurios dėka mokyklos gautų savo unikalų kodą, internete užsipildytų išorinio vertinimo anketas ir jas pateiktų Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centrui. Šia sistema būtų galima naudotis ir savianalizės atlikimo metu, mokyklos matytų kitimą, pavyzdžiui, porą metų po išorės kokybės vertinimo pakartotinai atlikti pasirinktos srities kokybės vertinimą. Būtų smagu, jei būtų pradėti naudoti projektų metu sukurti produktai, nes šiuo metu prikuriami daug įvairių bazių, sistemų, tačiau jos nebenaudojamos ir nefunkcionuoja. Jeigu keisis vertinimo sistemos, kriterijai, rodikliai, tai bazės būtų lengva atnaujinti, ir sistema būtų funkcionali. Išorinis vertinimas yra užsakomas valstybės, bet jis galėtų tarnauti ir įsivertinimui, t.y. tie patys kriterijai, tos pačios metodikos, ta pati tvarka.

Kalbant apie programas, tai, manau, jų kokybės vertinimas turėtų vykti tada, kai norima pasižiūrėti darbo rinkai parengtų specialistų ateitį. Manau, jis turėtų vykti kas 4-5 metai, ir tai būtų užsakomasis tyrimas, turintis savo tikslą - pamatyti, tam tikras sritis, kurios specialistus reikėtų rengti. Institucijos išorinis vertinimas turėtų būti organizuojamas nedažniau kaip 4-5 metai, jis būtinai turi turėti tikslą – ar įstaiga bus akredituota, ar nuo vertinimo sėkmės priklausytų įstaigos finansavimas. Vertinimas vien dėl vertinimo neturėtų egzistuoti, mokyklą juo turi būti suinteresuota, stengtis pati save įsivertinti, kad norėtų tobulėti. Labai svarbu, kad mokyklos vykdytų ir savo programų įvertinimą, bet nacionalinis programų vertinimas turėtų būti tik užsakomasis ir tik tuo atveju, jeigu kyla skambučiai ir klaustukai, kas negerai su tam tikro sektoriaus specialistais.

Po išorinio vertinimo mokykla turėtų pasirengti gerinimo planą ir per tam tikrą numatytą laiką pateikti ataskaitą, ir jeigu veikla nėra pagerėjusi, tai tik tada priimti kardinalius sprendimus. Institucinis vertinimas turėtų būti gilus, kad iš karto pamatyti, ar visos programos įgyvendinamos kokybiškai. Čia padėtų programų vertinimas, nes per jį gvildinama pati programa, o nuėjus į instituciją tai daryti labai sunku, ypač kai mokyklos nėra vienos srities, todėl negalima užtikrinti labai aukštą programų kokybę ir specialistų parengimą“.

Ekspertų interviu

Respondentas – Nacionalinės mokyklų vertinimo agentūros skyriaus vedėjas, tyrime vadinamas 3 EK.

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“.

Respondentas: „Profesinės mokyklos paruoštas absolventas įgyja tokį išsilavinimą ir tokias kompetencijas, kurios atliepia jo kaip mokinio poreikius ir tuometinius darbdavių bei rinkos poreikius. Svarbu, kad jie būtų laiku atnaujinti, šiuolaikiški ir kad nebūtų prasilenkimo tarp interesų grupių. Taigi, profesinio mokymo kokybė – ruošti šiai dienai tinkanti žmogų, galintį susirasti darbą ir būti reikalingam darbdaviui“.

Tyrėjas: „Kokius žinote profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Galimas dviejų rūšių išorinis vertinimas: iš išorės vertinamas tik programos įgyvendinimas arba išorinis visos institucijos vertinimas. Mokyklos turi galimybę atlikti išorinį vertinimą savo pageidavimu, bet šiai dienai niekas tokio noro nebuvo pareiškęs. Tiesa, kiekvienais metais mokyklose atliekamas auditas. Visos profesinio mokymo institucijos diegiasi vidinės kokybės užtikrinimo vadybos sistemas, didžioji dauguma įsidiegė ISO, taigi norėdami palaikyti ISO, mokymo įstaigos privalės kas trejus metus atlikti institucijos išorinį vertinimą“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Vienas iš svarbių kriterijų yra programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams. Taip pat svarbus kriterijus yra mokymosi aplinka tiek mokiniui, tiek dirbančiam mokytojų. Paskutiniu metu ypač didelis dėmesys skiriamas profesijos mokytojų kvalifikacijai, t.y. ar kvalifikacija yra tobulinama. Modulinių programų įdiegimo metu atsiranda dar vienas svarbus kriterijus – prieinamumo galimybės (tarp skirtingų lygių ir institucijų). Taip pat šiuo metu yra svarbus sąlygų ir galimybių įvairių poreikių asmenims sudarymo kriterijus, t.y. paslauga įvairių poreikių asmenims – specialiųjų poreikių turintys asmenys, asmenys, grįžę iš įkalinimo įstaigų, socialiai remtini asmenys“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Mano manymu, pagrindiniai kriterijai: aukštos kvalifikacijos dėstytojai, gerai aprūpinta šiuolaikiška materialinė bazė mokymo institucijoje, tamprus bendradarbiavimas su darbdaviais“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Tai būtų kokybės kultūros suvokimas. Keisčiausia tai, kad mokyklos administracija nesupranta išorinio vertinimo esmės, neįsigilina, nepalaiko institucijos, vertinimo darbas yra „numetamas“ pavaduotojo sukurtoms darbo grupėms, o pats vadovas lieka nuošalyje. Tokiais atvejais vertinimas yra neobjektyvus, neįmanoma gauti duomenų. Šią dieną dar egzistuoja baimė, kad bet koks išorinis vertinimas – noras nubausti. Manau, apie 50 procentų mokymo įstaigų nesuvokia, kad išorinis vertinimas ir savianalizės atlikimas jiems patiems būtų naudingas, jo dėka mokymo įstaigos galėtų išskirti savo silpnąsias ir stipriąsias puses“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Asmeniškai man iš viso yra nepriimtinas bendrojo ugdymo vertinimas. Profesinio mokymo institucijoms pridėjus dar ir bendrojo ugdymo vertinimą – didžiulis kryžius. Akredituojant profesinę mokyklą dėl bendrojo ugdymo pakanka tiesiog akreditacijos, tiksliau, bendrojo ugdymo egzaminų rezultatų. Išlaiko valstybinius egzaminus, pasižiūri jų rezultatus ir pagal tai įstaigą būtų galima akredituoti, vertinant gal net ne egzaminų rezultatus, o išlaikiusiųjų mokinių skaičių. Sujungti šių dviejų dalykų neįmanoma, juos reikia supaprastinti. Bendrojo ugdymo programos profesinio mokymo įstaigose nei kiek nepalengvintos, jos ruošia remiantis tomis pačiomis programomis kaip ir bendrąjį ugdymą teikiančios mokyklos“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Labai teigiamai vertinu darbdavių dalyvavimą išoriniame vertinime, tam kad jie iš arčiau susipažintų su mokykla, pamatytų ją iš vidaus, ir galbūt ne tam, kad įžvelgtų kažkokius trūkumus, bet tam kad įžvelgtų mokyklos gerąsias puses. Aš nesiūlyčiau į mokyklos išorinį vertinimą vykti darbdaviui, kuris bendradarbiauja su ta mokykla, o nuvykti į kaimyninę mokyklą kaip darbdavių atstovas“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Manau, kad dabar aš negaliu Jums atsakyti į šį klausimą. Buvęs išorinis vertinimas – pilotinis, kuris buvo atliktas tam, kad patikrinti, ar metodika veikia, ar ji tinkama ir nėra pernelyg sudėtinga. Šiai dienai mes vykdomė projektą, susijusi su išoriniu vertinimu, dabar vyksta vertintojų pirkimas. Tai lemia, kad pasakyti, kaip ten yra iš tikrųjų mokyklose, mes negalime. Galbūt būtų galima kažkiek ieškoti, kaip vidinės kokybės užtikrinimo sistemos diegimas atspindi kokybę, bet vertinimui buvo pasirinktas gana lengvas vertinimo būdas – nuvykus į mokyklą ne kažko blogo paieška, o gerosios patirties sklaida. Todėl sunku pasakyti, kiek tai realiai atitinka tikrovę ir kaip yra iš tikrųjų“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Žiūrint iš mokytojų pusės, tai yra be galo didelis papildomas darbas. Atlyginimai maži ir jie mažėja, nes mažėja mokinių skaičius, didžiulė baimė netekti darbo, o išorinis vertinimas ir savianalizė rengimas – „kerta mokytojams per smegenis“ ir per savivertę. Yra tokių žmonių, kurie sako: „Aš vis tiek gerai dirbu, ką aš čia...“. Bet jei žmogus tikrai gerai dirba, jį nervina, kad jis dar turi rengti kažkokią savianalizę, kas jis turi įrodyti, kad jis gerai dirba. Juo labiau už tą darbą mokytojams nėra papildomai mokama, nors tai yra papildomas darbas“

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Respublikos lygmeniu turi būti parengta tvarka ir bazė, išgryninti kriterijai, pagalvota, ar verta atskirai atlikti ir programų išorinį vertinimą, ar jį peržvelgti institucijos vertinimo metu. Aišku, būtų didelis plusas, jei savianalizės pildymas, ekspertų analizės pildymas būtų supaprastintas, pavyzdžiui, atlikimas internete, kad nereikėtų popieriaus. Be to, priėjimas prie ataskaitų galėtų būti viešas.

Manau, programų vertinimas turi būti tik atsiradus būtinybei. Institucijų išorinis vertinimas turėtų būti vykdomas neanksčiau kaip 5-6 metai. Būtų sveika, jei toks išorinis vertinimas būtų įteisintas ir jį vykdytų atsakinga institucija. Reikėtų numatyti ir „saugiklius“, pagal kuriuos, pavyzdžiui, po užsakyto išorinio vertinimo dviejose institucijos veiklos srityse degė raudona šviesa, tai tokioje institucijoje galima būtų daryti pakartotiną vertinimą ir po dviejų metų, po šio pakartotino vertinimo galėtų būti numatytos kitos priemonės veiklos gerinimui. Išorinio vertinimo rezultatai galėtų įtakoti ir mokymo įstaigos licencijavimą, bet tik tai ne po pirmojo išorės vertintojų vizito“.

Ekspertų interviu

Respondentas – Švietimo ir mokslo ministerijos Profesinio mokymo ir orientavimo skyriaus vyriausias specialistas, tyrime vadinamas 4 EK

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“.

Respondentas: „Į šį klausimą atsakysiu trumpai. Kokybė – tai siekiamybė“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Vertinimo būdai – arba institucijos vertinimas, arba programos vertinimas, bet programos vertinimas yra institucijos vertinimo dalis. Nors šiuo metu yra atskiras Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro projektas, kurio esmė – programų vertinimas“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Vertinimo kriterijai – tai susitarimo reikalas, pavyzdžiui, pagrindiniai programos vertinimo kriterijai: pati profesinio mokymo programa, jos įgyvendinimo ištekliai, personalas, mokymo procesas su atskiromis savo dalimis, programų įgyvendinimas ir programų kokybės užtikrinimas; kiekvieną kriterijų ir sritį galima nagrinėti smulkiau. Jeigu mes paimsime profesinio mokymo programos įgyvendinimą ir išteklius, tai, pirmiausia, turi būti darbdavių poreikis tame regione, atlikti tyrimai, kurie parodytų, kad tam tikra specializacija labai svarbi rinkai ir darbdaviams, turi būti argumentuota. Kalbant apie profesinio mokymo programą, tai turi būti patalpos, įranga, priemonės, laboratorijos, metodinės priemonės, IT. Taip pat, žinoma, programos poreikis turi būti ištirtas, tiriamas darbdavių poreikis, per atvirų durų dienas tiriama, kur norėtų stoti mokiniai, apklausų anketų dėka sužinoma, kokios kvalifikacijos yra populiariausios. Mano nuomone, tai labai svarbus kriterijus kokybės vertinime. Vienareikšmiškai, visuminis institucinis vertinimas yra svarbesnis visiems – tiek besimokantiejiems, tiek pačiai mokyklos bendruomenei, tiek regiono darbdaviams, tiek pačiai ministerijai ir kitoms suinteresuotoms šalims. Toks vertinimas geriausiai atspindi, išorinio vertinimo metu yra organizuojami atskiri susitikimai, kurių metu mes pamatome, kas yra kas, Svarbus ir bendradarbiavimas tarp įvairaus lygio institucijų, jis padeda peržiūrėti standartizuotąją programos dalį ir siūlo pakeisti kai kurias kompetencijas, nuo to profesinio mokymo kokybė tik gerės“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Reikšmingiausias – programos ir jų įgyvendinimas, t.y. programos, jų įgyvendinimas, personalas ir jo kvalifikacijos tobulinimas bei jo prasmė ir reikalingumas. Profesijos mokytojo kvalifikacijos tobulinimas yra dvi sudėtinės dalis. Aš nesu prieš bendruosius gebėjimus, bet, pirmiausia, jis turi žinoti savo profesiją, imti visas naujoves. Turi būti ir profesijos mokytojų atranką pagal nustatytus kriterijus, kurių, deja, nėra. Svarbiausia yra programa ir viskas, kas susiję su ja yra svarbu“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Atstovauju nacionaliniam lygmeniui ir labai subjektyviai galiu pasakyti, kad Profesinio mokymo ir orientavimo skyriuje yra tam tikrų problemų, nes kai kurie specialistai mano, jog šiuo metu vykdomas Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro projektas yra labai blogas, jame labai didelė savianalizės anketa, reikalaujanti daug laiko. Tiesiog ne visi žmonės priima naujoves ir iki šiol nesupranta, kas yra išorinis kokybės vertinimas, nesupranta jo reikalingumo. Manau, spraga yra informacijos stoka bei žmogiškieji faktoriai“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Nesu susijusi su bendrojo ugdymu, todėl apie jį kalbėti man yra sunku. Pirminiame profesiniame mokyme bendrojo ugdymo yra tik tiek, kiek jis yra „su galimybe gauti bendrąjį lavinimą kartu su kvalifikaciją“. Atvirai, manau, kad profesinėje mokykloje bendrojo ugdymo turėtų būti minimaliai. Šiuo metu egzistuojanti sistema nesugriūtų, juk kitose valstybėse nesugriuvo. Mokslas yra nemokamas ir privalomas, bet dabartiniai paaugliai mėgsta tai, kad yra atraktyvu. Jie bėga į profesinio mokymo įstaigas, tačiau susiduria su tais pačiais mokomaisiais dalykais, kaip ir bendrojo lavinimo mokykloje. Ir aš esu kategoriškai prieš tai, kad mokiniai kartotų tą patį kursą. Tai yra dublis ir valstybės pinigai. Reikia daryti galimybę, suteikti prielaidą, bet nereikia mokinių versti, nes vaikui mes pakišame dvi programas. Mano giliu įsitikinimu, mes laužome vaikus, nes į profesinio rengimą jų ateitų dar daugiau, ir mes įrodytumėme, kad profesinis mokymas gali daug padaryti, jei nebūtų privalomojo bendrojo lavinimo“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Vertinu pozityviai. Išorinio vertinimo metu teko susitikti su visa mokymo institucijos bendruomene, o atskirų susitikimų su darbdaviais metu, galima aiškiai pamatyti, ar darbdaviai dirba, ar jie formuoja poreikį. Darbdavių dalyvavimas vertinime yra labai sveikintinas, svarbi yra jų nuomonė. Verslą suinteresuoti galima tik pinigais arba įstatymais, kurių pas mus nėra. Pavyzdžiui, Vokietijoje bendradarbiaujantys darbdaviai yra atleidžiami nuo tam tikrų mokesčių. Pas mus šito, deja, nėra. Faktas, kad įmonės griebiasi profesinio mokymo ne iš gero gyvenimo ir tikrai ne dėl to, kad jiems reikia specialistų. „Kietieji“ darbdaviai nusiunčia savo specialistus pasimokyti į kitas valstybes, nors nežino, kad Lietuvoje galima parengti tikrai neblogiau, nes jie net nesidomi, kaip yra Lietuvoje, neturi informacijos. Kiti atvirkščiai, kaltina Švietimo ir mokslo ministeriją, kad ji neparengia tam tikrų specialistų, kurių jiems reikia. Darbdaviai nesiima nei profesinio mokymo turinio, nei programos ruošimo. Kai nebeliks nuo tarybinių laikų esančių pensininkų-specialistų, tik tada darbdaviai pradės domėtis profesiniu mokymu. Taip pat, pas mus trūksta reklamos“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Labai sudėtingas klausimas. Tik nuolatinis sisteminis savo institucijos įsivertinimas gali atvesti prie tikrosios, o ne tariamosios kokybės projektų rėmuose, kai skiriamas finansavimas. Gaila pripažinti, bet mes esame Europos Sąjungos sugadinti žmonės.

Kaip vertintumėte tai, kad nuo 2011 metų kai buvo priimti atitinkantys profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą reglamentuojantys įstatymai, nebuvo atliktas nei vienas išsamus išorės kokybės vertinimas nei vienoje Lietuvos profesinio mokymo įstaigoje?

Tai yra Švietimo ir mokslo ministerijos nesugebėjimas kontroliuoti projektų ir nesugebėjimas projektų rezultatų įdiegti į gyvenimą. Daugelis buvusių Švietimo ir mokslo ministerijos projektų „guli stalčiuose“. Tai yra arba nenorėjimas gilintis, arba žmogiškojo „man tai visai neįdomu“ faktorius“.

Tyrėjas: „Kaip vertintumėte tai, kad šiai dienai nėra nutarta, kuri institucija turėtų atlikti profesinio mokymo įstaigų išorės kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras vertinimą pradėjo daug anksčiau negu Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, tačiau jų Kokybės vertimo skyrius turi vykdyti stebėseną – kaip programa įgyvendinama, kaip sekasi mokyklai, kaip patikrinami rezultatai, kokia analizė ir ką galima padaryti. Juo labiau, mokyklos pačios renka duomenis apie savo absolventų įsidarbinimą ir tolimesnį mokymąsi aukštesiose mokyklose. Iš Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro iki šiol nebuvo stebėsenos ir pagalbos mokyklai, laukiama kol bus gauta Europos Sąjungos parama ir tada „pavaidinsime“

ir kažką padarysime. Buvo reikalinga tvarka ir sistema, sistemingi veiksmai. Šią sistemą dabar tikrai turi Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, todėl ji dabar galėtų atlikti profesinio mokymo įstaigų išorės kokybės vertinimą. Manau, kad dabar Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras ir Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra kausis dėl šio vertinimo atlikimo, tačiau Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras nepadarė sistemos, nors turėjo visas galimybes. Studijų kokybės vertinimo centras sėkmingai vykdo aukštojo mokslo išorės kokybės vertinimą, o Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centre sistema neveikia, nes kažkas ne taip“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Ką galima vertinti, kai profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo nėra? Jis nevyksta, yra tik projekto lygmenyje“.

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Racionalesnis profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas turi būti susitarimo reikalas tarp suinteresuotų pusių. Suinteresuotos pusės – tai mokyklos, Švietimo ir mokslo ministerija ir darbdaviai. Tada galima susitarti, kaip vykdyti išorės kokybės vertinimą, kokių dokumentų reikia, kokie kriterijai ir vertinimo sritys. Informacija turi būti visiems vienoda ir visus tenkinti. Abejoju, bet tiksliai negaliu pasakyti, ar informacija iš Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro pasiekė darbdavius. Manau, kad reikėtų peržvelgti ir Profesinio mokymo įstatymą, nes jame apie profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą yra labai „slidus“ pareiškimas. Šiuo metu Profesinio mokymo ir orientavimo skyrius neturi teisininko, o specialistams tai padaryti labai sunku, nes nei Seimas, nei Vyriausybė to nepadarė. Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centro vykdomas profesinio mokymo įstaigų išorės vertinimo projektas skirtas tik programų įgyvendinimui, o ne visai institucijai. Noriu pažymėti, kad aukštųjų mokyklų išorės kokybės vertinimas apima viską – ir programas, ir pačią instituciją. Profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas išsiskiria į didžiules dalis: programų vertinimas ir institucijos vertinimas. Aukštojo mokslo išorės kokybės vertinimo modelis galėtų būti taikomas ir vertinant profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą. Be to, savianalizės medžiaga yra labai sudėtinga, ir statistiškai vidutinis profesijos mokytojas negali jos parengti, nes jam reikia labai daug informacijos“.

Ekspertų interviu

Respondentas – mokymo įstaigos direktoriaus pavaduotojas ugdymui, tyrime vadinamas 5 EK

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“.

Respondentas: „Profesinio mokymo kokybės veikla – tai kiekvienos mokymo įstaigos kokybiška veikla, kuri tenkina mokyklos bendruomenės, t.y. mokinių ir jų tėvų, mokytojų, kitų darbuotojų, darbo rinkos ir visuomenės poreikius. Tačiau, be mokymo įstaigos strategijos ir vadovavimo kokybiška veikla yra neįmanoma. Kiekviena mokykla rengia strateginį planą, kuriame numatomas pagrindinis tikslas – tai mokinsys, baigęs mokymo įstaigą ir įgijęs kompetencijų, reaguojantis į darbo rinkos kitimą bei tenkinantis visuomenės poreikius. Taip pat svarbi vizija, be kurios darbas yra neįmanomas, misija – kodėl mes čia esame bei filosofija. Mokykla yra nuolat besimokanti ir tobulėjanti organizacija, kad personalas, o ne tik mokytojai, nuolat tobulintų savo kvalifikacijas. Taip pat svarbus profesinis orientavimas ir konsultavimas, kurie taip pat yra strateginio veiklos plano dalys. Svarbi yra ir pagalba mokiniams, mokymo ir mokymosi rezultatyvumas, mokyklos veiklos efektyvumas. Efektyvumas – tai baigusiujų mokinių įsidarbinimas įgijus atitinkamas kompetencijas ir mokinių tolimesnis tęstinis mokymasis. Norint, kad mokyklos veikla būtų kokybiška, reikalinga kokybės vertinimo apimtis ir sistemiškumas. Ir, svarbiausia, norint, kad veikla būtų kokybiška, mes turime užtikrinti visus kokybės užtikrinimo pasiekimus“.

Tyrėjas: „Kokius žinote profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Aš manau, kad vertinimo būdai yra panašūs į metodus, išskirčiau 3 stambius vertinimo būdus: lyginamasis (nacionaliniu lygmeniu geriausiųjų pasiekimai, patirtys, mokinių įsidarbinimai), statistinė analizė (ugdymo ir mokymo, mokytojų kvalifikacijos, bendra programų statistinė analizė, t.y. duomenų, kuriuos mes teikiame Švietimo ir mokslo ministerijai, analizė), auditas (ISO kokybės standarto, finansų, ūkinės veiklos ir kiti). Vertinimo būdo pasirinkimas priklauso nuo to, kurios organizacijos jį nori atlikti“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Yra labai daug sričių ir kiekvienai sričiai, žiūrint, kokį išorinio vertinimo būdą pasirenka, yra nustatyti pasirenkamieji kriterijai. Pavyzdžiui, jeigu greitai laiku vyks profesinio mokymo programų akreditacija, kurios tikslas – pasižiūrėti, ar mokymo įstaiga vykdo visus nustatytus kriterijus kaip prieinamumas, ugdymo ir mokymo proceso organizavimas, kaip vykdoma finansinė veikla, ar atnaujinamos programos, ar tenkiname kitų suinteresuotų šalių poreikius, ar ištekliai atitinka programos

reikmes Mokyklos gali pasirinkti kriterijus savo veiklos įvertinimui, pagal standartą yra nurodyti visi pasirenkami kriterijai, galima pasirinkti tik būdą: audituoja ar vertina kolegiškai. Bet svarbus ir vertinimo tikslas, pavyzdžiui, jeigu vertinama mokinių pažanga ar pasiekimai, tai, aišku, kriterijus bus tik vienas, arba kaip programa atitinka kintančius mokinio, darbo rinkos ir visuomenės poreikius. Vertinami yra mokyklos veiksmi: programų atnaujinimas, bendradarbiavimas su darbdaviais, dalyvavimas nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose bei konkursuose, baigiamoji praktika, galutinis rezultatas – mokinių įsitvirtinimas darbo rinkoje, įsidarbinimas ir darbdavių atsiliepimai. Galutiniam rezultatui pasiekti svarbus ir nuolatinis mokytojų kvalifikacijos tobulinimas“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Patys reikšmingiausi – programų akreditacija, t.y. profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo įvertinimas, finansinės veiklos akreditacija, ugdymo ir mokymo proceso akreditacija, egzaminų organizavimas, vykdymas ir jų rezultatai, metinė veiklos ataskaita, kokybės vadybos sistemos standartų pripažinimas“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?:

Respondentas: „Vienas iš pagrindinių mūsų tikslų – sukurti priemonių visumą, kuri padės siekti ugdymo ir mokymo kokybės bei užtikrins sėkmingą ir veiksmingą mokinių išsilavinimo siekimą, sėkmingą mokinių pasirengimą profesinei veiklai bei įsiliejimui į darbo rinką. Šis tikslas apima visas mokyklos veiklos sritis bei atsispindi kokybės švietimo valdymo standarte, kurį esame įdiegę“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Aš manau, kad jeigu profesinė mokykla vykdo bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programas, tai turėtų būti bendri veiklos kriterijai, o ne atskirai vertinamos profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo programos. Galutinis profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo rezultatas – įsitvirtinimas darbo rinkoje, visuomenės poreikių tenkinimas. Nuo šių mokslo metų pradžios rengiama ugdymo ir mokymo proceso įgyvendinimo programa, joje viską apjungiamo kartu, t.y. bendrąjį ugdymą ir profesinį mokymą. Kokybės vadybos sistemos įdiegimas apima viską: ir profesinį mokymą ir bendrąjį ugdymą, todėl turėtų būti bendras veiklos vertinimas. Aišku, bendrais rodikliais mes negalime vertinti bendrojo

ugdymo ir profesinio mokymo, bet visumoje kriterijai turėtų būti bendri. Be to, bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo rezultatai turi atsispindėti, jeigu bendrojo ugdymo - profesiniame mokyme, jei profesinio mokymo - bendrajame ugdyme, jie negali būti paraleliai. Bendrojo mokymo ir profesinio ugdymo kokybės vertinimo išvados turėtų būti bendros, bendri jų rezultatai, kurių dėka matoma, kokia iš tikrųjų yra kokybės veikla mokykloje“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Nei vienas darbdavys be profesinio mokymo žinių negali vykdyti savo veiklos, tad dalyvavimą vertinu labai teigiamai. Malonu, kada darbdaviai dalyvauja profesinio mokymo programų rengime, tačiau tame yra tik jų dalelytė, o visi nori labai gero ir gerai parengto specialisto. Neužtenka dalinai dalyvauti programų rengime ir vertinime, aišku, darbdaviai dalyvauja mokinių įgytų kompetencijų vertinime, nes profesinio mokymo įstaigos yra įgaliotos tik organizuoti vertinimą, tačiau jų indėlis labai mažas. Aš nesuprantu priežasčių, kodėl darbdaviai nėra suinteresuoti, gal tam reikalingi teisiniai dokumentai, kurie juos skatintų, juk tai yra jiems rengiami specialistai. Mokiniai įgyja pagrindines kompetencijas, tačiau jas reikia tobulinti darbo vietoje, be bendrųjų įgūdžių ir kompetencijų nebus gero specialisto. Formaliajame mokyme yra pradėtos rengti modulinės programos, kurios bus taikomos ir profesiniame mokyme. Jeigu darbdaviui reikės konkrečios kompetencijos, tai modulinės programos jam tikrai palankios, bet daugelis nori universalaus darbuotojo, pagal standartą įgijusio daug kompetencijų. Nors profesinio mokymo įstaigos turi modernią įrangą, įkurti centrai, svarbu, kad kompetencijos būtų tobulinamos ir tobulinamos darbo vietoje. Dalis darbdavių dalyvauja ir projektinėje veikloje, bet ne visi. Norėtųsi, kad darbdaviai būtų labiau suinteresuoti specialistų parengimu. Šiais metais darbdaviai suaktyvėjo, jie ateina į pamokas su savo naujovėmis, demonstruoja jas mokiniams, verslumo savaičių metu skleidžia savo patirtį, padeda išsiugdyti socialinius įgūdžius.

Būtų gerai, jei darbdavys taptų ir profesinės mokyklos dalininku, tačiau jie nėra suinteresuoti, ypač viešojo maitinimo sektoriuje. Tai būtų vienu iš būdų kaip jiems pasirošti geresni specialistą. Praktinio mokymo pas darbdavį atlikimo metu tenka pastebėti, kad kartais mokiniams pavedamos atlikti užduotys, neatitinkančios jų kompetencijas, nes iš darbdavio pusės nėra pasitikėjimo. Tai lemia, kad praktinį mokymą stengiamasi organizuoti mokykloje, o baigiamąją arba specialiąją praktiką – įmonėje, kuri nori formaliai gauti mokinį, kad jis jai dirbtų, t.y. pigi darbo jėga. Gavus atitinkamos informacijos, tokių darbdavių mes atsisakome“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Manau, kad atspindi. Jeigu aš vertinsiu savo mokymo įstaigą, kuri yra atlikusi išorinį vertinimą, tai tikrai esama profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę, ji parodo mūsų stiprybes, silpnybes bei ką reikia tobulinti. Kokybės valdymo sistemos kriterijai parodo, kad profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę, tuo mes įsitikiname apklausų, stebėjimų, palyginimų metu, iš atsiliepimų“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Šiuo metu nėra konkretaus išorės kokybės vertinimo, nei modelio, nei kriterijų – šią dalį vertinu neigiamai. Tačiau reikia pažymėti, kad pati mintis organizuoti profesinio mokymo įstaigų vertinimą yra sveikintina, bet vertinimas turėtų būti atliekamas atsižvelgiant į tai, kad mokyklai ir jo bendruomenei tai papildomas darbas, užimantis daug laiko ir reikalaujantis labai didelių pastangų“.

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Nustatytos tvarkos mes nekeistume, nors gal ji ir galėtų būti paprastesnė, bet asmeniškai aš tame vertinime išvelgiu organizavimo trūkumus, pavyzdžiui, ugdymo ir mokymo procesas organizuojamas ištisus metus, bet vyksta etapais, kurie apima skirtingas sritis ir skirtingus kriterijus, o išorės kokybės organizavimo metas su mokykla nederinamas, koku laiku mokyklai būtų patogu priimti vertintojus. Vertinimas mokyklai nėra stresas, bet trukdymas ugdymo ir mokymo procesui, dėl to norėtusi, kad laikotarpis būtų paderinamas su mokykla, kada geriau vykdyti išorės kokybės vertinimą, nes gali sutapti vidiniai ar kitų organizacijų vertinimai. Mokyklos darbuotojams žymiai padidėja darbo apimtis, nes to, kas yra duodama - statistikai, registrai, popieriniai variantai – maža, papildomai reikia rinkti ugdymo ir mokymo proceso metu. Išorės vertinimas turėtų būti supaprastintas, kriterijai - susisteminti, turėtų atsirasti ir duomenų bazių prieinamumas, šiuo metu kriterijai labai kintantys. Išorės vertintojai kokybės sistemą vertina pagal savo tam tikrus kriterijus, pagal sukurtą tvarką. Mokykla yra informuojama apie atvykimą, pateikiami klausimai, bet kriterijuose tokių klausimų net nėra, todėl duomenis reikia papildomai rinkti. Finansavimo auditas, mano nuomone, vykdomas gerai, t.y. panaudojimo, išteklių kriterijai.

Mūsų mokymo įstaigoje buvo atliktas atskirų sričių auditas (bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo, programų, finansinis auditas), tačiau bendras išorės kokybės vertinimas atliktas nebuvo. Egzistuoja bendrosios mokymo įstaigų metinės ataskaitos, kuriose pristatoma visa veikla, ataskaitas

pateikia mokyklos direktorius. Siūlyčiau, kad ataskaitų formą nesikeistų, kad būtų jų tęstinumas. Aš esu už pasitikėjimą mokyklomis kaip užsienio valstybėse. Pasitikėjimas mokyklomis tikrai yra teigiamas, visi nuoširdžiai dirba ir tobulina kvalifikacijas, mokiniai įsidarbina, vyksta bendravimas ir bendradarbiavimas su darbo rinka, darbdaviais, socialiniais partneriais, mokykla nuolat tobulėja ir siekia geresnių rezultatų, nes ją pasitiki. O mokyklos juk nori išlikti, jos nori būti pranašesnės“.

Ekspertų interviu

Respondentas – mokymo įstaigos direktoriaus pavaduotojas ugdymui, tyrime vadinamas 6 EK

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“

Respondentas: „Profesinio mokymo kokybė – tai rodiklių visuma, kurie apima visą profesinį mokymą siekiant paruošti kvalifikuotus specialistus darbo rinkai. Kokybė susideda iš pagrindinių rodiklių, t.y. mokymo programos realizavimas, pasitenkinimo mokymo aplinka matavimas, mokinių bei mokytojų atsiliepimų vertinimas apie kiekvieną vertinamą programą, teikiamų programų pasiūla ir prieinamumas tarp įvairių švietimo grandžių galimybės. Visa profesinio mokymo kokybė susidaro iš keturių kertinių aspektų: planavimas, įgyvendinimas, vertinimas ir peržiūra“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Kokybės vertinimo būdai yra tiek anketavimas, tiek savianalizės duomenų pateikimas ir jų vertinimas, pateiktų duomenų analizės, programos įgyvendinimo rezultatų viešinimas, informacijos prieinamumas socialiniams dalininkams ir partneriams“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Pagrindiniai kriterijai yra paties profesinio mokymo teikėjo prioritetinių uždavinių nustatymas bei jų atnaujinimas, pasitenkinimo aplinka matavimas, mokinių pažangumas, veiklos tobulinimo priemonės, kaip programos įgyvendinimo rezultatai aptariami su socialiniais dalininkais (mokiniai ir jų tėvai, mokytojai, administracija, bendruomenė, socialiniai partneriai), suplanuotos tobulinimo priemonės ir kaip jos siejasi su institucijos numatytais strateginiais prioritetiniais metiniais uždaviniais. Taip pat galima kalbėti apie tai, kokios yra taikomos programos atitinkamai kvalifikacijai įgyti, t.y. turint vidurinį išsilavinimą arba gali būti susiję ir su bendruoju išsilavinimu, svarbu ir tai, kaip užtikrintas prieinamumas tarp atskirų švietimo grandžių, t.y. ar yra sudarytos galimybės pereiti nuo bendrojo ugdymo prie profesinio mokymo programų, nuo profesinio mokymo prie aukštesniųjų studijų ir kolegijinių programų; koks yra santykis tarp neformalaus mokymo ir savaiminio pripažinimo, kaip sėkmingai mokiniai baigia programas (lyginamas santykis tarp įstojusiųjų ir baigusiujų). Aišku, svarbi yra ir absolventų galimybė tęsti mokymąsi kitose programose, t.y. studijų tęstinumas, programų įgyvendinimo rezultatų viešinimas.

Išorės kokybės vertinimo kriterijai ir būdai sąveikauja tarpusavyje, kiekvienas vertinimo būdas turi leisti patikrinti kriterijų, pagal kuri yra vertinama profesinio mokymo kokybė“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Kaip reikšmingiausią kriterijų išskirčiau mokymosi aplinkos patrauklumą, ar yra sukurti mokytojo ir mokymo pasitenkinimo aplinka matavimai. Svarbu, kad tie kriterijai bei kriterijai būtų sukurti ir kad matavimas būtų periodiškai ir vykėtų reguliariai. Šiai dienai ciklas yra epizodinis. Profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas šiai dienai yra tik tai planuojamas. Institucijos atlieka vidinį kokybės vertinimą, o išorinis yra fragmentiškas, apimantis tam tikras sritis. Šiais metais kaip ir turėtų vykti tam tikrų sričių profesinio mokymo programų išorinis vertinimas. Epizodiniai vertinimai tam tikrų institucijų, tam tikrų programų buvo vykdomi projekto rėmuose“.

Tyrėjas: „Kokios organizacijos galėtų atlikti pirminio profesinio mokymo išorės kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Tokį vertinimą galėtų atlikti asocijuotos struktūros, bet jos turėtų kooperuotis (profesinio mokymo institucijos, pramoninkų konfederacijos, darbdavių atstovai). Pramonės ir amatų rūmai visos sistemos, aš manau, nepadengtų, jie galėtų aiškintis, koks yra atitikmuo darbo rinkai. Akredituotos institucijos, kurios atlieka kompetencijų vertinimą, galėtų pateikti informaciją, kaip vertinimas atitinka rodiklius, kurie siejami su kompetencijų vertinimu.“

Kalbant apie bendrąjį ugdymą, tai yra Nacionalinė mokyklų vertinimo agentūra, kuri užsiima bendrojo ugdymo programų vertinimu. Institucijos vertinimas turėtų apimti tiek bendrąjį ugdymą, tiek profesinį mokymą. Šiai dienai, asmeniškai aš, neturiu informacijos, kad kurioje nors profesinio mokymo įstaigoje būtų atliktas bendras profesinio mokymo ir bendrojo ugdymo išorės kokybės vertinimas“

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Per paskutinį laikotarpį institucijos viduje mes jaučiame poslinkį tam tikruose sektoriuose - atsirado kita mokymosi aplinka, naujos technologijos, investicijos iš struktūrinių paramos fondų – kas leidžia parengti visiškai kitą specialistą. Didelis dėmesys skirtas IT institucijos darbo administravimui. Taip pat svarbus ir pereinamumas, kai baigus profesinę mokyklą ir įgijus kvalifikaciją yra užskaitomas tam tikras mokymosi laikotarpis aukštesniojoje mokykloje. Kokybei svarbios ne tik IT technologijos, bet ir žmogiškasis faktorius“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Vertinimas turėtų būti asimiliuotas. Aš galvoju, kad vertinimo metu didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas pačiai mokymosi kokybei, mokymosi aplinkai, nes paskutiniu metu viskas yra labai sudėta į kažkokius formalius „popierėlius“, o ugdymo procesas paliktas visiškai nuošaly. Dėmesys turėtų būti tiek bendrojo ugdymo, tiek profesinio mokymo sritims, didžiausią dėmesį skiriant mokymosi kokybei, mokymosi aplinkos įvertinimui ir mokinių pasitenkinimui mokymosi aplinka, o ne formalioms sutartims ir bendradarbiavimui, kad pats procesas neliktų nuošaly. Dabar yra kriterijai, strateginio plano vykdymas arba nevykdymas, o pats mokymo procesas vertinamas paviršutiniškai. Svarbiausi akcentai turi būti mokinyš ir mokymo aplinka, kaip mokinyš yra paruošiamas darbo rinkai, kaip organizuojamas visas procesas, kaip pasirinkti metodai ir mokymo priemonės išsilavinimo standartams pasiekti bei kompetencijai įgyti. Reikia pripažinti, kad didesnis svoris yra biurokratiniais administravimo klausimams, o kriterijai iškeliami formaliai, rodikliai yra nelankstūs, o tai įtakoja, kad atsiranda dirbtinumas, prirašymai. Visa tai skatina nesąžiningą požiūrį, nėra parodoma reali situacija, o juk tai kokybės nepagerina“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas yra būtinas. Bet, mano nuomone, darbdaviai ir socialiniai partneriai turėtų aktyviau dalyvauti programų įgyvendinime, ne tik vertinime ir konstatavime. Verslui reikia specialistų, bet kada jie yra paruošiami, tai jiems nebėra vietų arba paruošti „ne tokie“ specialistai. Darbdaviai programų derinime pasirodo formaliai, o po to jiems iškyla klausimas: „Kodėl prasti specialistai?“. Be to, stambesnės įmonės galėtų prisidėti prie įrangos atnaujinimo, organizuoti ekskursijas, leisti pamatyti kažką, tačiau jie užsiėmę gamyba ir prašo jiems netrukdyti. Jeigu jie aktyviau dalyvautų programų rengime ir įgyvendinime, tai tada galėtų ir vertinti.

Jeigu socialiniai partneriai būtų ir institucijos steigėjais, tai tada viskas priklausytų nuo to, kiek tas partneris yra suinteresuotas. Jei partneris orientuotas, tikslinis, turi strategiją, padeda ir duoda patarimus, tai tada aš bučiau „už“ bendradarbiavimą, nes tai yra žvilgsnis iš šono.

Manau, kad formuojant programą bendrosios kompetencijos neturėtų būti prarastos. Pagal susiklosčiusią programų rengimo metodiką bendrosios kompetencijos turi būti nejudinamos, darbdaviai, aš manau, neturėtų įtakoti jų keitimo. Teisingas suformuluoti profesines kompetencijas - tai darbdavių

indėlis. Kol kas patys darbdaviai neapsisprendžia, kokios kompetencijos reikalingos būsimiems specialistams“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas: „Vertinimo sistema yra tik kūrimo stadijoje, tam tikri epizodai, pabandymai įvertinti viename ar kitame pilotiniame projekte. Planuojama vertinti, bet vėl gi tik tam tikrus posičius, o kompleksiško vertinimo nėra. Bendros vertinimo sistemos nėra, formaliai ji yra, bet nėra veikiančio modelio, ji nėra išbandyta, ji nedavė rezultatų“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Profesinio mokymo išorės kokybės vertinimas turėtų būti, nes formuojamos ekspertų komandos, jis apima ir socialinius partnerius, ir darbdavius, profesinio mokymo institucijų ir asociacijų atstovus, kurie įvertinus pagal vieningą metodiką galėtų padaryti išvadas, Tačiau tai nėra išbandyta. Pats numatytas profesinio mokymo išorės kokybės vertinimo modelis, mano nuomone, yra tinkamas, dėl metodikos galima diskutuoti, kai kuriose vietose ji reikalauja besidubliuojančios informacijos. Ar visi tie išorės kokybės vertinimo rezultatai duos naudos – štai kur sunku spręsti“.

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Turėtų būti aiški tvarka ir kriterijai. Svarbiausia, tai kriterijai, kurie turi būti suformuluoti taip, kad gavus atsakymus į klausimus, institucija turėtų naudos savo veiklai tobulinti. Pradžioje turi būti sutvarkyta įstatyminė bazė ir kriterijai, kad vertinimo metu gautos ataskaitos turėtų praktinę naudą, vienu žodžiu, aiški nekintanti metodika, aišku, ji gali būti tobulinama. Svarbu, kad būtų nauda pačiai institucijai, kad iš to vertinimo ji pasidarytų sau kažkokias išvadas, išryškintų problemines sritis ir nusimatytų veiksmų planą, kaip susidariusiais problemas spręsti.

Dabartinė auditų ir vertinimų tvarka nėra „numetama“, siūloma data, kurią galima pakoreguoti arba intervalai, iš kurių galima rinktis, bet žadama atlikimo laiką derinti su mokykla. Dažniausiai, pastovios darbo grupės atlieka auditą ir vertinimus, bet yra atsižvelgiama ir į priskirtas kompetencijas. Didžioji dalis darbuotojų, dalyvaujančių darbo grupėse yra ta pati, tačiau stengiamasi įtraukti ir kitus darbuotojus. Pagrindiniai žmonės yra tie patys, jie jau yra įsigilinę į tiriamas ir vertinamas sritis, t.y. „stabilus branduolys“, o prie jo prisideda pagal sritį. Po savo veiklos įvertinimo institucija gauna galutinę bendrą

ataskaitą, kurios užtenka, tačiau sritys, kurios nurodomos kaip probleminės nėra detalizuojamos. Galima teigti, kad iš dalies tai yra pagalba institucijai, nes pateikiamas akcentas, į kurį reikia orientuotis“.

Ekspertų interviu

Respondentas – darbdavių atstovas, tyrime vadinamas 7 EK.

Tyrėjas: „Kaip Jūs suprantate profesinio mokymo kokybę? Argumentuokite“.

Respondentas: „Profesinio mokymo kokybę aš suprantu kaip absolventų paruošimą ir atitikimą esantiems darbo rinkos reikalavimams. Mano manymu, pagrindinis profesinio mokymo tikslas – paruošti modernų, gebantį prisitaikyti aukštos kvalifikacijos absolventą, t.y. amatininką, kuris gebėtų ne tik gerai atlikti savo darbą pagal specialybę, bet ir sugebėtų kurti mažus verslus pagal tas specialybes, kurių žinias jis įgijo mokymo įstaigoje“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo būdus?“

Respondentas: „Kokybės vertinimo būdai būtų du: institucinis ir programos. Institucinis, kaip suprantu, kai bendrai vertinama institucija su bendrojo ugdymo turiniu, su profesiniu mokymu, o programos – vertinami dalykai, kurie yra dėstomi institucijoje“.

Tyrėjas: „Kokius žinote kitus profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus?“

Respondentas: „Galbūt šiai dienai pagrindinis kriterijus būtų mokymo programos atitikimas darbo rinkos reikalavimams, taip pat, matyt, didelę įtaką turi ir mokymosi aplinka ir pačių profesijos mokytojų kvalifikacija. Kriterijų tarpusavio sąveika didžiaja dalimi priklauso nuo pačios programos ir jos populiarumo stojančiųjų gretose, kaip programa atitinka šios dienos rinkos reikalavimus, kaip ji paruošia specialistus – ar atitinka rinkos reikalavimus ir darbdavių bei pačių absolventų lūkesčius. Prie išvardintų kriterijų prisideda ir mokymosi aplinka, nes nuo jos priklauso kaip moksleivis jausis mokykloje, jo lankomumas, dėstomų dalykų įsisavinimas, nuo kurio priklauso, kokio lygio specialistų jis taps, juk nuo to priklausys, ar jis bus paklausus“.

Tyrėjas: „Kokius profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo kriterijus Jūs išskirtumėte kaip reikšmingiausius?“

Respondentas: „Mano nuomone, svarbiausi kriterijai – gebėjimas įsitvirtinti darbo rinkoje, gebėjimas ne tik pačiam dirbti, bet sukurti verslus ir darbo vietas. Taip pat svarbus mokymo programos populiarumas stojančių moksleivių atžvilgiu, mokymosi aplinka bei profesijos mokytojų kvalifikacija“.

Tyrėjas: „Kokie profesinio mokymo kokybės ypatumai išryškėja Jūsų atstovaujamoje švietimo sistemos dalyvių grupėje?“

Respondentas: „Aš atstovauju socialinių partnerių ir darbdavių pozicijai. Mano manymu, kokybė šitame sektoriuje išryškėja, kai po profesinio mokymo atėję žmonės geba atlikti jiems pavestus darbus, t.y. kokio lygio specialistas jis yra paruošiamas, kaip programos atitinka dabartinius darbdavių ir rinkos reikalavimus“.

Tyrėjas: „Kokiais vertinimo kriterijais derėtų remtis, atliekant įstaigų, kurios teikia bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo paslaugas, išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Manychiau, kad bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo kriterijai turėtų sąveikauti tarpusavyje. Kriterijai neturėtų būti kardinaliai skirtingi, kad jų bendras naudojimas negalėtų atnešti bendros išvados. Profesinis mokymas labiau orientuotas į darbo rinką negu bendrasis ugdymas, ir tas vertinimas galėtų būti labiau orientuotas į profesinį mokymą, paliekant šiek tiek mažesnį vaidmenį bendriesiems gebėjimams ir bendrajam ugdymui, tačiau tai nereiškia, kad į bendrąjį ugdymą turėtų būti nekreipiamas dėmesys. Bendrasis ugdymas svarbus, tik vertinimas galėtų būti labiau koncentruotas į profesinį mokymą, o bendrieji įgūdžiai galėtų būti vertinami atlaidžiau“.

Tyrėjas: „Kaip Jūs vertintumėte darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimą profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo vertinime?“

Respondentas: „Aš į tai žiūriu labai teigiamai ir palankiai. Manychiau, kad darbdavių ir socialinių partnerių dalyvavimas mokymo programų kūrimo, profesinio mokymo procese turėtų būti aktyvesnis. Reikia suteikti daugiau galimybių mokiniams, atliekantiems praktiką, susipažinti su būsimos specialybės ypatumais, skirti daugiau dėmesio praktiką atliekantiems mokiniams ir nežiūrėti į juos kaip į nemokamą darbo jėgą, gebančia atlikti tik žemiausios kvalifikacijos darbus, o pasižiūrėti kaip į būsimus darbuotojus. Galbūt prasmės turėtų ir socialinių partnerių arba darbdavių įtraukimas į mokyklos gyvenimą, padarant juos dalininkais ar kuriant bendrus mokymo centrus, kuriuose darbdavys galėtų labiau atskleisti tos specialybės specifiką ne tiek teorijos, o srityje“.

Tyrėjas: „Kokia Jūsų nuomonė apie tai, kaip esama profesinio mokymo išorinio kokybės vertinimo sistema atspindi tikrąją kokybę?“

Respondentas. Šiai dienai ji nevisiškai atspindi tikrąją kokybę, kadangi potencialūs darbdaviai su mokyklos vertinimo rezultatais nesupažindinami. Praktiškai nėra jokios informacijos, kaip mokyklos

programa „atstovauja“ žinių lygiui ir darbo rinkos atitikimui. Darbdaviai kaip tos srities ekspertai nedalyvauja išorės kokybės vertinime. Vertinimas atliekamas daugiau teorinėje plotmėje, nėra duomenų apie moksleivių sugebėjimą įsidarbinti, gal tokį tyrimą atlieka pačios mokyklos, šito nežinau, o kokybės vertinime tokie dalykai nelabai numatyti. Šiai dienai esama profesinio mokymo kokybės vertinimo sistema ne visiškai atitinka lūkesčių, kuriuos norėtusi gauti atlikus mokyklos išorės kokybės vertinimą“.

Tyrėjas: „Kaip vertinate dabartinį profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Patį kokybės vertinimą vertinu teigiamai, tačiau patį vertinimo vykdymą, jo dabartinį procesą vertinu kaip nepatenkinamą, jame yra trūkumų, pavyzdžiui, sąlyčio su socialiniais partneriais ir darbdaviais. Mes neturime informacijos, nes institucijos mūsų neinformuoja, trūksta sklaidos, todėl gerai vertinti jo negalėčiau, manyčiau, vertinimo šiai dienai nėra“.

Tyrėjas: „Kaip siūlytumėte racionaliau organizuoti profesinio mokymo išorinį kokybės vertinimą?“

Respondentas: „Yra sudėtinga kažką pasakyti šiuo klausimu, kadangi dabar mes nedalyvaujame mokyklos išorės kokybės vertinime. Kai galutinio produkto vartotojas, t.y. paruoštų moksleivių darbdavys, norėčiau, kad informacija būtų labiau viešinama ir būtų prieinama darbdaviams. Norėčiau pažymėti, kad aktualiausias dalykas mums yra mokymo programos turinys. Taigi, mums svarbiausias informacijos prieinamumas“.